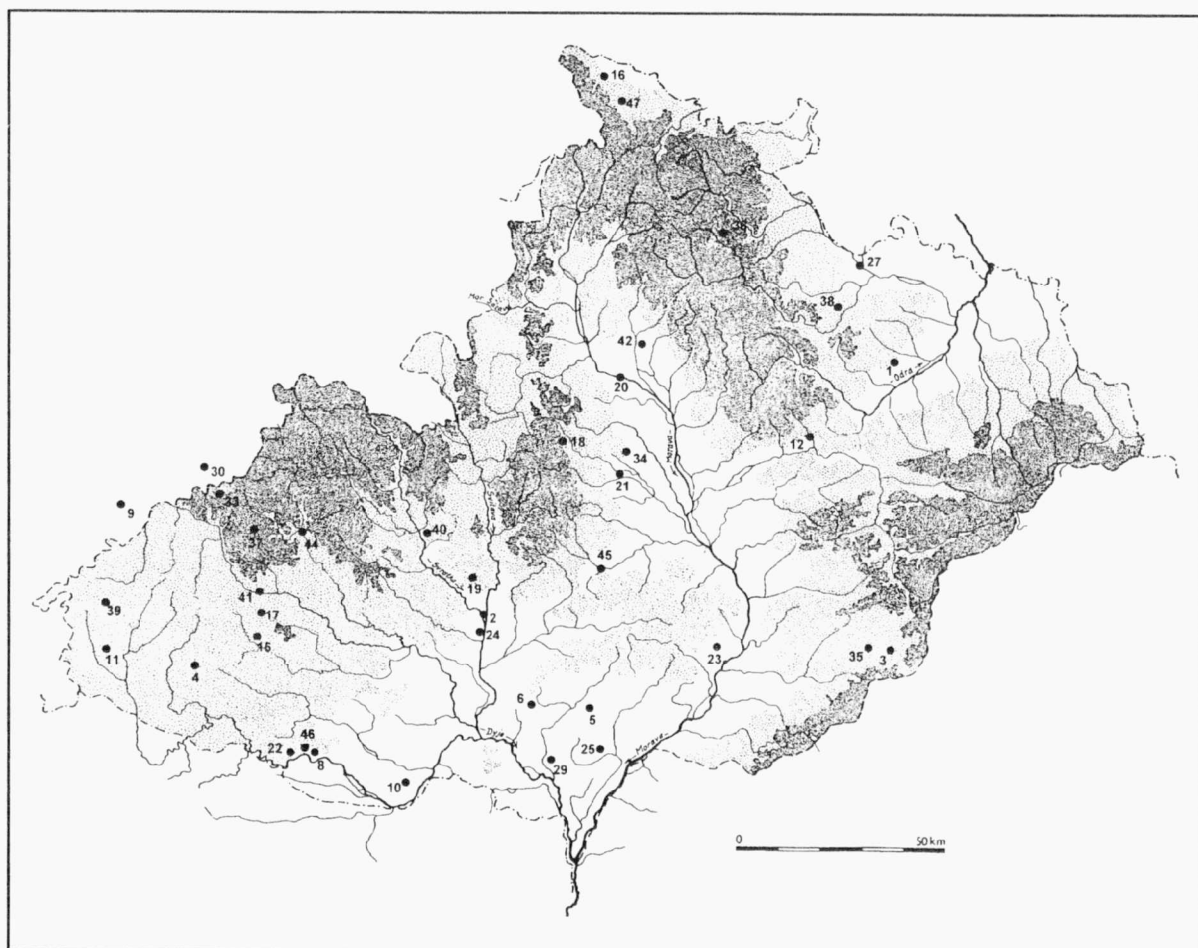

STŘEDOVĚK A NOVOVĚK

1 – Bílovec, 2 – Brno, 3 – Brumov-Bylnice, 4 – Budkov, 5 – Čejč, 6 – Diváky, 7 – Dolní Kounice, 8 – Dobšice, 9 – Dušejov, 10 – Hrabětice, 11 – Hradištko, 12 – Hranice, 13 – Ivančice, 14 – Jamolice, 15 – Jaroměřice nad Rokýtnou, 16 – Javorník, 17 – Kojetice, 18 – Konice, 19 – Lelekovice, 20 – Litovel, 21 – Lešany, 22 – Mašovice, 23 – Modrá, 24 – Modřice, 25 – Mutěnice, 26 – Olomouc, 27 – Opava, 28 – Oslavany, 29 – Podivín, 30 – Polná, 31 – Rešice, 32 – Rokýtná, 33 – Rytířsko, 34 – Slatinice, 35 – Slavičín, 36 – Staré město u Bruntálu, 37 – Stránecká Zhoř, 38 – Štáblovice, 39 – Telč, 40 – Těšnov, 41 – Třebíč, 42 – Uničov, 43 – Velká Bíteš, 44 – Velké Meziříčí, 45 – Vyškov, 46 – Znojmo, 47 – Žulová.

BÍLOVEC (okr. Nový Jičín)

Bílovec – zámek. Novověk. Zjišťovací výzkum.

Na podzim roku 2002 proběhl u zámku v Bílovci zjišťovací výzkum, který měl ověřit situaci vně objektu. Na jižní a severovýchodní straně tělesa zámku byly umístěny dvě sondy (S1 rozměrů 2,5 m x 1,0 m a S2 rozměrů 1,5 m x 1,0 m). V obou sondách se po odebrání svrchních recentních vrstev objevila stejná situace. Ta představovala výraznou navážku stavební suti složenou z lomových kamenů, úlomků cihel a desek břidlice. Vrstva pravděpodobně dorovnávala terén v okolí zámku a byla tvořena stavební suti vzniklou při destrukci předního traktu objektu, související s rozsáhlou přestavbou po roce 1729. Tomu by odpovídal i získaný materiál, který ji dovoluje datovat do průběhu 17. až 18. století.

Jiří Juchelka, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Ostravě, úvar archeologie

Resumé

Bílovec (Bez. Nový Jičín). Bílovec – Schloß. Neuzeit. Feststellungsgrabung.

BRNO (k. ú. Komárov, okr. Brno-město)

Kostel sv. Jiljí. Středověk. Záchranný výzkum.

Na základě upozornění, že v interiéru chrámu se provádějí výkopové práce, byla provedena prohlídka lokality spojená s dokumentací. V interiéru byly oklepány omítky do výše asi 1,5 m. V kněžišti odstraněna dlažba a po obvodu vyhlouben mělký žlábek. U jižní stěny byla vykopána jáma nepravidelného půdorysu. Z dokumentované situace vyplývá, že ke zdivu jižní stěny kostela byla přiložena nejstarší zachycená dlažba. Není zřejmé, proč až teprve od výšky 30 cm nad povrchem dlažby se dochovala omítka překrývající zazděný portálek. Úroveň podlahy se stále zvyšovala různými dlažbami, které někdy přetrvávaly ve zbytcích a jindy jen jako otisky v omítce.

Josef Unger, ÚAPP Brno

Resumé

Brno (Kataster Komárov, Bez. Brno-město). St. Egidius Kirche. Mittelalter. Rettungsgrabung.

BRUMOV-BYLNICE (okr. Zlín)

Hrad Brumov. Středověk (1. pol. 16. stol.). Záchranný výzkum.

Ve vstupní partii do tzv. horního hradu byla v měsících dubnu a květnu 2002 postupně snižována úroveň současného povrchu terénu a byly prováděny další stavební úpravy. Lokality je situována na ZM 1:10 000, l. č. 25-43-16 od Z s.č.150 mm, od J s.č. 367 mm. Zde byla při výzkumu v letech 1979-1980 zjištěna horní brána do hradu a u hmoty původní hranolové věže z 1. poloviny 13. století byly objeveny základy válcovité věžice se šnekovým schodištěm, která byla představena před samotný vstup do horního hradu. Právě v těchto místech se tehdy také podařilo zachytit stopy po původní dlažbě. Bylo tedy možno předpokládat, že se zbytky původního dlá-

žení objeví i na ose předpokládané komunikace. Pod úrovní současného terénu byl na celé zkoumané ploše zjištěn zásyp recentní povahy o mocnosti 0,25-0,50 m. Pod ním byla výrazná destrukční vrstva, která dosedala již přímo na poměrně dobře zachovalou středověkou dlažbu z říčních, pravidelně kladených valounů. Některé úseky byly dlážděny většími pískovcovými deskami a před vstupním portálem bylo využito přímo vlastní skalní podloží. Místy se dochovaly zbytky maltové výplně, což by mohlo svědčit o interiérovém charakteru dlažby (obdobně jako na malenovickém hradě). Podle analogie s Rokštejnem, kde je malta zastoupena i v případě exteriérové dlažby, nelze však vyloučit ani možnost, že tento prostor byl ve své původní podobě otevřený. V dlažbě se uchovaly stopy po průjezdu povozů, otisky trasy kol o rozchodu 1,3 m. Podle všech poznatků lze předpokládat, že dlažba v těchto místech vznikla v období velké přestavby hradu v průběhu první poloviny 16. století, kdy byl hrad v majetku Meziříčských z Lomnice.

Jiří Kohoutek, ÚAPP Brno

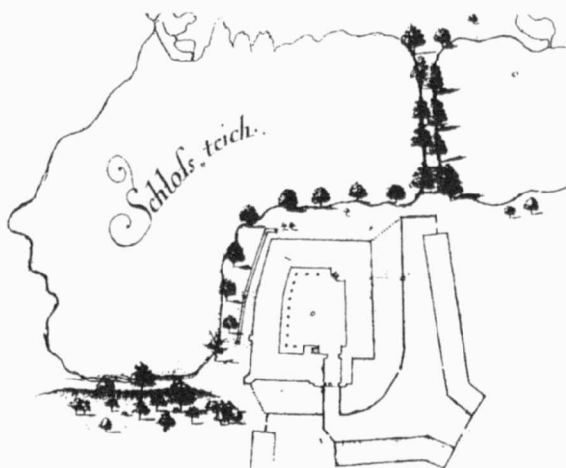
Resumé

Brumov-Bylnice (Bez. Zlín). Burg Brumov. Mittelalter. Rettungsgrabung.

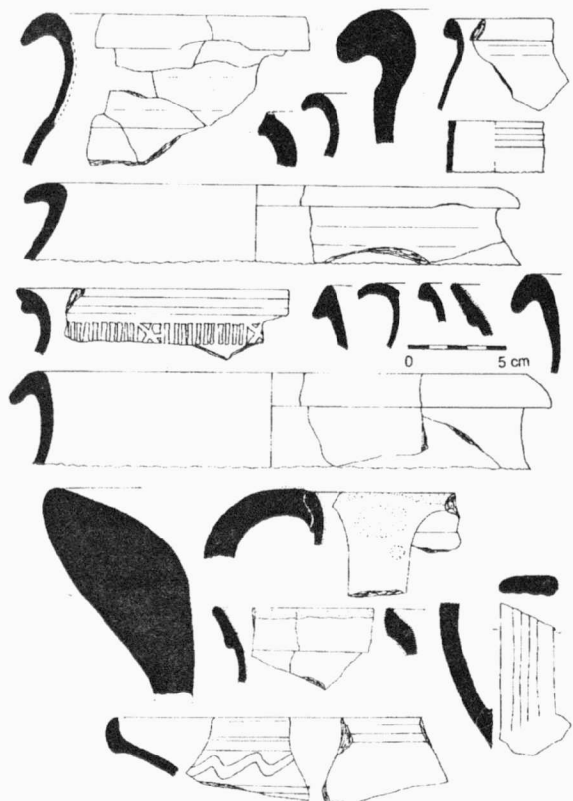
BUDKOV (okr. Třebíč)

Budkov – zámek. Středověk, novověk. Tvrz – zámek. Záchranný výzkum.

Při provádění terénních úprav na nádvoří a před vstupem do dnešního zámku byla nalezena středověká keramika. Na nádvoří došlo ke snížení úrovně terénu místy až o jeden metr. Terén klesal od východní vstupní strany k západní, takže na východě byl snižován více a na západní straně minimálně. Podle profilu šlo o novodobou navážku vyrovnávající terén na nádvoří bez zvrstvení a archeologických situací. Před vstupní

Obr. 1. Budkov – zámek – pravděpodobný průběh parkánové zdi a obezděného příkopu. Zakresleno do plánu z poč. 18. století (norimberský archiv). Budkov – Schloß – der wahrscheinliche Verlauf der Burggrabenmauer und des umgemauerten Grabens. Eintragung in den Plan aus dem Anfang des 18. Jahrhunderts (Nürnberger Archiv).

Obr. 2. Budkov – zámek – keramika z vnitřního nádvoří zámku z 15.-16. století.

Budkov – Schloß – Keramik aus dem Innenhof des Schlosses aus dem 15.-16. Jahrhundert.

branou pak byl zachycen průběh barokního cihelného mostu, který překlenul původní středověký příkop po zániku jeho funkce. Na čtyřech místech pak byly zachyceny zbytky kamenné, pravděpodobně parkánové hradby o šířce 1 m. Nalezená keramika patří do průběhu 15. a 16. století.

Petr Obšusta, ZMM Třebíč

Resumé

Budkov (Bez. Třebíč). Budkov – Schloß. Mittelalter. Neuzeit. Feste – Schloß. Rettungsgrabung.

ČEJČ (okr. Hodonín)

„Na Kapánsku“. Hradištní období. Sídliště. Záchraný výzkum.

Na základě smlouvy uzavřené s a. s. Moravské naftové doly o provedení archeologického dohledu na trase stavby „VVTL plynovod DN 600 PN70 PZP Dolní Bojanovice – Mutěnice – Brumovice“ byl v termínu od března do června 2002 proveden záchraný výzkum. Celkově bylo prozkoumáno a zdokumentováno 77 objektů.

V předstihu, před zahájením výkopových prací byly na mírném SV svahu nad levým břehem bezejmenného potoka, vtékajícího do rybníka jižně obce, zachyceny a plošně prozkoumány dvě polozemnice (obj. č. 4, 6). Vyhloubením výkopu pro uložení plynového potrubí byly dodatečně objeveny

a prozkoumány dvě další polozemnice (obj. č. 61, 62) a dvě mělké jámy (obj. 68, 69).

Jaroslav Škojec, Jiří Janál, Marian Mazuch, AÚ AV ČR Brno

Resumé

Čejč (Bez. Hodonín). „Na Kapánsku“. Burgwallzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

DIVÁKY (okr. Břeclav)

„Padělky za humny“. Střední a mladší doba hradištní. Pohřebiště. Záchraný výzkum.

Na ostrožně jižně Divák (ZM ČR 1:10 000 list 34-21-02, 430 mm od Z. s.č., 325 mm od J. s.č.), v místech orbou narušovaného pohřebiště, byl v letech 2000, 2001 a 2002 proveden školní záchraný antropologicko-archeologický výzkum. Podařilo se při něm zachytit depot tří nádob kultury zvoncovitých pohárů, dva žárové hroby velatické kultury mladší doby bronzové, středohradištní pohřebiště s dvěma výklenkovými hroby a mladohradištní pohřebiště s hroby obsahujícími denáry ve funkci obolu mrtvých, esovité záušnice, skořápky vajec a železné nožíky.

Josef Unger, ÚAPP Brno, Michal Živný, PFF MU Brno

Resumé

Diváky (Bez. Břeclav). „Padělky za humny“. Mittlere und jüngere Burgwallzeit. Gräberfeld. Rettungsgrabung.

DOLNÍ KOUNICE (okr. Brno-venkov)

Kláster Rosa coeli. Středověk. Záchraný výzkum.

Na základě smlouvy mezi římskokatolickou církví, biskupstvím brněnským, a ÚAPP v Brně byl proveden výzkum související s výkopovými pracemi prováděnými při restaurování západního portálu klášterního kostela a úpravami v jeho interiéru. Podařilo se zjistit, že gotický klášterní chrám byl založen na starším hřbitově, jehož pozůstatky v podobě narušených hrobů a jednoho hrobu vně chrámu se našly především v jihozápadní části. Podle svědectví pamětníků (dr. Košťál) také v zahradě jihozápadně od chrámu byly při různých výkopových pracích objeveny kostrové hroby. Dále se podařilo zjistit úroveň lité maltové podlahy v interiéru chrámu a také úroveň prahu portálu v západním průčelí.

Josef Unger, ÚAPP Brno

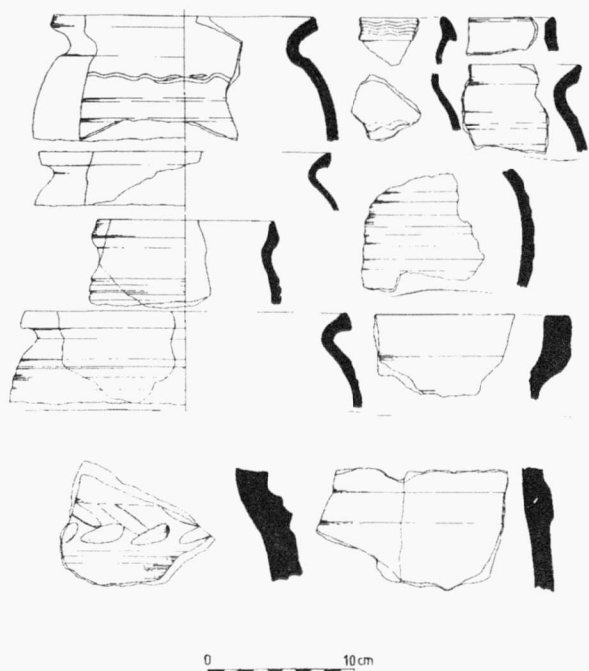
Resumé

Dolní Kounice (Bez. Brno-venkov). Kloster Rosa coeli. Mittelalter. Rettungsgrabung.

DOBŠICE (okr. Znojmo)

Intravilán obce. Doba mladohradištní, středověk. Sídliště. Záchraný výzkum.

Při výstavbě kanalizace v obci, v rozmezí března až srpna 2002, se podařilo v prostoru Lahoferovy ulice zachytit řadu archeologických situací. K nejdůležitějším zjištěním náleží nepochybně šest jam, z nichž čtyři můžeme interpretovat jako

Obr. 3. Dobšice (okr. Znojmo). Výběr nálezů keramiky.
Dobšice (Bez. Znojmo). Keramikauswahl.

zásobnice, z průběhu 2. poloviny 12. století, případně z počátku 13. století (obr. 3). Ty nám spolu s původní sídelní úrovní osady umožňují do těchto míst lokalizovat nejstarší Dobšice. Nálezy plně korespondují s první písemnou zmínkou o obci z konce 12. století, kdy byla obec darována klášteru premonstrátů v Louce. Další nálezy patří do poloviny 15. až počátku 16. století a dokládají spolu se středověkými náplavami a kulturní středověkou a novověkou vrstvou nejmladší etapu vývoje tohoto prostoru.

Zdeněk Čížmář, ÚAPP Brno

Resumé

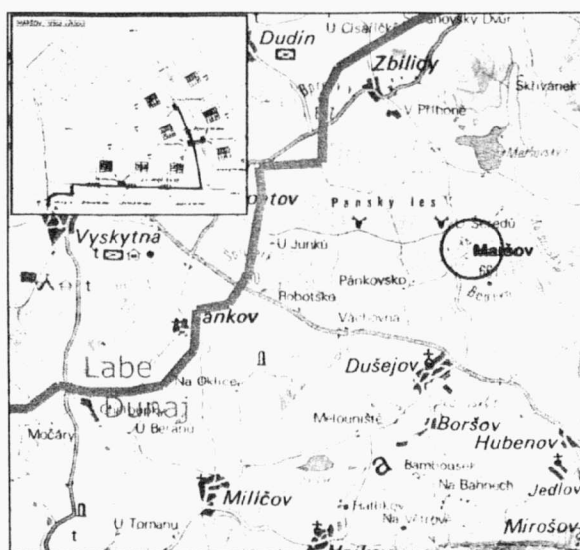
Dobšice (Bez. Znojmo). Bebauter Teil der Gemeinde. Jüngere Burgwallzeit, Mittelalter. Siedlung. Rettungsgrabung.

DUŠEJOV (okr. Jihlava)

Maršov. Středověk, novověk. Zemědělské aktivity. Záchranný výzkum.

V souvislosti s výkopem pro nově budovanou přípojku elektrického proudu k rekreačním chatám v jižní části osady Maršov proběhl v červnu 2002 záchranný archeologický výzkum, který provedla Archaia Brno, o.p.s.

Osada Maršov je původně středověkou vsí vysazenou v období vrcholně středověké kolonizace. Ačkoliv písemné zprávy z nejstaršího období chybí, lze volně uvažovat o průběhu 13. století. Maršov byl vysazen prakticky na úpatí hlavního českomoravského masivu, asi jen 2000 m od hlavního evropského rozvodí Dunaj – Labe. Údolí potoka překračuje nadmořskou výšku 600 m. Současný půdorys a rozsah osady je značně pozměněn a zredukován, avšak poloha v mělkém údolí

Obr. 4. Dušejov, Maršov. Poloha lokality
Dušejov, Maršov. Position der Lokalität

pod pramenem Maršovského potoka dovoluje úvahu o údolní lánové, popřípadě radiální vsi. Místo akce se nachází na jižním okraji osady, na rozhraní intravilánu a extravilánu osady v mírném SZ svahu.

Trasa výkopu byla prozkoumána v celé délce i s rozšířenými místy pro celkem čtyři rozvodné skříně k jednotlivým stavbám. Místa, kde se ukazovalo nápadné zvrstvení, byla začištěna na profilu a vyfotografována.

Nevýrazná stratigrafie nalezená v prostoru výkopu elektrické přípojky v jižní části obce je dokladem sídlištních aktivit v období vrcholného, resp. pozdního středověku až novověku. Lze je specifikovat jako aktivity spojené s dlouhodobou zemědělskou činností. Předmětná plocha sloužila již od dob vysazení sídliště jako orná plocha, eventuálně pastvina. Archeologické nálezy v podobě sídlištních, výrobních a jiných objektů, včetně relikvů architektury, lze očekávat spíše severním směrem, tedy v prostoru vlastního údolí potoka.

Lze uzavřít, že jak osada Maršov, tak zdejší mikroregion patří k archeologicky téměř neprozkoumaným. Neznamená to však, že není nebo nemůže být archeologicky zajímavý, což dokládá např. nález depotů středověkých stříbrných grošů z nedalekého Dušejeva na sklonku 50. let 20. století (Hladík 1958; 1960).

Petr Hrubý, Archaia Brno o.p.s.

Literatura a prameny:

- Hladík, B. 1958: Další nález pražských grošů s jihlavskou kontramarkou, Vlastivědný sborník Vysočiny 2, 57-60.
Hladík, B. 1960: Dodatek ke zprávě o nálezu pražských grošů v Dušejevě u Jihlavy, Numismatický sborník 6, 393-394.
Hrubý, P. 2002: Maršov, o. Dušejov, okr. Jihlava. Nálezová zpráva č. 30/02 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.

Resumé

Dušejev (Bez. Jihlava), Maršov. Mittelalter, Neuzeit. Landwirtschaftliche Aktivitäten. Rettungsgrabung.

HRABĚTICE (okr. Znojmo)

Intravilán obce. Středověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

Při realizaci II. etapy kanalizace v obci se podařilo zachytit zásobní jámu, kterou můžeme podle keramického materiálu zařadit do 2. poloviny 14. století.

Zdeněk Čížmář, ÚAPP Brno

Resumé

Hrabětice (okr. Znojmo). Bebauter Teil der Gemeinde. Mittelalter. Siedlung. Rettungsgrabung

HRADIŠTKO (okr. Jindřichův Hradec)

„U dubí, V loukách, Nad pastviskem“. Mladší doba hradištní. Sídliště. Povrchový průzkum.

U lesa „Dubí“ jsem našel dne 13. 10. 2001 několik větších keramických zlomků z mladohradištního období. Místo nálezu je ve spodní části prudkého Z. svahu nad Moravskou Dyjí asi 0,8 km SZ obce v nadmořské výšce kolem 460-470 m. Všechny zlomky jsou zhotoveny z hmoty s velkou příměsí tuhy. Je to dno nádoby se značkou ve tvaru děleného čtverce a dva střepy z výdutí s obvodovými žlábkami, které lze datovat do průběhu 11.-12. století. Podle starších nálezů z tratě „Dubí“ pochází štípaná industrie (nožičky, škrabadla a jádra z „pazourku a jaspisu“) a tuhované střepy kultury s lineární keramikou, které mohou poukazovat na neolitické sídliště (archiv AÚ Brno č. j. 2768/46). Revizní průzkum v roce 2001 však žádné nálezy z neolitu nezachytil a je možné, že v případě „tuhovaných“ střepů z neolitu šlo o spíše o tuhé střepy z mladší doby hradištní.

Z tratí „V loukách“ a „Nad pastviskem“ (při JZ okraji obce) pochází z chudých popelnatých jam střepy, mazanice, bronzové záušnice, železné nožičky a přeslen datované do 11.-12. století (archiv AÚ Brno č. j. 495/45). Podle I. L. Červinky jde v případě obou posledně jmenovaných lokalit o slovanské sídliště (Archiv AÚ Brno č. j. 545/58). Není vyloučena možnost shody tratě „V loukách“ s místem nálezu mladohradištní keramiky u lesa „Dubí“. Všechny starší nálezy zjistil a měl uloženy ve sbírce J. Liška z Dačic.

Nejméně 3 lokality s nálezy z 11.-12. století u Hradiška ukazují na význam tohoto mikroregionu, který leží v oblasti Českomoravské vrchoviny, dlouho pokládané za území kolonizované až v průběhu 13. století. Zřejmě blízkost Moravské Dyje a relativně příhodná nadmořská výška v okolí Dačic zapříčinily osídlení tohoto prostoru slovanským obyvatelstvem (Bláha 1997, 225).

Milan Vokáč, FF MU Brno

Literatura:

Bláha, J. 1997: K projevům kulturních vlivů na keramice raného a vrcholného středověku v horním Podyjí. 225-229, in: Z pravěku do středověku, Brno.

Resumé

Hradiško (Bez. Jindřichův Hradec). „U dubí, V loukách, Nad pastviskem“. Jüngere Burgwallzeit. Siedlung. Terrainbegehung.

HRANICE (okr. Přerov)

Radniční ulice č. p. 70. Vrcholný středověk. Město. Záchranný výzkum.

V rámci přestavby domu čp. 70 byl v měsíci říjnu archeologicky zkoumán drobný základový výkop (délka 2,5 m, šířka 0,6 m a hloubka 0,70 m) pro zeď přístavby v zadní (dvorkové) části parcely.

Pod recentními jílovitými uloženinami o síle cca 0,30 m se nacházela vrstva běžovošedého jílu se sporadickými nálezy keramiky, mazanice a uhlíků. Nálezová situace byla interpretována jako izolační úprava terénu související s provozem vrcholně středověkého městského ve 2. polovině 14. až 1. poloviny 15. století.

Pavel Šlězár, Státní památkový ústav v Olomouci

Resumé

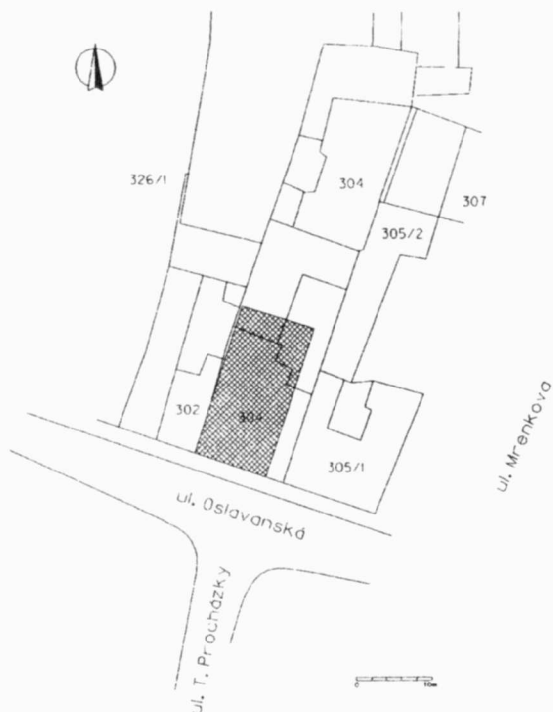
Hranice (Kat. Hranice, Bez. Přerov). Radniční Straže 70. Hochmittelalter. Stadt. Rettungsgrabung.

IVANČICE (okr. Brno-venkov)

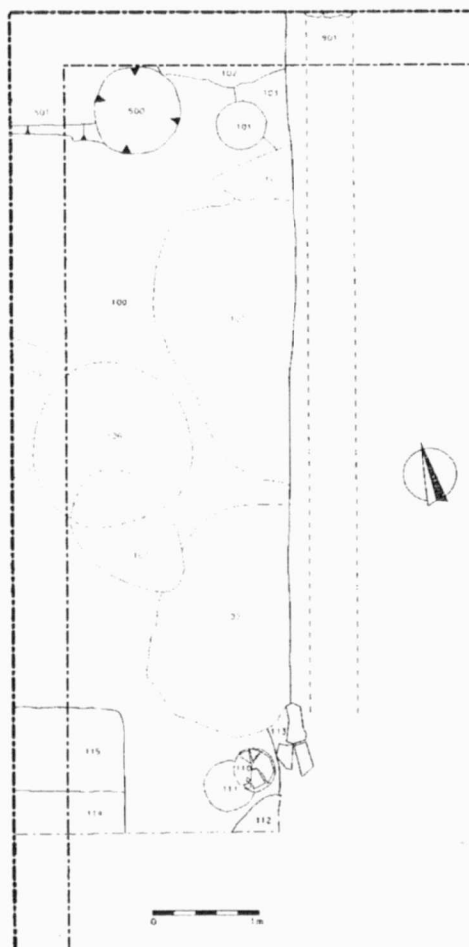
Oslavská ulice, parcela číslo 304. Sídlištní aktivity. Středověk. Záchranný výzkum.

Obr. 5. Ivančice. Záchranné výzkumy (černé plochy) v roce 2002.
Ivančice. Rettungsgrabungen im Jahr 2002.

Obr. 6. Ivančice. Oslavanská ulice, parc. č. 304.
Ivančice. Oslavanská Str., Par. Nr. 304.

Obr. 7. Ivančice Oslavanská ulice, parc. č. 304. Půdorys.
Ivančice, Oslavanská Str., Par. Nr. 304. Grundriß.

V návaznosti na demolici starší zástavby a výstavbu nového objektu na parcele číslo 304 při ulici Oslavanské v Ivančicích (okr. Brno-venkov) proběhl v jmenované lokalitě záchranný archeologický výzkum, který v květnu 2002 provedla Archaia Brno, o.p.s. Základním úkolem výzkumu bylo zdokumentovat a vypreparovat případné archeologické situace narušené hloubením stavební jámy.

Ve středověku a novověku ležel zkoumaný prostor vně městského opevnění, hradeb (jejich dnešní zbytky pocházejí z pokročilého 15. či počátku 16. století), které zde probíhaly přibližně v linii ulic Dolní Hlinky a Dr. V. Novotného. Nejblíže vstup do města tu představovala Židovská brána v ulici Josefa Vávry (roku 1690 byla zazděna a nahrazena brankou pro pěší; Samek 1994, 591, 592, Kuča 2000, 503-510).

Geomorfologicky se zkoumaná plocha nachází na mírném svahu, který pozvolna klesá jihovýchodním směrem. Nadmořská výška prostoru se pohybuje přibližně kolem 216 m n. m.

Archeologický výzkum se v podstatě omezil jen na jižní část parcely, kde zemní práce narušily archeologický terén. Jednalo se o plochu přibližně 30 x 10 m. Ta byla snížena na geologické podloží. Hluběji šly jen výkopy základů obvodových zdí nové budovy. Z jmenované plochy byla začištěna a dokumentována jen omezená část v severozápadním rohu. Jinak se archeologický výzkum soustředil především na ony výkopy pro základy zdí.

Zachyceno bylo geologické podloží (s.j. 138, 141, 124, 100, 123). V jeho nejvyšších partiích ho reprezentovala sprašová návěš (s.j. 100) a na ni dosedající půdní horizont (s.j. 123). Místa v něm byly přítomny pozůstatky antropogenní činnosti (zlomky vypálené mazanice a keramiky). Na jejich základě lze prohlásit, že pozvolna „přerostl“ v „kulturní“ vrstvu (s.j. 133). Ta by představovala nejstarší zachycený pozůstatek lidské činnosti (osídlení). Na základě ojedinělého malého zlomku keramiky ho ovšem nelze přesněji datovat. S velkou pravděpodobností však spadá ještě do období pravěku. Další dokumentované archeologické situace přináleží až 13. století. Odkryty byly většinou jámy neznámých funkcí (s.j. 134, 136, 137, 143), v jednom případě snad odpadní jáma – jímka (s.j. 135), ojedinělá sloupová jamka (s.j. 111) a jamka, ve které byla uložena keramická zásobnice (s.j. 110). Do 14. či 15. století lze datovat zánik částečně zahloubené stavby sloupové konstrukce, jejíž výšek byl zachycen v SZ rohu zkoumané plochy (viz obr. 6 a 7) (s.j. 101, 102, 103, 117, 118, 119, 120, 121, 122).

Poměrně hustě byl zastoupen horizont 15./16. století. Registrováno bylo několik odpadních jam – jímek a dále výkopy neznámé funkce (s.j. 105, 106, 107, 108, 109). Nedatovány zůstaly aktivity s.j. 112 (snad výplň vápenné jámy), 114, 115, 139, 140, 142 (snad středověk), 145, 902 – většinou jde o výplně výkopů. Časově zařadit se nepodařilo ani pozůstatky zděné zástavby. Patrně však pocházejí z mladších období. Zajímavým zjištěním byl objev do terénu zahloubené, směrem k severu se svažující rampy (s.j. 131, zásypy – 126, 127, 128, 129, 130), zachycené na profilu v severovýchodním rohu zkoumané plochy. Pravděpodobně zpřístupňovala zahloubenou sutérénní část nějaké stavby. Její přesné stáří se opět nepodařilo odhalit (Zůbek 2002).

David Merta, Antonín Zůbek, Archaia, Brno o.p.s.

Literatura:

- Kuča, K. 2000: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku II. Praha.
- Samek, B. 1994: Umělecké památky Moravy a Slezska I. Praha.
- Zúbek, A. 2002: Ivančice. Oslavanská ulice, parc. č. 304. Nálezo-
vá zpráva č. 27/02 uložená v archivu Archaia Brno,
o.p.s.

Resumé

Ivančice (Bez. Brno-venkov), Oslavanská Str., Parc. Nr. 304. Siedlung. Mittelalter. Rettungsgrabung.

IVANČICE (okr. Brno-venkov)

Ve sboru, č. p 352. Sídlištní aktivity. Novověk. Záchranný výzkum.

Při výstavbě prodejny potravin Plus diskont v areálu bývalého bratrského sboru v Ivančicích proběhl v měsících květnu a červnu 2002 na této lokalitě záchranný archeologický a stavebněhistorický průzkum. SHP měl především upřesnit a doplnit starší práce tohoto druhu (např. Sadílek 2001).

Areál bratrského sboru v Ivančicích se nachází na jižním okraji hradebního obvodu města, mezi bývalým mlýnským náhonem vedoucím k mlýnu Na Rovni a potokem protékajícím ulicí za hradbami (zvanou též Potůček). Město, které vzniklo na přelomu 12. a 13. století na soutoku tří řek (Jihlavy, Oslavy a Rokytne) pod ostrožnou kopce Rény, bývalého břeislavského hradiště, bylo ještě po bitvě u Lipan jednou z posledních husitských bašt na Moravě. Od 60. let 15. století se Ivančice, do té doby patřící mezi osm moravských královských

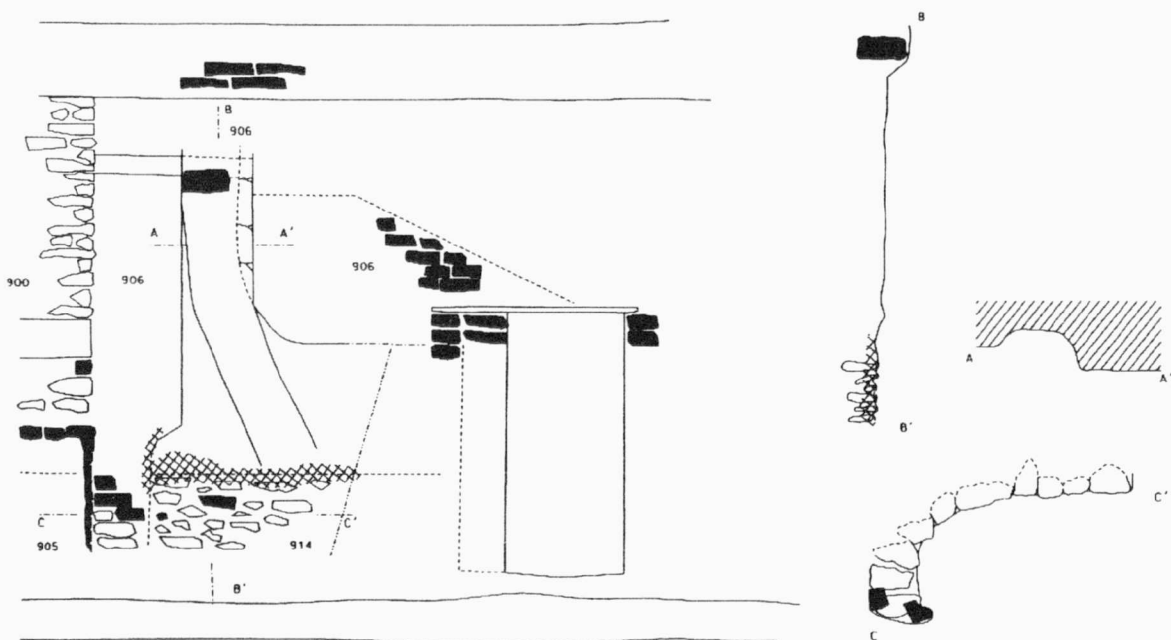
měst, staly součástí moravsko-krumlovského panství jednoho z nejpřednějších moravských rodů – pánů z Lipé (Šebela – Vaněk 1985, 8).

Dobou největšího rozkvětu a slávy ivančického bratrského sboru je však druhá polovina 16. století. Od r. 1558 se Ivančice staly sídlem biskupa Jana Blahoslava. Dnes hodnotíme Jana Blahoslava jako nejvýraznější osobnost českého národního humanismu 16. století, jako přímého předchůdce J. A. Komenského, který bratrskou kulturní tradici důstojně završil (Šebela – Vaněk, 1985, 6). K nejvýznamnějším Blahoslavovým činům patří zřízení bratrské tiskárny v Ivančicích r. 1562 (Kratochvíl 1906, 218).

Ohledně podoby tehdejšího komplexu patří k nejzajímavějším zpráva pozdějšího biskupa jednoty v Polsku Šimona Teofila Turnovského, který v roce 1570 strávil u Jana Blahoslava v Ivančicích osm dní. Píše, že v bratrském domě bydlelo kolem 40 studentů a žáků se svými učiteli a jejich pomocníky. Je nepochybné, že komplex sborových budov musel být v době největšího rozmachu sboru, tj. od 60. let 16. století do poč. stol. 17., dosti rozlehlý. Jeho skutečnou velikost však můžeme dnes jen odhadovat, stejně jako dislokaci jednotlivých budov, o jejichž existenci nám prameny podávají jen základní a někdy i neurčitou informaci (Šebela – Vaněk 1985, 6-7).

Pobělohorské události pak přinesly nejen zánik proslulého bratrského sboru (po velikonocích 1623 se tak stalo odchodem biskupa Jiřka Erasta na žerotínské panství do Kralic a Náměště), ale i nesmírné škody pro Ivančice a široké okolí.

V budově sboru pak byla po r. 1660 snad krátce umístěna první moravská manufaktura. v roce 1757 velký požár Ivančice zcela zničil i budovy sboru, po r. 1758 se v části budov nacházela papírna, ve druhé polovině komplexu pak palírna. Od roku

Obr. 8. Ivančice – Ve sboru 352. Nárys nálezo-
vé situace černé kuchyně. 900 – kamenné zdivo první fáze objektu datova-
né dendrochronologicky k závěru 16. století, 906 – maza-
nice, tvořící komín a dymník (vymezen čárkovaně na
základě otisku trámy), 914 – kamenocihelný sokl tope-
niště, 905 – pilíř mladší klenby.
Ivančice – Ve sboru Str. 352. Skizze der schwarzen Küche. 900 – Stein-
mauerwerk der ersten Phase vom 16. Jhr., 906 – Kamin und Dunstrohr vom
Lehmstrich, 914 – Sockel des Feuerraum, 905 – Pfeiler der jüngeren Wöl-
bung.

1807 se objekt stává majetkem židovského palírníka Weisse a v držení jeho dědiců zůstal až do 30. let 20. století (Šebela – Vaněk 1985, 8).

Protože stavba plánované prodejny nenarušila zásadním způsobem žádné terénní situace, záchranný výzkum se soustředoval především na sledování a dokumentaci postupu demoličních prací stojících budov. Nejzajímavějším a také nejstarším se na základě výsledků dřívějších výzkumů jevílo severní křídlo.

Nejstarším dochovaným zdívkem se podle očekávání ukázala kamenná konstrukce lepená hlínou (s.j. 906), která tvořila obvod celé stavby. V jejím jádru byl zjištěn trámový obvodový věnec (dřevo s.j. 400, 401, 402 – vše dub). Tato dřeva, obzvláště pak trámy 400 a 402, zcela prokazatelně provazují zeď 900 s konstrukcí objevené černé kuchyně (s.j. 906) a tím i s další kamennou na hlínu lepenou konstrukcí 915. Ve spolupráci s dendrochronologickou laboratoří Moravské zemědělsko-lesnické univerzity se povedlo datovat odebrané vzorky z konstrukcí, a to vzorek 401 – po r. 1579 a vzorek 402 po r. 1593 (Kříž – Rybníček 2003). Se vznikem nejstarší budovy v tomto prostoru lze tedy počítat v samém závěru 16. století.

V další fázi byla do té doby plochostropá stavba doplněna o klenby. Zaklenuty byly místnosti 102 a 103, snad i prostor místností 105, 106 a 107. Neklenutá zůstává stále místnost 104, a to pravděpodobně proto, že zde stále funguje černá kuchyně.

Nejzajímavějším, jak už je výše zmíněno, se stal bezpochyby nález černé kuchyně v místnosti 104. Zpočátku se projevila mocnou mazanícovou konstrukcí (s.j. 906), ve které byl postupně odhalen komín. V dolní části byl patrný asi 0,9 m vysoký sokl vystavěný z kamene a cihel lepených na hlínu, který sloužil jako vlastní topeniště. Povrch zbytku soklu a okolní stěny byly značně propáleny. Celou tuto část kuchyně zastřešoval mohutný dymník (strana min. 2,4 m), který se projevil otiskem trámu v mazanícové konstrukci 906.

Záchranný archeologický a stavebně-historický výzkum v areálu bratrského sboru v Ivančicích potvrdil svými výsledky nutnost sledování veškerých stavebních a zemních prací v centru i na historických předměstích tohoto města. Zjištěními, zejména v oblasti stavebního vývoje budov, byl zasazen další kámen do mozaiky představ o vzhledu této středověké a raně novověké aglomerace (Holub – Merta 2002).

Petr Holub, David Merta, Archaia Brno, o.p.s.

Prameny:

Holub, P. – Merta, D. 2002: Ivančice „Ve sboru“, Nálezová zpráva č. 42/02 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
Kříž, P. – Rybníček, M. 2003: Závěrečná zpráva – vyhodnocení vzorků z lokalit Ivančice, Brno-Mečová, vyhotovená dendrochronologickou laboratoří Ústavu nauky o dřevě MZLU Brno.

Literatura:

Kratochvíl, A. 1906: Ivančice, bývalé královské město na Moravě. Ivančice.
Kuča, K. 2000: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, 2. díl, H-Kole. Praha.
Sadílek, J. 2001: Ivančice Ve sboru č.p. 352. Olešnice na Moravě.

Šebela, L. – Vaněk, J. 1985: Hromadný nález ze studny v areálu bývalého bratrského sboru v Ivančicích, přelom 16. a 17. století. Ivančice.

Resumé

Ivančice (Bez. Brno-venkov), Ve sboru Str. 352. Siedlung. Neuzeit. Rettungsgrabung.

JAMOLICE (okr. Znojmo)

Kostel Nanebevzetí Panny Marie. Středověk. Záchranný výzkum.

Na základě upozornění technického administrátora moravskokrumlovského děkanství, že v souvislosti s opravou fasády kostela bude proveden i výkop rýhy po obvodu kostela, byla situace prohlédnuta a zdokumentována. Vzhledem k postupu prací bylo možno dokumentovat jen část na severní a východní straně. Podařilo se zjistit rozdílné zdivo kněžiště a lodi, což je způsobeno patrně rozdílnými stavebními etapami. Suť zachycená na severní straně mimo půdorys kostela může být pozůstatkem po budovách templářské komendy, která zde stávala ve 13. stol.

Josef Unger, ÚAPP Brno

Resumé

Jamolice (Bez. Znojmo). Mariä-Himmelfahrt-Kirche. Mittelalter. Rettungsgrabung.

JAROMĚŘICE NAD ROKYTNOU (okr. Třebíč)

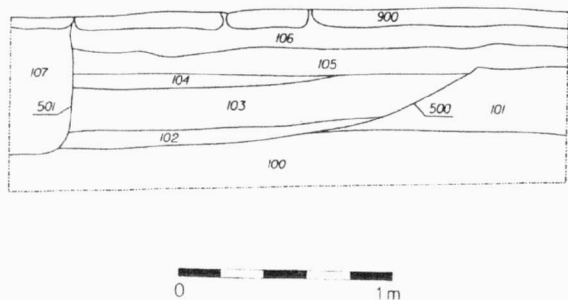
Žerotínova 18. Středověk, novověk. Sídlištní aktivity. Záchranný výzkum.

Archeologický výzkum byl vyvolán rekonstrukcí přípojky kanalizace k domu Žerotínova 18 („Pohostinství Sabina“), realizovanou p. Zdeňkou Zalabalovou. Terénní část výzkumu proběhla dne 13. března 2002 a zpracování výzkumu dne 2. května 2002.

Město Jaroměřice nad Rokytou leží v mírně zvlněném terénu Jevišovické pahorkatiny, jež je součástí Českomoravské vrchoviny. Předmětná lokalita se nachází v historickém jádru města, které se rozkládá na severním břehu řeky Rokytne, na jejím soutoku se Štěpánovickým potokem. Lokalita leží v poměrně málo členitém terénu, na mírném východním svahu svažujícím se směrem na východ ke zmíněnému Štěpánovickému potoku. Geologický podklad zde tvoří kvartérní písčito-jílovité sedimenty. Úroveň povrchu terénu se pohybuje kolem 422 m n. m. Archeologické podloží vytvářejí náplavové jíly a jílovité hlíny. Půdní typ zde představuje písčité jílovitá hlína. Následuje pak cca 0,30-0,60 m mocné souvrství středověkých a novověkých antropogenních vrstev, pokryté betonovou dlažbou.

Lokalita leží ve starém sídelním území, o čemž svědčí několik pravěkých lokalit v nejbližším okolí (Košťálek 1973; Kovárník 1975; 1978; 1982; 1989). Podle archeologických pramenů byla předchůdcem středověkého města stará slovanská osada, přesto se Jaroměřice poprvé objevují v písemných pramenech až k roku 1325 v souvislosti se zdejší farní kostelem a v roce 1420 se uvádějí jako městečko. Spolu s Bítovem byly zeměpanským majetkem. Existenci tvrze lze v Jaroměřicích

Profil P1

Obr. 9. Jaroměřice n. R. – Žerotínova 18. Profil P1.
Jaroměřice n. R. – Žerotínova Str. 18. Profil P1.

cích předpokládat nejdříve po roce 1498 (doložena až k r. 1609), kdy se definitivně Jaroměřice změnily ze zástavního v alodní zboží. Pro stavebně historický vývoj města určující rozsáhlá přestavba města v 1. polovině 18. století za Questenberků se naší lokality nedotkla.

Vzhledem k charakteru zemních prací a jeho rozsahu probíhal terénní výzkum formou dohledu nad hloubením nové kanalizační přípojky.

Pod recentní dlažbou z betonových bloků a jejím podkladem (s.j. 0900 a 0106) byla zachycena vrstva novověkých terénních úprav (s.j. 0105). Ve většině výkopu byla již tato vrstva porušena četnými recentními výkopy pro inženýrské sítě (kanalizace, elektrika, vodovod) v takové míře, že neporušený starší terén zůstal pouze v západní části výkopu, tj. bezprostředně u objektu Žerotínova 18. Zde se pod zmíněnou novověkou planýrkou s.j. 0105 podařilo zachytit mírně zahluobený výkop 0500 s výplněmi 0102, 0103, 0104, dle nečetného keramického materiálu zařazený rámcově do období 13. století. Výkop byl zahluoben do půdního typu 0101, pod kterým bylo již jen písčito-jílovité podloží (s.j. 0100).

Výzkum v podstatě ověřil geologické poměry tak, jak byly předestřeny výše. Právěké či slovanské osídlení nebylo zaregistrováno. Na druhé straně však výzkum prokázal existenci osídlení ve 13. století, tedy ještě před první historickou zmínkou o Jaroměřicích.

Peter Kováčik, *Archäia Brno a.p.s.*

Literatura:

- Košťufík, P. 1974: Archeologický výzkum sídliště kultury s moravskou malovanou keramikou u Jaroměřic nad Rokytnou, *Přehledy výzkumů* 1973, 18-20.
- Kovářík, J. 1975: Nové archeologické nálezy z okolí Jaroměřic nad Rokytnou, *Přehledy výzkumů* 1974, 92-93.
- Kovářík, J. 1978: Další nálezy pravěkého osídlení regionu horního toku Rokytné, *Přehledy výzkumů* 1976, 120-121.
- Kovářík, J. 1982: Terénní průzkum pravěkého osídlení na jihozápadní Moravě, *Přehledy výzkumů* 1980, 49-52.
- Kovářík, J. 1989: Zpráva o archeologických nálezech v roce 1986, *Přehledy výzkumů* 1986, 104-106.

Kuča, K. 2000: Města a městečka v Čechách na Moravě a ve Slezsku, Praha, II. díl.

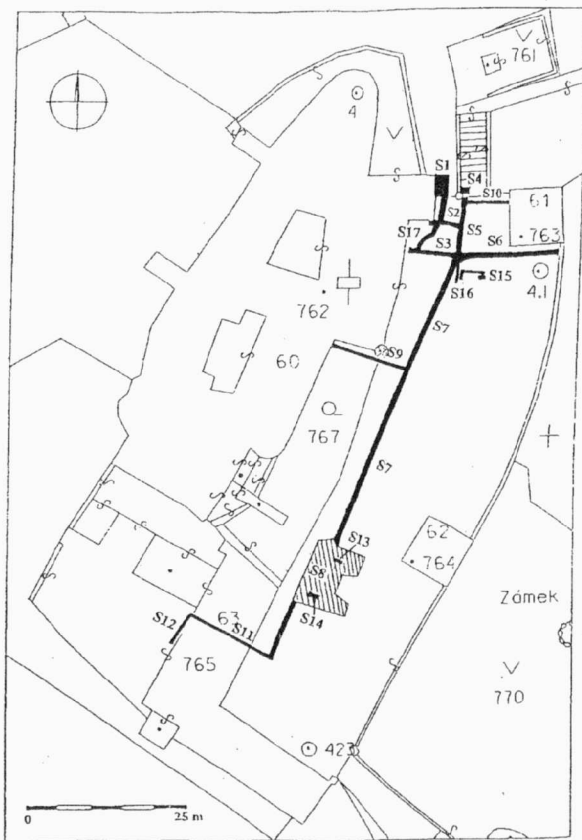
Resumé

Jaroměřice nad Rokytnou (Bez. Třebíč). Žerotínova Str. 18. Mittelalter, Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

JAVORNÍK (okr. Jeseník)

Zámek Jánský Vrch. Vrcholný středověk, novověk. Hrad, zámek. Záchraný výzkum.

Podnětem provedení záchraného archeologického výzkumu v prostoru východního předhradí zámku byla finální etapa výstavby nové kanalizace, probíhající v říjnu až prosinci roku 2002 (obr. 10). Dokumentována a lokálně archeologicky zkoumána byla hlavní kanalizační stoka (S5, S7, S11), vedoucí ve směru sever-jih, o šířce kolem 1,10 m a hloubce cca 1,80 m a četné přípojky orientované ve směru východ-západ. V omezeném rozsahu a převážně v souvislosti s potřebami stavby proběhlo i několik menších plošných odkrytí a zjišťovacích sond (S8, S13-S16). Předběžně se dají lidské aktivity v prostoru předhradí rozdělit do několika hlavních chronologických horizontů:

Obr. 10. Javorník, zámek Jánský Vrch. Půdorysné zaměření zámku s vyznačením archeologických sond (S1-S17) na východním předhradí.

Javorník, Schloß Jánský Vrch. Grundrißvermessung des Schlosses mit bezeichneten archäologischen Sonden (S1-S17) auf der östlichen Vorburg.

Obr. 11. Javorník, zámek Jánský Vrch. Pohled na zámek Jánský Vrch a město Javorník od východu. Stavby na jihovýchodě označeny šipkou. Reprofoto podle originálu kresby F. B. Wernera z roku 1750 (podle Richterová – Kaueroval – Peřinová 1995, 35-obr.1).

Javorník, Schloß Jánský Vrch. Ostansicht des Schlosses Jánský Vrch und der Stadt Javorník. Die Bauten im Südosten sind mit einem Pfeil bezeichnet. Reprophoto nach der Originalzeichnung von F.B. Werner aus dem Jahre 1750 (laut: Richterová – Kaueroval – Peřinová 1995, 35 - Abb. 1).

1. období vrcholného středověku. Archeologický výzkum doložil fungování předhradí jako aktivní komunikační zóny během 14. a 15. století, kdy bylo využíváno především upravené skalní podloží. Jediným fortifikačním prvkem z tohoto období, který se podařilo zachytit, je šijový (?) příkop v blízkosti jihovýchodního nároží pokladny (S7). Mezi nejstarší známé stavby z areálu Jánského Vrchu se nově hlásí objevené torzo zděného nároží ze 14. století (S15, S16), dokumentované v délce 3,30 m, šířce 0,90 m, a destrukce dřevohlinité stavby v severní části předhradí (S5).

2. období rekonstrukce na přelomu 15. a 16. století. Velké změny biskupských přestaveb se dotkly i předhradí, kde byl zasypán a maltovou krustou překryt šijový (?) příkop a do něj postaven samostatně stojící gotický sklep před palácem (Kašpárková – Peřinová – Vítek 1995, 199). Modernizace obranného systému hradu se v prostoru předhradí projevila výstavbou zděného ohrazení o šířce 1,40 m, zachyceného v severní (S1, S4) i jižní části (S8) zkoumané plochy. Východní průčelí nově zbudované branské budovy bylo v této době vysunuto minimálně o 2 m východním směrem a zřejmě scházelo i obranné schodiště na severu (S1). Výrazné stavební aktivity dokládají dorovnávkou terénu stavební sutí a odpadem, včetně nálezů střepiště z demolice kachlových kamen.

3. období novověku. V období novověku byl zaregistrován nárůst úrovně terénu navážkami prokládanými pochůznými úpravami štětů a valounových dlažeb. Výkopové linie překvapivě narušily na tři desítky zděných konstrukcí, z nichž nejzajímavější je plošně odkrytý několikafázový komplex zdív v jižní části předhradí (S8). S velkou pravděpodobností se jedná o součást staveb znázorněných na jihovýchodní straně areálu zámku na kresbách F. B. Wernera z poloviny 18. století (obr. 11).

Literatura:

- Kašpárková, S. – Peřinová, I. – Vítek, T. 1995: Stavební historie. In: Jánský Vrch, stavebně-historický průzkum hradu a zámku v Javorníku, svazek 4, Olomouc, 197-212.
- Kouřil, P. – Prix, D. – Wihoda, M. 2000: Hradý českého Slezska. Brno-Opava.
- Richterová, H. – Kaueroval, V. – Peřinová, I. 1995: Ikonografie. In: Jánský Vrch, stavebně-historický průzkum hradu a zámku v Javorníku, svazek 1, Olomouc, 35-44.

Resumé

Javorník. Schloss Jánský Vrch (Kat. Javorník, Bez. Jeseňník). Hochmittelalter, Neuzeit. Burg, Schloss, Rettungsgrabung.

KOJETICE (okr. Třebíč)

Hrad Sádek. Středověk, novověk. Záchranný výzkum.

Při provádění plynofikace na prvním nádvoří hradu Sádek bylo objeveno několik zlomků vrcholně středověké keramiky spolu s cihelnou venkovní dlaždicí 295 x 210 x 46 mm a cihlou 265 x 140 x 66 mm, použitou na vyzdění vnitřní strany hradního příkopu. Výkop byl veden asi do hlouky 1 m a zčásti probíhal v linii již dříve narušenou inženýrskými sítěmi. V profilech nebyly patrné středověké vrstvy, pouze novodobé navážky, v nichž bylo nalezeno osm zlomků středověké keramiky, zařaditelných do 15.-16. století.

Petr Obšusta, ZMM Třebíč

Resumé

Kojetice (Bez. Třebíč). Burg Sádek. Mittelalter, Neuzeit. Rettungsgrabung.

KONICE (k. ú. Konice, okr. Prostějov)

„U Andělky“. Vrcholný středověk, novověk. Odpadní areál. Záchranný výzkum. Uložení: Muzeum Prostějovska.

V srpnu roku 2002 byl proveden záchranný archeologický výzkum na lokalitě Konice – most „U Andělky“, která se nachází na levém břehu potoka Jesenky 200 m JV od areálu kostela Narození P. Marie. Na listu 24-21-19 ZM 1 : 10 000 je naleziště určeno koordináty měřenými v mm od Z s. č. : J s. č. 195 : 180, 195 : 177, 198 : 177, 198 : 180.

Výzkumem bylo zjištěno, že koryto potoka sloužilo minimálně od poloviny 14. až do 20. století jako odpadní areál pro osídlení nacházející se v jeho těsné blízkosti. Z období vrcholného a pozdního středověku zde byly nalezeny vrstvy odpadu strusky a popela po železářské nebo kovářské výrobě doprovázené několika zlomky keramiky 2. poloviny 14. až přelomu 15. a 16. století.

V náplavových hlínách byla nalezena keramika novověká. Do těchto horizontů byly též uloženy základy mladší kamenné stavby. Z přelomu 19. a 20. století pochází soubor typických zlomků keramiky a skla, dokládající existenci a provoz dosud fungujícího hostince.

Pavel Šlězár, Státní památkový ústav v Olomouci

Pavel Šlězár, Státní památkový ústav v Olomouci

Resumé

Konice (Kataster Konice, Bez. Prostějov). „U Andělky“. Hochmittelalter, Neuzeit. Abfallareal. Rettungsgrabung.

LELEKOVICE (okr. Brno-venkov)

Hrad. Středověk. Předhradí. Záchranný výzkum.

Na základě smlouvy mezi obcí Lelekovice a ÚAPP v Brně byla provedena první etapa výzkumu souvisejícího s plánovanými úpravami předhradí lelekovického hradu na hřbitov. Výzkum mohl navázat na sondáž provedenou roku 1989, při níž bylo zjištěno, že na místě předhradí z druhé poloviny 14. stol. byla někdy v 15. stol. postavena budova složitěho půdorysu, předběžně interpretovaná jako fara. V souladu s požadavky objednavatele se výzkum soustředil na západní část plochy vytyčené pro rozšíření hřbitova. V roce 2002 byla prozkoumána plocha 360 m². Při výzkumu bylo zjištěno, že na rozvátém skalnatém povrchu se vytvořila humusovitá vrstvička, na níž byla zbudována pec na kruhovém půdorysu s kamenným základem a jílovitou kupolí. S pecí souvisí jílovitá vrstvička a patrně i některé kúlové jamky. Celá situace byla překryta mohutným souvrstvím sestávajícím z různých hlinitých vrstev obsahujících suť s četnými zlomky nádob, prejzů, zlomků cihel, železnými předměty a zvířecími kostmi. Jedná se o souvrství související s úpravou, při níž byl navážkou vyrovnán terén svažující se k jihu. Do souvrství byl zahluoben žlábek, z něhož byla zachycena část směřující k severu a stáječící se poté k východu. Pec obdélníkového půdorysu a s ní související fragmenty zdí a předpeční jamka byly postaveny na starších vrstvách. Zdá se tedy, že zbytky předhradí hradu z druhé poloviny 14. stol. byly značně poničeny při planýrce tohoto místa, související zřejmě s budováním kamenných objektů v druhé polovině 15. stol. K fázi druhé poloviny 14. stol. patří jistě pec na kruhovém půdorysu a patrně i některé kúlové jamky. Pec na obdélníkovém půdorysu a žlábek patří až mladší fázi.

Josef Unger, ÚAPP Brno

Resumé

Lelekovice (Bez. Brno-venkov). Burg. Mittelalter. Vorburg. Rettungsgrabung.

LITOVEL (k. ú. Chořelice, okr. Olomouc)

Intravilán obce, S okraj. Mladší doba hradištní. Sídliště. Záchranný výzkum.

V měsíci listopadu byly při výstavbě nové kanalizace zachyceny tři zahluobené sídlištní objekty mladší doby hradištní (sklonek 12. století), obsahující fragmenty keramiky, mazanice a menší přepálené kameny (polohu naleziště na ZM ČR 1:10 000, list 24-22-02 určují souřadnice 95 mm od Z s. č., 203 mm od J s. č.).

Karel Faltýnek, Státní památkový ústav v Olomouci

Resumé

Litovel (Kataster Chořelice, Bez. Olomouc), Behaüter Teil der Gemeinde, Nordrand. Jüngere Burgwallzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

LEŠANY (okr. Prostějov)

Intravilán, rodinný domek p. Popelky. Střední doba hradištní. Sídliště. Záchranný výzkum.

Polohopisně se místo výzkumu rozkládá na svahu exponovaném k východu, v nadmořské výšce 278 metrů. Leží na západním okraji dnešní zastavěné plochy, napravo od silnice směřující z Lešan do Zdětína. Podloží je v tomto prostoru tvořeno zvětřalou kulmskou drobou, překrytou vrstvou žluté jílovité hlíny.

Na ZM 1:10 000, list 24-24-06 jej najdeme v okolí bodu určeného souřadnicemi 159 mm od Z s. č. a 341 mm od J s. č.

V měsíci září 2002 proběhly na parcele p. Popelky v katastru obce Lešany (parc. číslo 161) zemní práce související s výstavbou rodinného domku. Na ploše určené k vlastní stavbě byla provedena mechanická skrývka nadloží. Probíhající archeologický dohled zjistil zbytky sídlištního objektu, který byl následně prozkoumán a zdokumentován. Na základě získaného archeologického materiálu (užitková a technická keramika, zvířecí kosti, uhlíky) jej můžeme datovat do závěru střední doby hradištní.

Nálezy byly spolu se zprávou o provedení výzkumu předány do sbírek Muzea Prostějovska v Prostějově, kde je najdeme pod inventárními čísly 173 803-173 817.

Pavel Fojtík, FF MU Brno

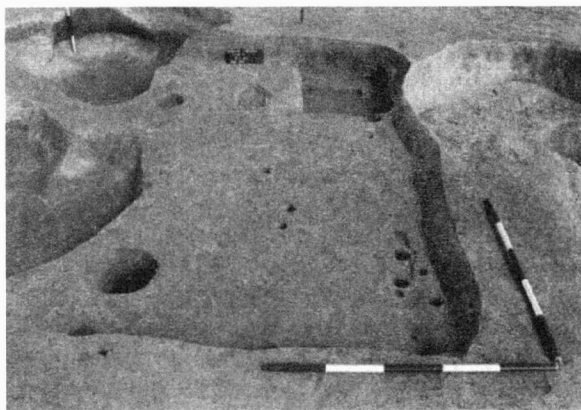
Resumé

Lešany (Bez. Prostějov), Behaüter Teil der Gemeinde. Mittlere Burgwallzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

MAŠOVICE (okr. Znojmo)

„Pšeničné“. Doba středohradištní. Sídliště. Záchranný výzkum.

Při výstavbě komunikací v Mašovicích – „Pšeničné“ se poprvé podařilo doložit slovanské osídlení lokality. Polozemnice s rozměry 3,3 x 3,3 m se nacházela ve východní části plochy (viz obr. 12). V podlaze objektu se podařilo zachytit kúlovou konstrukci střechy v podobě dvou masivních kúľ v směru S-J, drobné kúlové jamky po původním vybavení objektu a v severovýchodním rohu zbytky krbu s destrukcí kamen-

Obr. 12. Mašovice – „Pšeničné“. Celkový pohled na prozkoumanou polozemnici z 8. století.
Mašovice – „Pšeničné“. Gesamtansicht der erforschten Halbwohngrube aus dem 8. Jahrhundert.

né kopule a mazanícovým dnem. Podle charakteristických zlomků keramiky můžeme objekt zařadit do průběhu 8. století. Další sídlištní objekt zásobnicového charakteru můžeme podle tuhových stěpů z esovitých hrnců předběžně datovat do rozmezí 9.-10. století.

Zdeněk Čížmář, ÚAPP Brno

Resumé

Mašovice (Bez. Znojmo). "Pšeničné". Mittlere Burgwallzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

MODRÁ (okr. Uherské Hradiště)

„Hrubý díl“. Střední doba hradištní. Sídliště. Kostrový hrob. Záchranný výzkum. Uložení: SM Uherské Hradiště.

Lokalita se nachází v těsné blízkosti křižovatky silnic Staré Město – Modrá – Velehrad, severo- až severovýchodně od ní. Archeologický výzkum v poloze „Hrubý díl“ byl vyvolán záměrem obce vybudovat zde archeopark. Na zkoumané ploše (300 m²) se podařilo prozkoumat dvě středohradištní obilní jámy přibližně hruškovitého profilu s velkými kameny u ústí. Menší zásobnice v sektoru A, narušovala časně laténskou nadzemní křivou stavbu, druhá obilní jáma, v sektoru D, měla hloubku 230 cm a v její výplni u dna byly objeveny i ojedinělé střepty germánské keramiky. V jihovýchodním rohu sektoru A byl objeven kostrový hrob dítěte ve stáří 5 let (určení M. Dočkalové z MZM v Brně) s orientací ZSZ-VJV. Ze skeletu se nedochovala pravá ruka, pravá část hrudního koše (žebra), pravá část pánve dítěte byla vložena do dutiny ústní. Hrob byl mělce (do 10 cm) zahlouben do časně laténské vrstvy, přičemž při jeho skrývce nebylo možné rozeznat jeho hrobovou jámu. Problematické prozatím zůstává jeho datování (časný latén, případně středohradištní období), protože hrobovou výstavbu tvořil pouze špičák ze psa, objevený v hrudním koši, původně patrně součást náhrdelníku. Výzkum na lokalitě „Hrubý díl“ na Modré by měl pokračovat i v příštím roce.

Miroslav Vaškovič, SM Uherské Hradiště

Resumé

Modrá (Bez. Uherské Hradiště). „Hrubý díl“. Mittlere Burgwallzeit. Siedlung. Gräberfeld. Rettungsgrabung.

MODŘICE (okr. Brno-venkov)

Masarykova 131, parcela č. 682. Novověk. Sídlištní aktivity. Záchranný výzkum.

Záchranný archeologický výzkum byl vyvolán záměrem výstavby skladu materiálů firmy Steripak.

V nadloží se nacházely novověké úpravy terénu, z nichž vrstva 103 obsahovala četné zlomky vypálené mazanice z výmazů topenišť či snad ještě z konstrukcí dřevohlinitých domů; doprovodná keramika nedovoluje hlubší dataci než 18. století. Celá západní část plochy byla patrně v souvislosti s výstavbou zelárny na přelomu 19. a 20. století zvýšena navážkou. Východní stěna plochy byla zvýšena hlinitými navážkami s novověkými střepty (řez P4), podloží bylo dosaženo až na bázi řezu.

Rudolf Procházka, Archaia Brno, o.p.s.

Literatura:

Procházka, R. 2002: Modřice – čp. 131. Prodejna materiálů Steripak. Nálezková zpráva č. 10/02 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.

Resumé

Modřice (Bez. Brno-venkov), Masarykova Str. 131. Parcelle Nr. 682. Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

MUTĚNICE (okr. Hodonín)

„Zbrod“. Středohradištní období. Sídliště. Záchranný výzkum.

Záchranný výzkum byl proveden v místech ostrova ležícího přibližně uprostřed nového rybníka Zbrod-III, po pravé straně silnice z Hodonína do Mutěnic. Na ostrově, původně členěném dvěma křižujícími se kanály, došlo k dodatečnému zavezení všech čtyř ústí kanálů. Hlína na zavezení byla odebrána z vnitřní části uměle navršeného ostrova, čímž došlo k částečnému obnažení původního terénu zachovaného pod mocnou vrstvou navážky.

V jižní části ostrova byl výkopem kanálu narušen obdélný objekt (obj. č. 2) o rozměrech 240 x 140-160 cm, orientovaný ve směru V-Z, zahloubený 20 cm do podloží. V výplni objektu se vedle zlomků středohradištní keramiky a zvřecích kostí podařilo vyzvednout i dva keramické přesleny a kamennou nátepní destičku se čtyřmi otvory. 5 m jižně od objektu byla zachycena obdélná jáma (obj. č. 3) o rozměrech 195 x 77, orientovaná ve směru SV-JZ. Na rovném plochem dně ležela kostra koně uložená na pravém boku se zadními končetinami nataženými rovnoběžně s tělem, přední končetiny pokrčeny. U kostry nebyl žádný nálezk, pouze v zásepu hrobu nalezeny menší atypické zlomky keramiky, z nichž několik lze přiřadit snad do doby laténské. Na základě těchto skutečností není možné hrob koně blíže časově zařadit, stejně jako tomu bylo u kostrového hrobu prozkoumaného v roce 2000 v nevelké vzdálenosti jižně od jámy s kostrou koně. Třetí menší jáma (obj. č. 4) byla odkryta ve V stěně S-J průkopu ostrovem. Výplň objektu zahloubeného 95 cm pod úroveň původního povrchu obsahovala pouze menší množství atypických zlomků keramiky, na základě kterých nelze objekt datovat.

„Odměry nad panskou loukou“. Mladohradištní období. Sídliště. Záchranný výzkum.

Na základě smlouvy uzavřené s a. s. Moravské naftové doby o provedení archeologického dohledu na trase stavby „VVTL plynovod DN 600 PN70 PZP Dolní Bojanovice – Mutěnice – Brumovice“ byl v termínu od března do června 2002 proveden záchranný výzkum. Celkově bylo prozkoumáno a zdokumentováno 77 objektů.

Na mírných svazích po obou stranách Nového potoka došlo k zachycení mladohradištních objektů (obj. č. 34 a 37). Pravidelné mísovitě dno objektu č. 34, zahloubené 190 cm pod úroveň dnešního terénu a zapuštěné 25 cm do jílové vrstvy, se nacházelo pod mocnou pískovou vrstvou. Větší část objektu byla zničena výkopem rýhy pro uložení plynovodu. Stejně tak tomu bylo i u obj. 37, kde se však podařilo tvar jámy zčásti rekonstruovat. Horní část jámy s mísovitým dnem zahloubeným 165 cm pod úroveň dnešního terénu se zužovala a pravděpodobně byla ukončena užším hrdlem, které bylo výkopem

rýhy zničeno. Maximální dochovaný průměr jámy, sloužící patrně jako zásobnice, dosahoval 155 cm. Vzdálenost mezi objekty 112 m.

Jaroslav Škojec, Jiří Janál, AÚ AV ČR Brno

Resumé

Mutěnice (Bez. Hodonín). „Zbrod“. Mittlere Burgwallzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

Mutěnice (Bez. Hodonín). „Odměry nad panskou loukou“. Jüngere Burgwallzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

MUTĚNICE (okr. Hodonín)

„Přední díly za hospodou“. Starohradištní, hradištní období. Sídliště. Záchranný výzkum.

Na základě smlouvy uzavřené s a. s. Moravské naftové doly o provedení archeologického dohledu na trase stavby „VVTL plynovod DN 600 PN70 PZP Dolní Bojanovice – Mutěnice – Brumovice“ byl v termínu od března do června 2002 proveden záchranný výzkum. Celkově bylo prozkoumáno a zdokumentováno 77 objektů.

Na JV svahu táhlé terénní vlny po levé straně příjezdové komunikace z Hodonína (asi 1400 m JV od obce) bylo zachyceno slovanské osídlení. Ve výkopu plynovodu se podařilo pro-

zkoumat dvě polozemnice ze starohradištního a pravděpodobně středohradištního období a nevelkou plytkou jámu se zlomky hradištní keramiky (obj. č. 12-14).

Jaroslav Škojec, Marian Mazuch, AÚ AV ČR Brno

Resumé

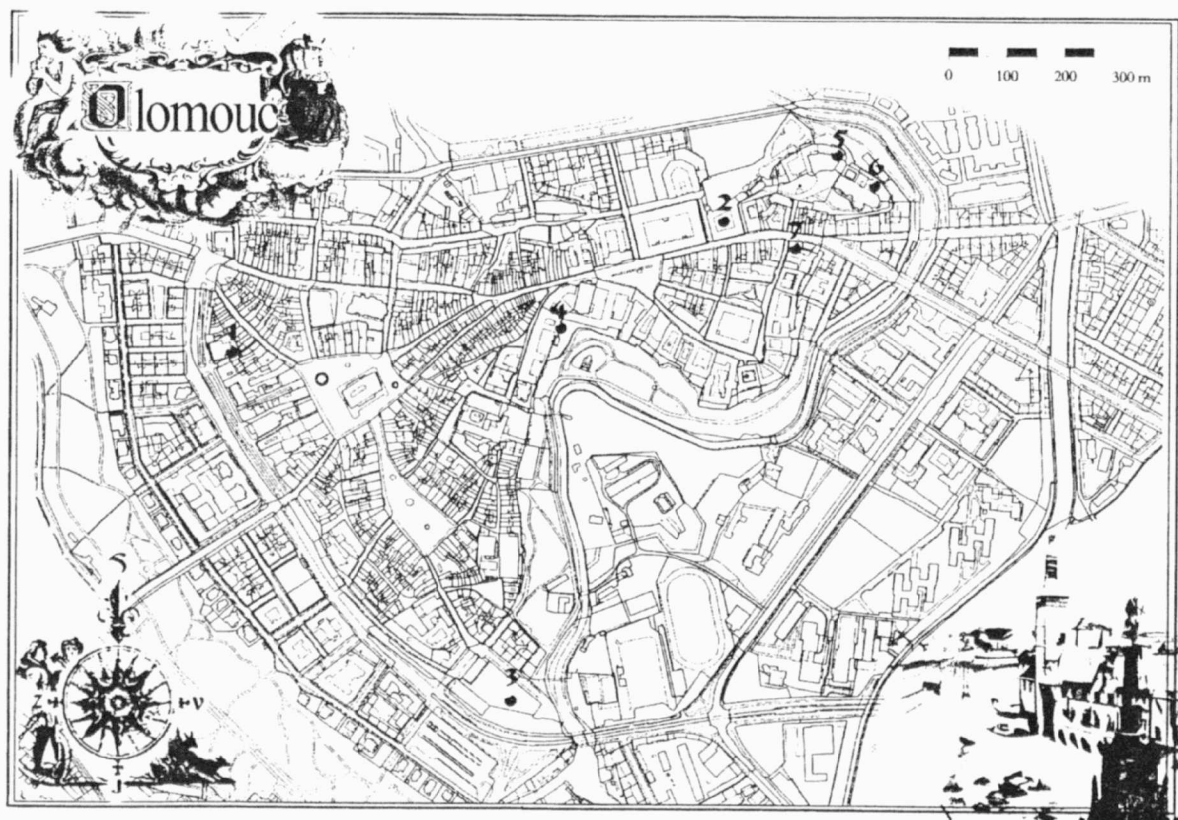
Mutěnice (Bez. Hodonín). „Přední díly za hospodou“. Ältere Burgwallzeit, Burgwallzeit. Rettungsgrabung.

OLOMOUČ (k. ú. Olomouc-město, okr. Olomouc)

Riegrova ulice č. o. 11 – Barvířská ulice před č. o. 1. Pravěk, vrcholný středověk, novověk. Intravilán města. Sídliště. Záchranný výzkum.

V podzimních měsících proběhl drobný sondážní výzkum kanalizační přípojky v ulici Barvířské (rozměry výkopu: 3,00 x 1,10 m; max. hloubka 2,70 m). Lokalita leží v severozápadní části historického jádra Olomouce, v těsné blízkosti někdejších městských hradeb při jihovýchodním okraji plochy zkoumané v 70. letech 20. století P. Michnou (Michna 1982).

Nejstarším dokladem lidské aktivity jsou nálezy několika drobných pravěkých atypických keramických artefaktů, pocházejících z mladší kvartérní černozemě. V průběhu 13. století byla tato vrstva porušena zahluobeným objektem. Interpretace nálezových poměrů se zřejmě blíží situaci vztahu „zemnice“

Obr. 13. Lokalizace významnějších záchranných výzkumů v Olomouci v roce 2002: 1. Riegrova ulice č. o. 11 – Barvířská ulice před č. o. 1; 2. třída 1. máje č. o. 3; 3. třída Svobody; 4. Univerzitní ulice č. o. 3-5; 5. Václavské náměstí č. o. 5; 6. Václavské náměstí, parc. č. 153, tzv. Malý dvorek; 7. Wurmova ulice č. o. 1.
Lokalisierung der ausgewählten Rettungsgrabungen in Olomouc im Jahre 2002. 1. Riegrova Str. Nr. 11 - Barvířská Str. Nr. 1; 2. Hauptstr. 1. máje Nr. 3; 3. Hauptstr. Svobody; 4. Univerzitní Str. Nr. 3-5; 5. Václavské Platz Nr. 5; 6. Václavské Platz, par. Nr. 153, Malý dvorek; 7. Wurmova Str. Nr. 1.

č. obj. 29 a zděných struktur na Barvířské ulici č. o. 8 z výzkumu P. Michny (Michna 1982, obr. 51).

Uloženiny mladších období tvořily převážně sídlištní odpadní vrstvy prokládané štětovými úpravami povrchu vrcholně a pozdně středověké Barvířské ulice. Nejstarší zachycená zdiva se svým charakterem a náleзовými okolnostmi hlásí do období středověku. Výzkumem zdokumentované zděné konstrukce přispěly k poznání průběhu a fází severozápadní čelní fronty domů Barvířské ulice.

Hana Dehnerová, Pavel Štělzar, SPÚ v Olomouci

Literatura:

- Dehnerová, H. – Štělzar, P. 2002: Olomouc, Riegrova ul. č. o. 11 – Barvířská ul. Nálezová zpráva uložená v archivu SPÚ OL pod číslem D-507.
- Michna, P. J. 1982: Ke stavebním dějinám středověkých domů v Olomouci (Archeologický průzkum dvou městišť v Barvířské ulici). In: Sborník památkové péče v Seve-romoravském kraji. Ostrava. 179-241.

Resumé

Olomouc (Kat. Olomouc-město, Bez. Olomouc), Riegrova und Barvířská Gasse vor Nr. 1. Vorzeit, Hochmittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

OLOMOUC (k. ú. Olomouc-město, okr. Olomouc)

Třída 1. máje č. o. 3. Pravěk, středověk, novověk. Sídlištní vrstvy. Záchranný výzkum.

V létě 2002 probíhaly úpravy nádvoří a rekonstrukce kanalizace v Domě armády, nacházejícím se na severním okraji olomouckého Předhradí (postaven v 60. letech 18. století na místě zrušeného augustiniánského kláštera). Kolem obvodového zdiva a úhlopříčně nádvořím byly vedeny rýhy o šířce mezi 0,5-0,8 m a průměrné hloubce 1,2 m. Pouze v jednom úseku dosáhla hloubka 2,1 m. Žádným z výkopů nebylo obnaženo geologické podloží.

Pod novověkými navážkami z průběhu 16.-17. století, obsahujícími také keramiku pozdně středověkou, se nacházely původní neporušené vrstvy 14. a 13. století. Mezi běžnými nálezy 14. století zastoupenými keramikou, mazanícemi, zvířecími kostmi a železem vyniká značné množství kovářské strusky (velká koncentrace vzhledem k malému rozsahu prozkoumané plochy), která svědčí o blízkosti výrobních objektů na zpracování železa. Ojediněle se ve středověkých vrstvách nacházely zlomky pravěké keramiky, což signalizuje velmi pravděpodobnou přítomnost pravěkých sídlištních vrstev pod úrovní zkoumaného terénu.

Stavební aktivitu na ploše nádvoří dokládají nálezy torz zdi (čtyř lomových a jedné kombinované, snad středověkého nebo raně novověkého stáří), jejichž původ nebylo možno v rámci omezeného rozsahu výzkumu objasnit.

V severozápadním rohu nádvoří byly původní vrstvy porušeny barokní cihlovou zaklenutou kanalizační stokou a přibližně uprostřed plochy stratigrafii znehodnotila také klenutá chodba s výstupní šachtou pocházející snad z 50. let 20. století (kolektor ?).

Hana Dehnerová, Petr Večeřa, SPÚ v Olomouci

Resumé

Olomouc (Kat. Olomouc-město, Bez. Olomouc), 1. máje Straße Nr. 3. Vorzeit, Mittelalter, Neuzeit. Siedlungsschichten. Rettungsgrabung.

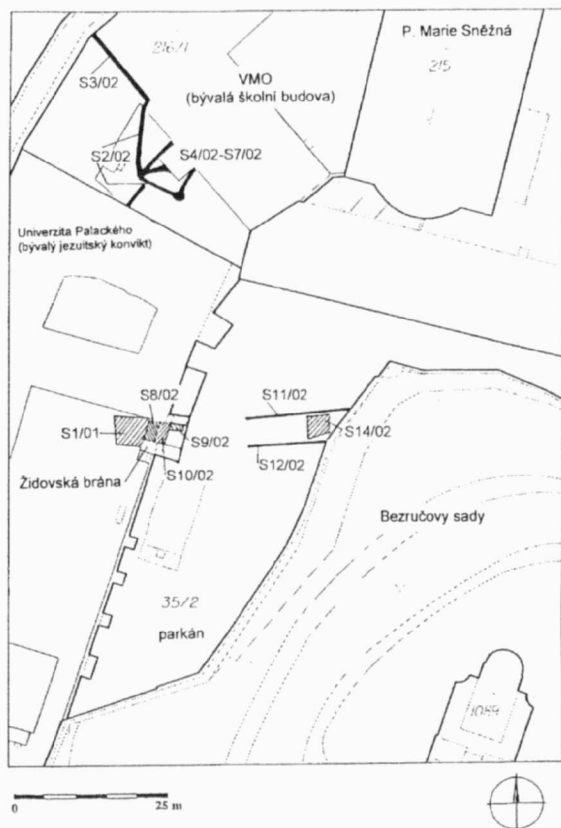
OLOMOUC (k. ú. Olomouc-město, okr. Olomouc)

Univerzitní ulice č. o. 3-5. Pravěk, středověk, novověk. Sídliš-
tě, komunikace, fortifikace. Záchranný výzkum.

V první polovině r. 2002 proběhla závěrečná etapa záchranného archeologického výzkumu v areálu bývalého jezuitského konviktu, rekonstruovaného pro potřeby Univerzity Palackého, a to na těchto plochách (viz obr. 14):

- a) dvůr mezi budovami Univerzity Palackého (bývalý konvikt) a Vlastivědného muzea v Olomouci (bývalá školní budova), parc. č. 216/1;
 - b) Židovská brána a prostor budoucího schodiště z nádvoří (pokračování z r. 2001), parc. č. 216/2;
 - c) parkán, parc. č. 35/2;
- Ad a) dvůr, parc. č. 216/1;

Důležitá zjištění poskytl výkop pro hlavní kanalizační stoku (S2/02; šířka 0,60 m, hloubka 0,80-2,20 m pod úrovní povrchu). V jeho východní části se již v hloubce 1 m nacházelo skalní podloží. Přímou na skálu nasedala vrstva vytvořená v průběhu 13. století. Stopy osídlení ze 14.-15. století zde

Obr. 14. Olomouc, Univerzitní 3-5. Přehled sond v areálu bývalého jezuitského konviktu a školy v roce 2002.

Olomouc, Univerzitní 3-5. Übersicht der Sonden im Areal des ehemaligen Jesuitenkonvikts und -schule aus dem Jahre 2002.

nebyly zaznamenány, protože celou plochu dvora překrývalo 1 m mocné souvrství novověkých navážek, souvisejících s jezuitskou stavební činností.

Poněkud odlišná situace nastala v severojižní linii sondy S2/02. Skalní podloží (hloubka 1,20 m v jižní části výkopu) cca 6 m od severního rohu nádvoří prudce klesalo pod úroveň dna výkopu (-2,20 m). Podloží překrývaly vrstvy 14.-15. století. V 15. století vznikla a byla užívána dlažba komunikace tvořená většími kameny. Její přesný směr se pro omezený prostor výzkumu nepodařilo zjistit. Další uložení už byly opět tvořeny novověkými dorovnávkami.

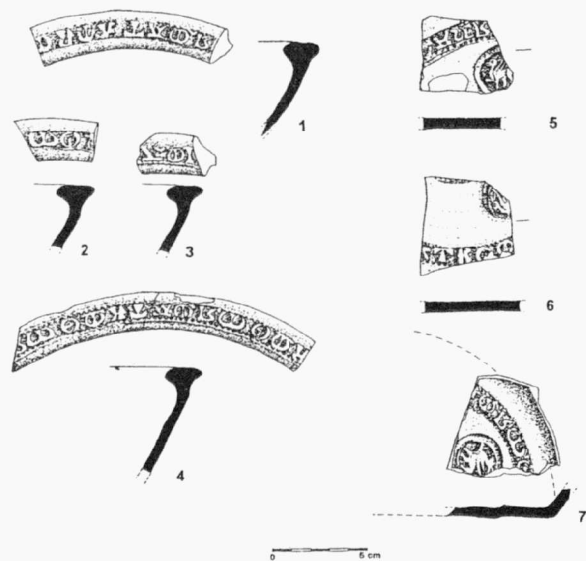
Ad b) prostor v okolí Židovské brány:

Na jaře r. 2002 pokračoval výzkum v prostoru výkopu na nádvoří před Židovskou bránou (sonda S1/01).

V nově odkrytých částech S1/01, při jejím severním i jižním okraji, byla zjištěna přítomnost kamenného štětu ležícího místy přímo na skalnatém podloží. V severní části výkopu se štět nacházel stratigraficky mezi vrstvami z 2. poloviny 13. století a 14. století.

V jižní části sondy, těsně při Židovské bráně, byl situován objekt kruhového půdorysu (průměr 1,30 m) zasekaný 0,70 m do skály. K němu přiléhá menší objekt opět zasekaný do skalního podloží, a to 0,30 m. Z výplně objektů pochází keramika průběhu 14. století. Unikátním nálezem z většího objektu jsou zlomky mísy s kovově lesklým povrchem a kolkovanou výzdobou – na okraji písmeny a na dně kolky s vyobrazením gryfů (obr. 15).

V severní části S1/01 byl vyhlouben do skalního podloží objekt porušený okolním zdívkem. V jeho výplni se nacházela typická redukční keramika 2. půle 13. století. Na jednom zlomku je zachována malta, což svědčí o blízké existenci kamenné stavby snad už v této době. Tento objekt byl překryt opět štětem a vrstvou 14. století s „krupičkovou“ keramikou.

Obr. 15. Olomouc, Univerzitní 3-5, sonda S1/01, objekt 511 (1.-6.: k. 177; 7.: k. 158); zlomky mísy s kolky; kresba Š. Stehlíková.

Olomouc, Univerzitní 3-5, Sonde S1/01, Objekt 511 (1.-5.: K. 177; 7.: K. 158); Bruchstücke einer Stempelschüssel; Zeichnung Š. Stehlíková.

Archeologická sonda byla položena také v průjezdu Židovské brány. V jeho západní části (S8/02) byla po odstranění 0,60 m recentních navážek odkryta zeď o šířce 2,20 m stavěná z lomového kamene pojeného maltou (k. 906). Zda se jedná o konstrukční prvek věže a vjezdu, nebo pozůstatek středověké hradby, je zatím předmětem bádání.

Podařilo se objevit tzv. vlně jámu z kamenného zdíva o dochované hloubce 1,80 m s doklady o existenci dřevěné trámové konstrukce (S9/02, S10/02). Její dno tvořilo maltové lůžko o síle 0,15 m, nanesené přímo na skálu. Po ukončení funkce byla „vlně jáma“ zasypána odpadem, který obsahoval keramiku 2. poloviny 16.-17. století.

Ad c) parkán; parc. č. 35/2:

V sondě S11/02 (rozvody elektřiny) se podařilo zachytit a sledovat skalní podloží v úseku o délce 6,5 m, které pozvolna klesá směrem k strmé východní hraně skalního masivu Michalského návrší nad ramenem Moravy, protékajícím Bezručovými sady. Toto zjištění je důležité pro rekonstrukci georeliéfu, neboť podloží bylo zachyceno již v hloubce 0,70 m pod úrovní okolního terénu (viz níže).

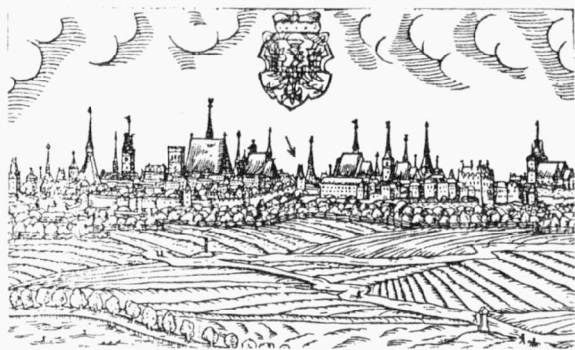
Na povrchu upraveného skalního podloží ležela dlažba tvořená obléžky a valouny. Z horních partií této dlažby pochází četné nálezy železných předmětů souvisejících s provozem komunikace, které dokládají velice aktivní využívání tohoto prostoru jako důležité dopravní trasy. Že dlažba fungovala již ve 13. století, soudíme na základě nálezů několika zlomků takto datované keramiky. V nadloží této dlažby bylo zachyceno souvrství odpadních vrstev prokládaných vrstvami štětů sloužících ke zpevnění povrchu. Zachycená stratigrafie svědčí o dlouhodobém užívání tohoto prostoru jako komunikace v průběhu 13. a 14. století. Sled vrstev uzavírá souvrství navážek a výkopů novověkého původu.

Také sonda S14/02 (jímka na vodu o rozměrech 2,70 x 2,30 m) situovaná v těsné blízkosti parkánové zdi odhalila geologické podloží, tentokrát v hloubce 1,30 m pod povrchem. Stratigraficky bylo zachyceno ukládání dorovnávkových vrstev od 13. do závěru 14. století, překrytých a lokálně porušených novověkými a recentními navážkami. Sonda byla situována na samém okraji horizontální plochy skalního výběžku, neboť výzkum J. Bláhy v r. 1972 zaznamenal hloubku podloží při parkánové zdi 5,60 m pod povrchem (šachta Š30; za ústní informaci děkujeme vedoucímu výzkumu).

Při stavebních úpravách parkánu byly na povrchu místy zaznamenány vystupující nejmladší štětové vrstvy ze 14. století a torza tří zdí bez bližšího chronologického zařazení.

Druhotnou příměs v jinak chronologicky jednotných soubořech keramiky tvořily nahodile se vyskytující zlomky keramiky pravěkého, středo- a mladohradištního stáří, které jsou tak dnes jediným dokladem původních vrstev starších období, značně redukovaných po staletí trvající lidskou přítomností a přírodními procesy (např. eroze).

Popsané nálezové situace nám umožňují provést následující krátký souhrn archeologických zjištění. Komunikační horizonty zachycené v prostoru parkánu i současného nádvoří jsou pozůstatkem upravené a aktivně transportně využívané skalnaté plošiny v prostoru před vstupem do opevněného areálu města a přístupovou cestou (chráněnou zdí s věží, viz obr. 16), která stoupala z předpolí podél městské zdi tunelovitým průchodem a obloukem se stáčela do průjezdu Židovské brány (Chupík 2002, 163). Pozůstatky mladší fáze komunikace (16.

Obr. 16. Olomouc, Židovská brána na dřevorezu J. Willenbergera z roku 1593 (šipka). Fotoarchiv SPÚOL.

Olomouc, Judentor auf dem Holzschnitt von J. Willenberg aus dem Jahre 1593 (Pfeil). Photoarchiv SPÚOL.

století?) a štetu ze 13.-14. století, vedoucího k Židovské bráně v areálu jezuitského konviktu, zachytil výzkum H. Sedláčkové (Sedláčková 2002, 208-209, 213).

Datování vzniku věže Židovské brány podle V. Gračky (1997, 69) i F. Chupíka (2002, 170) spadá do 14. století. Nejstarší zachycené doklady jednoznačného využití plochy parkánu jako komunikace jsou však nyní archeologicky datovány již do průběhu 13. století. Vstup do města v prostoru pozdější Židovské brány tak byl zřejmě plánovitě realizován minimálně při budování kamenné (?) hradby ve 13. století. Existenci stavby pojené maltou (hradby?) v 2. polovině 13. století také potvrzuje ante quem již výše zmíněný stěp ze zahrazeného objektu v těsné blízkosti Židovské brány.

*Hana Dehnerová, Karel Faltýnek, Pavel Šlězár,
Státní památkový ústav v Olomouci*

Literatura:

- Gračka, V. 1997: Židovská brána v Olomouci. In: Památkový ústav v Olomouci. Výroční zpráva 1996, Olomouc, 69-71.
- Chupík, F. 2002: Středověká a barokní fortifikace v areálu jezuitského konviktu v Olomouci. In: Fiala, J. – Mlčák, L. – Žurek, K. (eds.): Jezuitský konvikt. Sídlo uměleckého centra Univerzity Palackého v Olomouci. Dějiny – Stavební a umělecké dějiny – Obnova a využití, Olomouc, 161-177.
- Sedláčková, H. 2002: Výsledky archeologického výzkumu v areálu bývalého jezuitského konviktu v Olomouci. In: Fiala, J. – Mlčák, L. – Žurek, K. (eds.): Jezuitský konvikt. Sídlo uměleckého centra Univerzity Palackého v Olomouci. Dějiny – Stavební a umělecké dějiny – Obnova a využití, Olomouc, 201-219.

Resumé

Olomouc (Kat. Olomouc-město, Bez. Olomouc), Univerzitní Gasse 3-5, Vorzeit, Mittelalter, Neuzeit, Stadt, Befestigung, Verkehrswege, Rettungsgrabung.

OLOMOUC (k. ú. Olomouc-město, okr. Olomouc)

Třída Svobody, parcely č. 104/1, 105/50, 125/2, 125/9. Novověk. Opevnění. Záchranný výzkum.

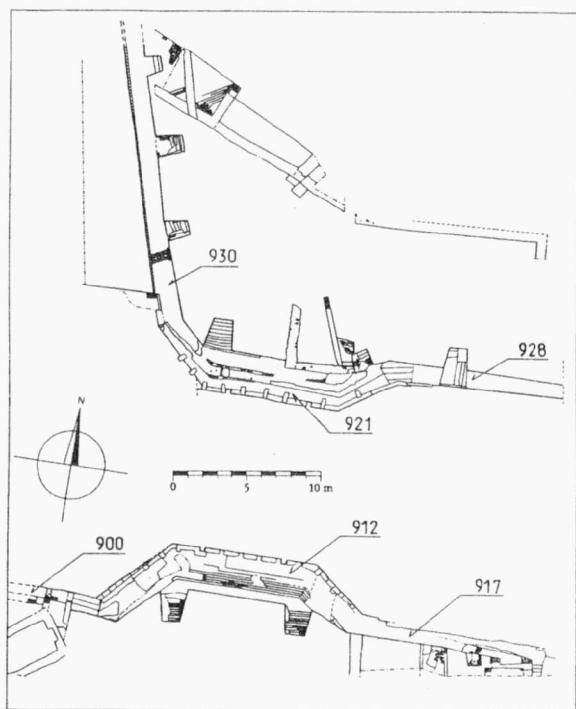
Lokalizace v souřadnicích: X= 546892.921, Y= 122010.207; X= 546887.540, Y= 122000.540; X= 546831.484, Y= 122018.634; X= 546833.277, Y= 122025.796.

Víceúčelový Palác Morava měl být postaven v areálu před budovou Staré tržnice na ulici Aksamitové mezi třídou Svobody a ulicí Kateřinskou.

Před terénním výzkumem probíhala poměrně komplikovaná jednání kolem kontroverzní stavby, která se svými rozměry poněkud vymykala okolní zástavbě v bezprostředně sousedícím historickém jádru. Byly provedeny archivní rešerše v dobových plánech pevnosti s využitím dosud nepublikovaných výsledků řešení grantového projektu P. Michny (Michna 2000). Projektovaná stavba byla situována do míst, kde stával barokní ravelin č. 28 se systémem vodních příkopů překlenujících dvěma mosty a propustí (s identickým číslem 28), regulující výšku vodní hladiny v příkopech. Z hlediska fungování v rámci pevnosti Olomouc se jednalo o prostor před Kateřinskou bránou, prolomenou v kurtině mezi bastiony č. VI a VII, kterou chránil ravelin č. 28 a soustava vodních příkopů. Do ravelinu ústily dva mosty, jeden jej spojoval s Kateřinskou bránou a druhý vedl přes vodní příkop, kterým protékal bývalý Mlýnský potok, někdy také zvaný Kravská Morava (Kuhmarch).

Z vybraného plánu olomoucké pevnosti, projektové dokumentace Paláce Morava a digitální mapy současného stavu byl firmou J. Dvořáka proveden soutisk. Podle fotografií z počátku 20. století zachycujících tento prostor bylo možné předpokládat, že při rušení již nefunkčních fortifikačních prvků zde nedošlo k jejich odstranění, ale převážně byly pohřbeny pod navršeným terénem. Investor D. A. Engineering Ltd. vznesl několik opakovaných dotazů, zdali na základě současných znalostí existuje v tomto prostoru nějaká památka, jejíž ochrana by mohla zabránit realizaci stavebního záměru. Z oddělení Konzervace a obnovy kulturních památek SPÚ v Olomouci obdržel stanovisko, že zmíněná oblast již leží mimo Městskou památkovou rezervaci a taktéž žádný objekt zde není uveden na seznamu nemovitých památek, proto po archeologickém výzkumu a dokumentaci nalezených situací bude moci vše odtěžit na úroveň požadovanou stavbou. Především nejistota ohledně realizace celého projektu byla důvodem, proč se vykopaná zemina z prozkoumané plochy neodvážela mimo areál, ale deponovala nad úseky bez předpokládaných archeologických nálezů – jednalo se o městský příkop, zasypáný v padesátých letech minulého století. Plánovaná hloubka stavební jámy (3,60 m od současného terénu) se totiž ani zdaleka neblížila předpokládanému dnu příkopu.

Terénní část archeologického výzkumu probíhala ve dnech 24. 4.-14. 6. 2002, než byla předčasně ukončena, přičemž byla probádána méně než třetina plochy staveniště plánované pro zastavění. Výzkum probíhal tak, že na východním a západním okraji zkoumané plochy byly vytyčeny sondy, které měly zachytit předpokládané zdivo opevnění. Po jeho zjištění byla nad jeho průběhem prováděna mechanická skrývka bagrem a současně se zdivo odkrývalo a začišťovalo ručně. Postupně se podařilo odkrýt (obr. 17) vyzdění propustí č. 28 (k. 912 a 921), eskarpu (k. 928 a 930) i kontreskarpu (k. 900 a 917)

Obr. 17. Olomouc, třída Svobody. Výřez z celkového plánu s vodní propustí č. 28.

Olomouc, třída Svobody. Ausschnitt aus dem Gesamtplan mit Wasserdurchlaß Nr 28.

vodního příkopu a základy strážního domku. Konstruktivně se jednalo o cihlové zdivo spojované vápennou maltou, pouze vodní propust měla cihlové jádro obložené pískovcovými kvádry. Barokní tereziánské opevnění bylo stavěno v letech 1742 až 1757 podle plánů generálmajora Petra Filipa Bechade de Rochepina (Michna 1997, passim). Úroveň staršího terénu (před 18. stoletím) byla zjištěna jen v podobě druhotně uložených přeplavenin se sporadickými doklady pravěkého až středověkého osídlení. Podařilo se také zachytit část koryta starší vodoteče, ústící do Mlýnského potoka, která byla během stavby opevnění v této části zasypána.

Dne 7. 6. 2002 na staveništi proběhla archeologická komise se zastoupením odborníků specializujících se na problematiku pevnostní architektury, která doporučila prohlásit nalezenou vodní propust č. 28 za kulturní památku. Následovalo úplné ukončení výkopových prací, byla pouze dokončena terénní dokumentace a areál byl předán hlavnímu dodavateli stavby. V únoru 2003 byla prozkoumaná část zavezena zeminou a celý prostor byl zarovnan do původní úrovně před zahájením stavby.

Václavské náměstí č. o. 5, parc. č. 23/2; 149; 150/2. Pravěk, střední a mladší doba hradištní, vrcholný středověk, novověk. Opevnění, sídliště. Záchraný výzkum.

Souřadnice: střed studny: X= 546342.853, Y= 1121060.760; kočárovny: X= 546329.282, Y= 1121053.646; X= 546324.649, Y= 1121037.320; X= 546306.279, Y= 121047.737; X= 546318.195, Y= 121058.155.

Výzkum v areálu bývalého kapitulního děkanství na staveništi Arcidiecézního muzea Olomouc (srov. Zatloukal 2002a, 134) pokračoval v měsících září až prosinec 2002 již čtvrtým rokem.

Plocha D3 – čestné nádvoří

V centrální části čestného nádvoří bylo provedeno několik mělkých sond, jejichž účelem bylo lokalizovat předpokládanou studnu. Tento záměr se podařil a byla znovuobjevena studna s kamenným roubením o vnitřním průměru cca 2,00 m. Do studny byl proveden sestup a zhotovena kresebná i fotografická dokumentace. Celková zjištěná hloubka studny je 18,25 m, z toho 1,30 m činí vodní sloupec. Až do hloubky 13,65–14,35 m je roubení zhotovené z kamenů, níže je již studna tesána přímo do skalního podloží, zároveň se její půdorys mění z kruhového na přibližně čtvercový (1,80 x 2,00 m) se zaoblenými hranami. Ve studni jsou dosud zachovány součásti vodní pumpy. Vše nasvědčuje tomu, že studna byla využívána ještě přinejmenším v polovině 50. let minulého století. Ačkoliv používám termín studna, bez dalšího výzkumu nelze rozhodnout, zdali se nejednalo o vodní cisternu, jak by tomu nasvědčoval cihlový kanálek v horní části, který zřejmě odváděl povrchovou dešťovou vodu do objektu.

Plocha D4 – kočárovny

Dne 2. září 2002 bylo opět umožněno pokračovat v předstihovém archeologickém výzkumu v prostoru bývalých kočároveň kapitulního děkanství. V průběhu měsíce září byl proveden generální úklid celého areálu, zrekonstruováno osvětlení a přístup na pracoviště. Dále byly vytěženy zásypy sond z minulého století v místnostech č. 139 a části 140.

Výzkum probíhal za souběhu prací s generálním dodavatelem, který průběžně pokračuje ve statickém zabezpečení stavby.

Během měsíce října byly odebrány archeologické vrstvy v místnosti č. 137. Podle datování keramickým materiálem se jedná o souvrství z 10. 12. století, do písčitého podloží se zahlouboval pravěký objekt z doby bronzové (velatická kultura). V rámci kamenných substrukcí se pod jižní zdí kočároveň objevilo kamenné základové zdivo, které svou skladbou i rozměry odpovídá vnitřnímu opěráku v téže místnosti. Jeho větší část zůstává ukrytá pod jižní obvodovou stěnou kočároveň. Zřejmě se však jedná o protilehlý vnitřní opěrák středověké stavby. Dále se pod jižní obvodovou zdí kočároveň podařilo vypreparovat jihozápadní vnitřní roh středověké stavby. V měsíci listopadu byl výzkum tohoto prostoru dokončen. Poslední archeologické práce zde proběhnou až v návaznosti na stavební úpravy, kdy bude vybourána zadržívka původní brány v jižní obvodové zdi. Základy pro novou stěnu budou vyhloubeny archeologicky. Samotná místnost bude rozhodnutím statika a generálního projektanta z části zasypána vhodným materiálem, který překryje místa s obnaženými základovými spárami středověkého zdiva.

Generální dodavatel v průběhu října a listopadu ukončil obezdívání pilot u severní hradby a demontoval v této části lešení, takže zde mohl pokračovat výzkum. V místnosti č. 138 byla vytěžena sonda z roku 1948. Snížení terénu v prostoru místností č. 138 a 139 proběhne tak, že budou odebrány archeologické vrstvy v místnosti č. 138 až na podloží a zůstane zde pouze kontrolní blok. V místnosti 139 došlo k velice důležitě-

mu nálezů dvou kostrových hrobů, z nichž severnější je datován dvěma skleněnými perlami do druhé poloviny 9. století. Oba hroby byly situovány před vnější kamennou plentu mladohradištní hradby a skelety byly uloženy do pravěkých vrstev (doba bronzová).

V místnosti č. 143 pokračovalo odebrání středověkých dorovnávek v příhradebním prostoru. Před válcovou věží se podařilo odkrýt obrys výkopové jámy (pro stavbu věže), zčásti zahluobené do mladohradištní dřevohliněné hradby. Jedná se o mimořádně důležitou situaci, která pravděpodobně opět zpřesní datování stavby válcové věže. Během preparace vrstvy k. 272 v místnosti č. 143, která se utvářela v průběhu 13. století (dle předběžného datování) se podařilo na zlomku kosti objevit zcela unikátní miniaturní rytinu muže-bojovníka. Takřka „kubisticky“ pojatá postava nese některé znaky vymykající se středoevropskému prostoru, takže původní model bude třeba hledat spíše v oblasti Orientu nebo hlouběji v Asii (obr. 18).

Ve staticky problematických místech probíhá výzkum na základě rozhodnutí statika. V místnosti č. 142 navrhl statik způsob podezdění zdiva u válcové věže, odebrání zeminy pod zmíněnou zdí proběhne v koordinaci s generálním dodavatelem stavby, který zde již provedl zapažení. Výzkum je v této části ukončen, až na zazdívku brány v jižní obvodové zdi, kde bude stejný postup prací jako v místnosti č. 137.

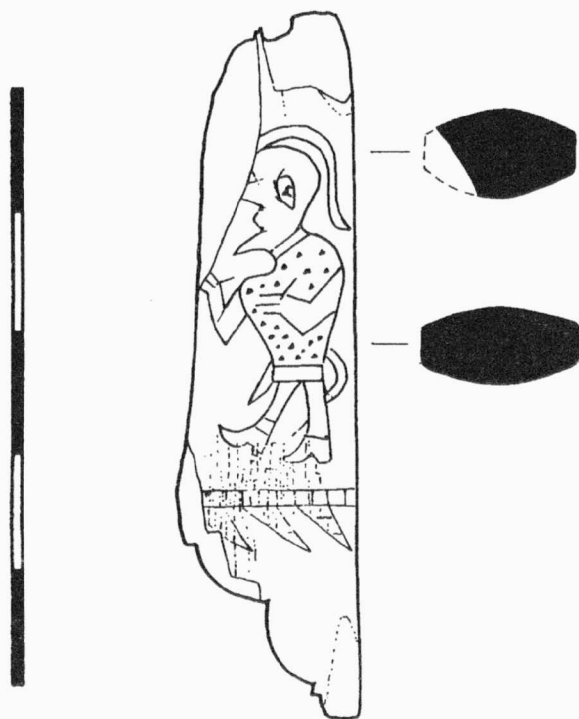
Ve 3/4 prostoru č. 143 je terén již snížen na úroveň požadovanou pro budoucí podlahu expozice. V části pro sestupnou rampu mezi místnostmi č. 139 a 143 jsme zahájili odebrání archeologických vrstev na potřebnou niveletu, která je ve větší hloubce než výška okolního terénu. Zbývá dokončit snížení terénu pro základ sestupové rampy, který se nachází na rozhraní místností 139 a 143.

Na základě půdorysného plánu a k němu náležejících řezů dodaných generálním projektantem byly porovnány výškové úrovně požadované z hlediska stavebních úprav a reálně dosažené výzkumem. Zjištěny byly následující skutečnosti: v místnosti č. 138 je požadovaná nadmořská výška prahu průchodu do sklepních prostor 221,17 m n. m., výzkum se zde zastavil na podložním písku v úrovni 221,81 m n. m., tedy přibližně 0,60 m nad plánovanou výškou. Je tedy možné konstatovat, že na žádném úseku výzkumu v kočárovnách nedošlo k podhloubení vůči plánovanému projektu.

V uplynulých měsících proběhlo několik konzultací za účasti generálního projektanta a statika, během kterých byl ujasněn pracovní postup v místech, kde docházelo ke kolizi mezi projektovanými úrovněmi stavby a reálným založením středověkých architektur. Výsledné řešení zřejmě bude vyžadovat přímou návaznost archeologického výzkumu a statického zabezpečení středověkých zdí. Z tohoto důvodu bude v částech, kde by hrozilo podhloubení zdiva, archeologický výzkum přerušen po dosažení základové spáry, i když kulturní souvrství budou pokračovat do větší hloubky, která však bude v souladu s požadavky projektu. Pokračovat se bude po vyřešení otázky generálního dodavatele stavebních prací.

Václavské náměstí, parc. č. 153. Střední a mladší doba hradištní. Sakrální stavba. Záchraný výzkum.

Lokalizace souřadnic Malého dvorku: X= 546279.305, Y= 121106.390; X= 546276.160, Y= 121099.704; X= 546270.368, Y= 121102.970; X= 546274.340, Y= 121109.344.

Obr. 18. Olomouc, Václavské náměstí č. a. 35, rytina bojovníka na kosti, kresba Š. Stehlíková.

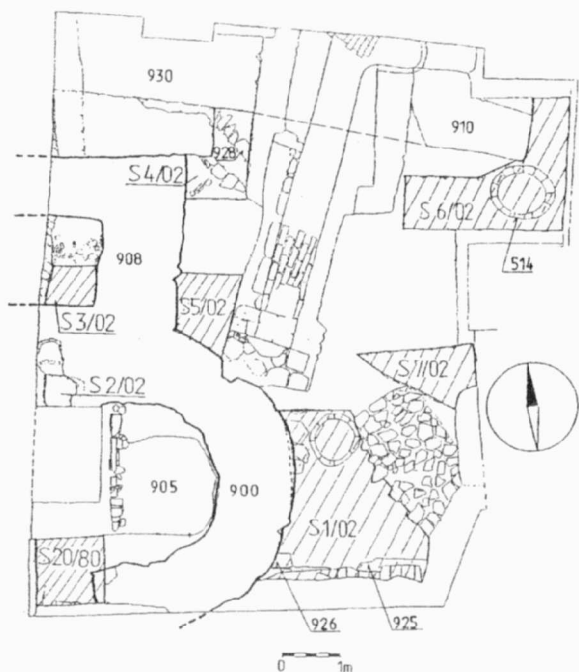
Olomouc, Václavské náměstí Nr 35, Gravierung eines Kämpfers auf dem Knochen, Zeichnung Š. Stehlíková.

Na základě postupu prací schválených dne 26. 11. 2001 prvou odbornou archeologickou komisí probíhal výzkum lokality tzv. Malého dvorku u domu sv. Václava v Olomouci (srov. Zatloukal 2002b, 81) v následujících etapách. V prosinci 2001 byla celá lokalita překryta střechem z lepenky impregnované asfaltem, která byla uložena na konstrukci z lešenářských trubek. Dešťová voda byla svedena do centrální šachtice s odtokem do prostoru parkánu.

V červnu 2002 byla střecha nad lokalitou rozebrána a dešťová voda byla svedena do PVC rour se zaústěním opět do centrální šachtice. Archeologický výzkum pokračoval rozebráním zbytku kamenné dlažby a vybráním novověkých zásypů vytvořených v roce 1883 v průběhu stavby chórové kaple. V hloubce cca 0,40 m od původního povrchu se objevila cihlová klenba kanálu směřující od centrální šachtice pod kanovnickou sakristii. Pro objasnění stratigrafických vztahů bylo na lokalitě vyhloubeno 7 sond, položených především k základovému zdivu nalezené sakrální stavby (obr. 19).

Sonda 1/02 (2,60 x 2,60 m) je situována do JV rohu „malého dvorku“ před zdivo apsidy. Do hloubky 1,20 m byla sonda vyplněna novověkou sutí (viz výše) a zásypem výkopů pro uzemnění bleskosvodu. Pouze do výšky 0,20 m od skalního podloží zůstala zachována odpadní vrstva z 10.-11. století, do které byla zahluobená kamenná apside. V superpozici s obvodovým zdivem presbytáře byla zjištěna vnější kamenná plenta mladohradištní hradby z břidlicových desek, založená přímo na skalním podloží.

Sonda 2/02 (0,50 x 0,70 m) položená do místa kontaktu severní zdi apsidy a východní stěny vikářské sakristie objevi-

Obr. 19. Olomouc, Václavské náměstí, parc. č. 153, celková situace na tzv. malém dvorku, kresba V. Tomka.
Olomouc, Václavské náměstí, Parzelle Nr 153, Gesamtsituation auf dem sog. Kleinen Hof, Zeichnung V. Tomka.

la horní polovinu lidského skeletu, jeho dolní polovina byla odebrána stavbou apsidy a lebka při stavbě sakristie. Hrob neobsahoval žádný datovací materiál, ale stratigraficky se jednalo o orientovaný (VZ) pohřeb starší než obě zmíněné stavby.

Sonda 3/02 (0,80 x 0,70 m), situovaná do jižní poloviny prostoru mezi zdí apsidy a vikářskou sakristií, zjistila souvrství datovatelné do časového intervalu 10.-12. století.

Sonda 4/02 (1,00 x 1,60 m), umístěná k SV rohu zdi k. 908, objevila kamenný kanálek (k. 928), zachycený také

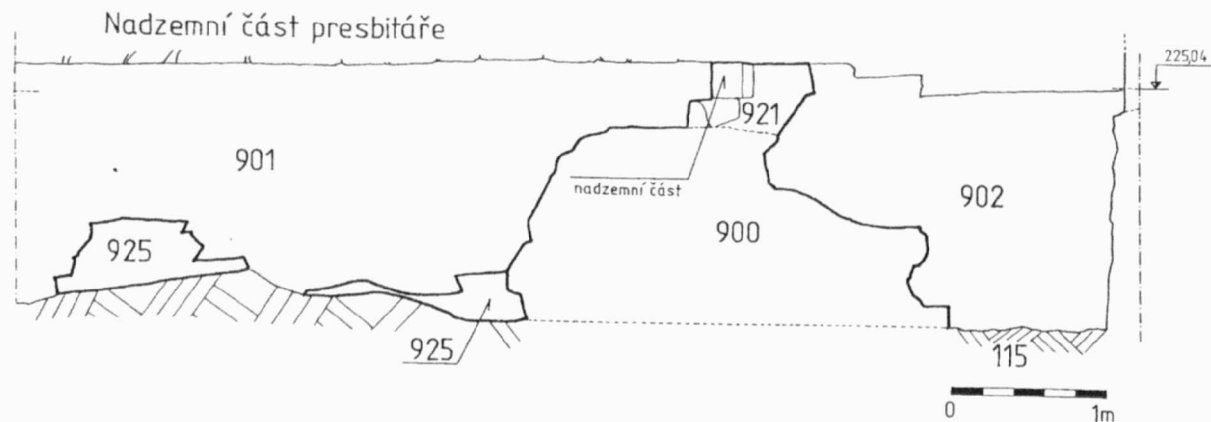
v sondě 7/02. Jeho stáří a stratigrafický vztah se zdí (k. 930) bude otázkou dalšího výzkumu.

Sonda 5/02 (1,20 x 1,00 m), položená mezi centrální kanálovou šachticí a přechod apsidy (k. 900) do zdi k. 908, zachytila stavební spáru probíhající mezi apsidou a touto zdí, také založení fundamentu obou staveb bylo provedeno rozdílně (apsida na vyčištěné skalní podloží, přístavba zčásti do záspy nad podloží). Je možné konstatovat, že apside je stavebně starší než přístavěná zeď k. 908. Může se však jednat o pouhou stavební mikrofázi, danou technologií postupu stavby – založení zdi k. 928 v severní části neznáme.

Sonda 6/02 (2,80 x 1,20 m) je umístěna do SV rohu dvorku mezi chórovou kaplí a kanovnickou sakristií. Bylo zde zjištěno souvrství datované od 10. do 12. století. Do skalního podloží byla vysekána zhruba kruhová jáma o průměru 1,00 m a hloubce 0,20 m (obr. 19; k. 514); na jejím dně byly uloženy 3 železné hřivny a další amorfní železné předměty, které byly překryty plochou kamennou deskou, nad níž byl další kamenný zával. Objekt je rámcově datován do závěru středohradištního období (tj. do druhé poloviny 9. století). Bezprostředně nad kamenným závalem byly vrstvy z 10. století.

Sonda 7/02 (2,00 x 0,80 m) navazovala na sondu 1/02 a zachytila opět souvrství z 10.-12. století a již zmíněný kamenný kanálek.

Předběžně lze nalezenou situaci interpretovat asi následujícím způsobem: skalní ostrožna v této části dómského návrší byla zřejmě obnažená, takže vodní i větrná eroze snesla potencionální doklady staršího osídlení. Ve druhé polovině 9. století zde byla vystavěna malá, pravděpodobně votivní kamenná mohylka se železnými hřivnami. Během stavby mladohradištní dřevohliněné hradby oplentované kamennými zídkami (zřejmě v 10. století) bylo srovnáno skalní podloží (byla odstraněna svrchní vrstva s navětralým povrchem, která zde – na základě vyjádření geologa prof. J. Zapletala – chybí). V předpolí této hradby se od 10. do počátku 12. století hromadil běžný odpad (vrstvy nad podloží mají výrazně hnojištní charakter, obsahují velké množství zvířecích kostí, dřev a dalšího organického materiálu). V průběhu

Obr. 20. Olomouc, Václavské náměstí, parc. č. 153, zjednodušený profil jižní hranice výzkumu při presbytáři, kresba V. Tomka.
Olomouc, Václavské náměstí, Parzelle Nr 153, vereinfachtes Profil der Südgrenze der Grabung im Presbyterium, Zeichnung V. Tomka.

11. století zde byl uložen kostrový pohřeb, přičemž nelze vyloučit také možnost nepietního pohození lidského torza. Nejpozději počátkem 12. století byla na destruované vnější kamenné plentě z mladohradištní hradby (obr. 20; k. 925) postavena sakrální stavba (obr. 20; k. 900 a k. 921). Na podzemní část základového zdiva stavěného z kulmské droby (s nahodilým výskytem úlomků opuky, tj. spongilitového vápence) spojovaného bílou vápennou maltou (k. 900), navazuje nadzemní kvádkové zdivo (k. 921). S touto stavbou by časově mohla souviset také zeď k. 930 a 910 (viz. obr. 19; její průběh je přerušen cihlovým kanálem), vedoucí rovnoběžně s kanovníckou sakristií. O stáří této zdi můžeme konstatovat, že není starší než 12. století a nemůže být mladší než 19. století. Předběžná interpretace zdi k. 930 a 910 zní – fortifikační prvek, který nahradil záměrně zbořenou dřevohliněnou hradbu. Nalezená sakrální stavba zaniká při stavbě jižní zdi presbytáře dnešního dómu sv. Václava (obr. 20; k. 901 a 902). I když byla stavbou presbytáře odstraněna apsida (k. 908), pravděpodobně ještě nějaký čas fungovala část vymezovaná zdi k. 908 (přístavek, zádveří ?), jak je aspoň patrné z nepravidelosti ve zdivu vikářské sakristie. Více tento problém může osvětlit jen stavebně-historický průzkum zdiva vikářské sakristie, který je naplánován. Další stavební etapa, která zde zanechala výraznější stopy, byla až novogotická přestavba v závěru 19. století.

Datování sakrální stavby doznalo oproti loňským poznatkům zřejmě nejvýraznější změny, kdy byl kostel ztotožňován s chrámem sv. Václava z první třetiny 12. století (Zatloukal 2002b, 82). Na základě uměnovědného dobrozdání (Hlobil 2002), které dokládá, že presbytář dómu sv. Václava je až do

výše parapetů oken zachovanou stavbou vysvěcenou biskupem Jindřichem Zdíkem v roce 1131, je nutné posunout stáří nově objevené stavby před tento rok. Geofyzikální výzkum (Hašek – Tomešek – Zatloukal 2003) dokládá velmi pravděpodobný tvar stavby – jednolodní kostel ukončený apsidou, šířka 11 m, pravděpodobná délka 14 m. Zda by bylo možné kostel ztotožnit s chrámem sv. Václava založeným knížetem Svatoplukem v letech 1099-1107, kdy byl olomouckým údělníkem (Richter 1959, 69), nebo se jedná o stavbu nezmiňenou písemnými prameny, nelze dosud zodpovědět. Také otázku přesnějšího datování nově objevené svatyně ponechávám do zpracování nalezených artefaktů otevřenou. Jako datum stavby post quem můžeme použít hradbu z 10. století, na jejíž destrukci je kostel postaven a část jejíž vnější kamenné plenty je překryta zdivem apsidy. Za ante quem je nutné pokládat Zdíkovu katedrálu, která je vystavěna na demolovaném chrámu.

Richard Zatloukal, Státní památkový ústav v Olomouci

Literatura:

- Hašek, V. – Tomešek, J. – Zatloukal, R. 2003: Zpráva o archeogeofyzikální prospekci na akci Olomouc – Václavské náměstí a dóm sv. Václava. Nepublikovaný rkp. uložený v archivu NPÚ ÚOP v Olomouci.
- Hlobil, I. 2002: Uměleckohistorické vyjádření k předběžným závěrům záchranného archeologického výzkumu lokality Dóm sv. Václava – Malý dvůr (2001-2002). Nepublikovaný rkp. uložený v archivu NPÚ ÚOP v Olomouci.
- Michna, P. 1997: Bastionová pevnost Olomouc. Od opevněného města k tereziánské pevnosti. Průvodce dějinami a expozicí. Olomouc.
- Michna, P. 2000: Bastionová pevnost Olomouc II – využití památkové dokumentace. Rkp. Závěrečné výzkumové zprávy uložené v archivu SPÚ v Olomouci, ev. č. D432.
- Zatloukal, R. 2002a: Třetí rok záchranného archeologického výzkumu na Václavském náměstí č. o. 35 v Olomouci. In: Státní památkový ústav v Olomouci, Výroční zpráva 2001, Olomouc, 134-136.
- Zatloukal, R. 2002b: Václavské náměstí, parc. č. 153. In: Státní památkový ústav v Olomouci, Výroční zpráva 2001, Olomouc, 81-82.

Resumé

Olomouc (Bez. Olomouc), Svobody Straže. Neuzeit. Befestigung. Rettungsgrabung.

Olomouc (Bez. Olomouc), Václavské náměstí Platz Nr. 5, Parzelle Nr. 23/2, 149, 150/2. Urzeit, Mittlere und Jüngere Burgwallzeit, Hochmittelalter, Neuzeit. Befestigung. Siedlung. Rettungsgrabung.

Olomouc (Bez. Olomouc), Václavské Platz, Parzelle Nr. 153. Mittlere und Jüngere Burgwallzeit. Kirche. Rettungsgrabung.

Obr. 21. Olomouc, Václavské náměstí, parc. č. 153, železné hřívny z objektu k. 514, foto M. Ondrušková. Olomouc, Václavské náměstí, Parzelle Nr 153, Eisenbarren aus dem Objekt K. 514, Photo M. Ondrušková.

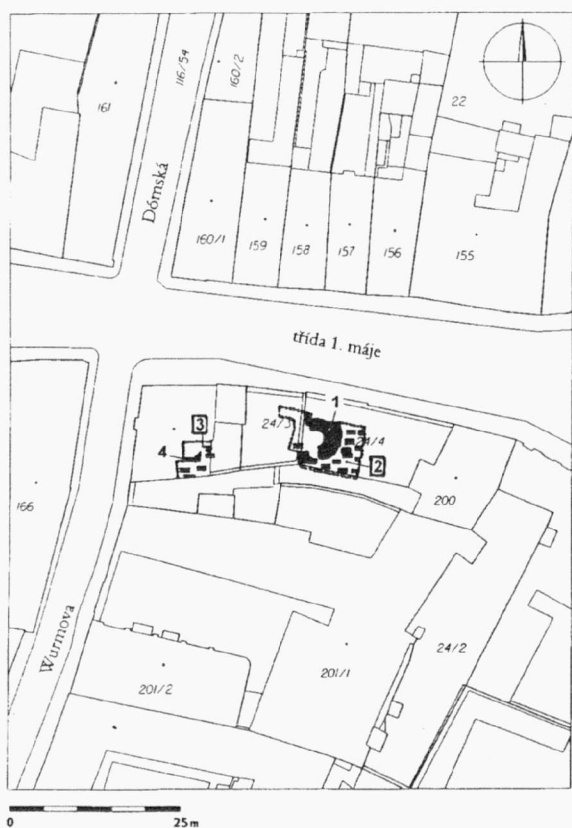
OLMOUC (k. ú. Olomouc-město, okr. Olomouc)

Wurmova ulice č. o. 1, čp. 614, parcela č. 199. Sídliště, pohřebiště. Mladé až pozdněhradištní období, vrcholný středověk. Záchranný výzkum.

Lokalizace – souřadnice: X= -546396.115, Y= -1121212.826; X= -546390.542, Y= -1121212.989; X= -546390.759, Y= -1121217.834; X= -546396.224, Y= -1121218.241.

Uvedený pozemek s obytným domem se nachází ve vysoce komunikačně exponované poloze olomouckého Předhradí, a to na křižovatce třídy 1. Máje a Wurmovy (dříve Kanovnické) ulice (obr. 22: 3). Samotný nárožní dům je v posledních letech postupně rekonstruován.

Hned v úvodu je rovněž třeba upozornit, že i z historicko-topografického hlediska by v případě tohoto objektu mělo původně jít, podle dosavadních archivních poznatků, o stavbu značného významu: ve vrcholném středověku se zde nacházelo sídlo zemského soudu (Nather 1999, 28). Navíc právě do těchto míst opakovaně situují někteří olomoučtí historiografové pro dějiny Olomouce v těsně předlokačném období důleži-

Obr. 22. Celkový plánek lokalit v Olomouci, Wurmova ulice se zkoumanými plochami. Četnost na plánu vyznačených hrobů je oproti realitě z technických důvodů výrazně redukována.

Abb.1. Gesamtplan der Fundstellen in Olomouc, Wurmova Gasse mit erforschten Flächen. Die Gesamtzahl der Gräber, die auf dem Plan markiert sind, ist im Vergleich mit der Realität aus den technischen Gründen markant reduziert.

tou lokalitu „Nový Hrádek“, zmiňovanou v písemných pramenech k roku 1213, 1233, 1239 a 1251 (především Nešpor 1968 a opakovaně J. Bistřický, např. Bistřický 1979a, 226; Týž 1979b, 114-115; Týž 1986, 112-114; v této své poslední uvedené studii J. Bistřický připouští možné ambivalentní řešení celého problému: „Nový Hrádek“ mohl stát jak na místě dnešního domu č.o. 1 ve Wurmově ul., tak poblíž kostela sv. Petra na Předhradí, u kterého se usídlily augustiniánky. Správně k tomuto dilematu dodává: „S definitivní platností by však mohl rozhodnout jenom archeologický výč.“). Připomeňme ovšem, že tuto fortifikaci byl již V. Richter v roce 1959 nakloněn, po důkladné analýze proměn, které se udály v oblasti Dómského návrší kolem roku 1200, lokalizovat právě do tohoto prostoru („Nový Hrádek“ měl bezprostředně v této době zbudovat, na místě „starého“ přemyslovského hradu jako „nové“ vnitřní opevnění markrabí Vladislav Jindřich – srv. Richter 1959, 88). Tento Richterův závěr vlastně beze zbytku nejnověji přijímá V. Dohnal (2001, 20, 130-139 s lit.), i když s jeho závěry, které se týkají archeologicky získaných hmotných dokladů a na základě castellologických paralel předestřené rekonstrukce možné podoby tohoto „Nového Hrádku“. Ize z věcného i metodologického hlediska (relativní a absolutní chronologie nalezených substrukcí) vznést dosti závažné pochybnosti. Pro úplnost nelze při této příležitosti opomenout některé stati L. Konečného, které upozorňují na případnou další možnost topografického řešení tohoto již tak dosti kontroverzního problému – situování zmiňovaného, jak ze samotného toponyma vyplývá, drobného opevnění. Uvedený autor navrhuje z řady důvodů lokalizovat „Nový Hrádek“ do těsného sousedství někdejšího benediktinského opatství a od poloviny 12. stol. pak premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce (Konečný 1986, 106-107; Týž 1989). Konečného hypotézu nelze, přes její originalitu v dobrém smyslu tohoto slova, zdaleka zavrhnout – značnou oprávněnost jeho názoru podtrhují některé předchozí studie detailněji analyzující vývoj průběhu dálkových i lokálních komunikací v oblasti užšího teritoria Olomouce, které rovněž reflektují jak relevantní historicko-topografická a archeologická fakta, tak berou v úvahu i určité nepovšimnuté, resp. nedocenené historické prameny pro danou oblast (k tomu souhrnněji Bláha 1995 se starší lit. z pera tohoto autora, z níž mj. L. Konečný vycházel). Že lze právě v areálu Hradiska, a to již se značnou mírou objektivitě počítat s existencí dosud neznámého opevnění z doby okolo roku 1200, přičemž datum jeho zániku lze spojit s operacemi uherských vojsk v okolí Olomouce roku 1253, svědčí výsledky plošného předstihového výzkumu vedeného Z. Čížmářem a J. Kohoutkem v letech 1996-1997: na vstupním 1. nádvoří hradištské kanonie byla mj. dokumentována 1,6 m silná kamenná hradba (k. 902) s nedokončeným přiléhajícím příkopem (Čížmář – Kohoutek 1998, 345, 349). Tento fortifikační relikt, zejména s přihlédnutím k době jeho vzniku i zániku, velmi přesně odpovídá časovému rozpětí svrchu zmíněných historických zpráv o „Novém Hrádku“.

Tento poněkud rozsáhlejší úvodní exkurz považujeme z v souvislosti s plošně nevelkým záchranným výzkumem, o němž zde stručně referujeme, za nutný. Všechny uvedené historicko-topografické aspekty jsme totiž brali v úvahu již při jeho zahájení a mohli jsme si proto ihned klást relevantní otázky, a to tím spíše, že na cca jen 15 až 25 m směrem k V vzdá-

lené ploše dvorku domu č.o. 3 ve Wurmově ulici (parcelsa č. 24/3 a 24/4) jsme při záchranném výzkumu v roce 1999 našli nejen množství hrobů jak z doby středohradištní, tak zejména z druhé poloviny 11. – první poloviny 13. století (obr. 22: 1). Do tohoto vícegeneračního pohřebiště s celkem 54 pohřby, resp. jejich torzy (nehledě k množství skládek lidských kostí a ke kostem četně nalézáných bez vztahu k souvislým skeletům), byl v průběhu 12. století „vsazen“ orientovaný jednolodní kostelík, jehož základy, včetně půlkruhové apsidy na V, byly zčásti odkryty a dokumentovány (obr. 22: 1). Jak jednoznačně vyplynulo z náleзовé situace, tato relativně drobná svatyně s právem pohřbu byla zdemolována v průběhu druhé poloviny 13. století a současně zde bylo ukončeno pohřbívání. Navíc v souvislosti s rozsáhlými terénními úpravami na tomto místě (vznik tzv. Hradské brány v těsném sousedství) byla zmíněná nekropole zčásti zničena odkopáním na S straně (dnešní třída 1. máje). Bližší podrobnosti a interpretace vztahující se k poznatkům z výzkumu ve Wurmově ul. č.o. 3 lze najít v předběžné zprávě (Bláha 2000, 61-63). Celkové shrnutí a vyhodnocení středověké topografické situace v této části olomouckého Předhradí, v němž se z daného aspektu přihlíží jak k výsledkům zde pojednávaného výzkumu, tak i ke starším záchranným akcím v uvedeném prostoru, je rovněž připraveno k publikaci (Bláha 2002, v tisku).

Započetí výzkumu v domě č.p. 614 (č.o. 1) ve Wurmově ulici, který provedl archeologický útvar Státního památkového ústavu v Olomouci, dosti zkomplikoval sám stavebník – pan Petr Daněk, který v průběhu ledna roku 2002 v jihovýchodní přízemní místnosti (obr. 22: 3-4) uvedeného objektu odstranil bez stanoveného archeologického dohledu nejen původní podlahu, ale navíc začal i plošně snižovat terén (tj. vesměs intaktní kulturní vrstvy z období 14. století a starší) o 25 až 30 cm. Při této své činnosti jednak zčásti odkryl zdivo neznámé starší stavby z lomového kamene, jehož koruna se nacházela bezprostředně pod zmíněnou podlahou, dále pak ve východní třetině této prostoty amatérsky odhalil, veden již zčásti zvědavostí a dále pak snad i „objevitelskými“ motivy, rovněž tři vedle sebe se nacházející větší torza orientovaných lidských skeletů. Aby nalezené pohřby plně „ozřejmil“, dosáhl jeho výkopy právě v těchto místech, a to na ploše cca 4,5 m², hloubky až 50 cm. Při těchto svých výkopech našel i množství jednotlivých lidských kostí, jakož i fragmentů keramiky. Teprve poté své „objevy“ ohlásil zmíněnému Státnímu památkovému ústavu v Olomouci, jehož pracovníci zde zahájili dne 11.2. záchranný a předstihový výzkum, který potrvál do 4.3. 2002.

Po prvotním ohledání již poněkud narušené náleзовé situace bylo vzhledem k přítomnosti kostrové nekropole zřejmé, že ta evidentně souvisí se svrchu dotčeným mladohradištním a zčásti i středohradištním hřbitovem s románským kostelem na sousední parcele č. 24/4 (obr. 22: 1-2), dokumentovaným zde již v roce 1999. Vzhledem k tomu, že další odkryv má v dohledné době na parcele č. 24/4 pokračovat ve své další etapě, a to mj. i směrem k sledované parcele domu č.o. 1 (dvorek na parcele č. 24/3), rozhodli jsme se, že záchranný výzkum, o němž nyní referujeme, je třeba pojímat, jak z hlediska dokumentace, tak z hlediska zásadních historických interpretačních problémů jako integrální součást všech jmenovaných (i plánovaných) archeologických akcí na areálech obou uvedených sousedících domů.

Obr. 23. Olomouc – Wurmova ul. č. α 1. Celkový pohled na zdivo k. 900 od východu.

Olomouc – Wurmova Gasse Nr. 1. Gesamtansicht auf das Steinmauerwerk K. Nr. 900 vom Osten.

Obr. 24. Olomouc – Wurmova ul. č. α 1. Z vnější strany odhalené zdivo k. 900 v celé dochované výšce. Na profilu řezu vrstvy k. 101, k. 103 a dole k. 124. Pohled od jihu.

Olomouc – Wurmova Gasse Nr. 1. Das aus der äußeren Seite entdeckte Steinmauerwerk K. Nr. 900 in der ganzen erhaltenen Höhe mit älteren Schichten K. Nr. 101, 103 und unten 124. Ansicht vom Osten.

V první fázi byl objasněn průběh východo-západním směrem v délce 240 cm probíhající zdi (k. 900) v severozápadní části místnosti, která se pak kolmo lomila k severu do vzdálenosti 150 cm, kde byla evidentně zcela odlámána při pozdější stavební činnosti – její koruna se v nejzachovalejší části nacházela na nivoletě 222,51 m n. m. (obr. 23). Šířka tohoto zdiva činí 90 cm. Je třeba rovněž uvést poznatek, že se zde jedná o základy stavby z drobného lomového kamene (místní droba a zlomky břidlice), bohatě pojeného bílou a tvrdou vápennou maltou, stejně jako zjištění, že dotyčné odhalené nároží je evidentně jen součástí větší půdorysné kompozice, neboť jak na západní, tak na severní straně (zde po zmíněném druhotném odlámaní krátkého úseku) bylo zjištěno jeho pokračování oběma uvedenými směry, a to pod stávající pozdně gotickou konstrukcí místnosti. Na provedeném řezu (obr. 24) bylo prokázáno, že popisované základy jsou 50 cm zapuštěny jak do 20-

Obr. 25. Olomouc – Wurmova ul. č. α 1. Mladohradští hroby (Hr 55/02 – 57/02, Hr 61/02), vlevo zdivo k. 900. Pohled od jihu.

Olomouc – Wurmova Gasse Nr. 1. Skelettgräber der jüngeren Burgwallzeit (Hr 55/02 bis 57/02, Hr 61/02), links Steinmauerwerk K. Nr. 900. Ansicht vom Süden.

Obr. 26. Olomouc – Wurmova ul. č. α 1. Detail mladohradští hrobu Hr 59/02 se šesti esovitými záušnicemi po obou stranách lebky. Pohled od východu. Olomouc – Wurmova Gasse Nr. 1. Detail des Grabes der jüngeren Burgwallzeit Gr 59/02 mit sechs S-förmigen Ohrringen beiderseits des Schädels. Ansicht vom Osten.

25 cm mocné kulturní vrstvy s keramickými nálezy s časovým těžištěm v první polovině či průběhu (?) 14. století (k. 101), v níž jako příměs ovšem v menší míře nechybí ani „kolonizační“ keramika z druhé poloviny 13. století, tak do pod ní se nacházející 20–40 cm mocné, mnohačetnými zásahy narušené uloženiny s mladohradskými hroby, jednotlivými lidskými kostmi a dalšími drobnými artefakty z tohoto období (k. 103). Samotná základová spára se z výškopisného hlediska kryje s povrchem pravěké (závěr starší doby bronzové), relativně kompaktní vrstvy k. 124. K přesnějšímu chronologickému zařazení pojednáváných základů však nakonec přispěla jejich detailní dokumentace i výzkum v jejich „interiéru“. Na vnitřní straně, či spíše hraně zkoumaného zdiva se těsně pod povrchem v odlámaním nepoškozeném úseku o délce 80 cm podařilo zjis-

tit 8 cm široký předzákladový ústupek, signalizující úroveň terénu (původní podlahy) v době funkce objektu. Na jeho úroveň pak z hlediska výškopisného přiléhala udusaná styková („náslapová“) plocha k. 136, v níž byl nalezen stříbrný denárový haléř markraběho Jošta, ražený v Brně mezi léty 1375–1411, Sejbal NS IV, T. VII, 1 (za laskavé určení děkujeme panu J. Dopitovi z Olomouce). Uvedená mince nám tedy datuje vznik zkoumané neznámé budovy do doby blízké roku 1400. Připomeňme v této souvislosti znovu, že její základy byly zapuštěny do vrstvy k. 101 s keramikou z průběhu (?) 14. století (srv. výše). Jak patrně, sídlištní vrstva evidentně „rostlá“ v druhé polovině 13. století nebyla na pojednáváné lokalitě vůbec zjištěna, což je z hlediska interpretace zcela v souladu s poznatky z výzkumu uskutečněného v roce 1999 na sousedním pozemku náležejícím k budově č.o. 3 ve Wurmově ulici: právě v této době totiž končil, jak již bylo zmíněno, svoji funkci hřbitov z druhé poloviny 11. až první poloviny 13. století. Keramika z druhé poloviny 13. století zde byla zjištěna pouze v záspy nepravdělného výkopu, který zdevastoval značný úsek základů do této doby sloužícího kostela románského stáří (obr. 22: 1). V přímém nadloží jeho ruin byla rovněž i na této parcele, tentokrát pouze v útržcích, dokumentována sídlištní vrstva z průběhu 14. století.

Na ploše výzkumu (18 m²) bylo v nižších úrovních (k. 103) zjištěno celkem devět v různé míře dochovaných, ale vždy nekompletních lidských skeletů, našly se jejich volně rozptýlené části i ojedinělé skládky kostí. Tyto pohřby byly průběžně číslovány v návaznosti na komplex zmiňovaného „sousedního“ pohřebiště zkoumaného v roce 1999. Jde tedy o hroby označené Hr 55/02 až Hr 63/02 (obr. 25). I tuto v jihozápadní místnosti domu č.o. 1 ve Wurmově ulici zjištěnou část hřbitova lze rámcově datovat do druhé poloviny 11. až první poloviny 13. století. Uvedené chronologické zařazení potvrzuje relativně bohatě vybavený pohřeb ženy (Hr 59/02), v němž bylo po obou stranách lebky nalezeno celkem šest bronzových, resp. mosazných esovitých záušnic o vnějším průměru kolísajícím mezi 3,6 a 4,7 cm (obr. 26) – tento konkrétní hrob je možno na základě uvedených šperků předběžně datovat do druhé poloviny 12. století či do doby kolem roku 1200. V záspy hrobu Hr 63/02 byla nalezena polovina prstenu ze žlutého skla (vnější průměr 2,0 cm). Sám tento artefakt evidentně pochází z výbavy některého ze starších pohřbů – o vícegeneračním pochovávaní též na tomto místě není tedy vzhledem k celkové situaci pochyb.

Abychom mohli vyčíst i celkové základní poznatky o stratigrafii naší zkoumané lokality, položili jsme v jihozápadní rohu místnosti drobnou zjišťovací sondu o rozměrech 130 x 130 cm, zasahující do maximální hloubky 195 cm. Zde se ukázalo, že základová spára zmíněné zdi k. 900 z přelomu 14. a 15. století spočívá, jak bylo svrchu zmíněno, na povrchu mocné pravěké vrstvy k. 124, pod níž se pak nachází další relativně komplikovaná prehistorická souvrství, především z období závěru staršího eneolitu (KNP) a sklonku starší doby bronzové (včetněovská skupina). V úrovni 180 cm byl odhalen povrch podložního písku, jehož úroveň kolísala od 221.00 po 221.30 m n. m. I do něj však byl zapuštěn další pravěký nepravidelně zahluobený objekt. Plošně velmi omezený prostor sondy však umožnil vypreparovat jen jeho nepatrnou část, přičemž z výplně pochází pouze několik atypických, předběžně snad eneolitických zlomků keramiky.

Závěrem lze uvést, že archeologický výzkum ve Wurmově ulici č.o. 1 tentokrát již zcela jednoznačně v záporném smyslu vyřešil spor o to, zda se mohl v těchto místech již od počátku 13. století nacházet „Nový Hrádek“. Této hypotéze odporuje jak přítomnost rozsáhlé mlado- až pozdněhradištní nekropole (11. až první polovina 13. století), tak zase naopak absence stop po jakýchkoliv zbytcích masivní zděné stavby z průběhu první poloviny 13. století, které by zde bylo nutno předpokládat v případě, že bychom přijali hypotézu o „Novém Hrádku“ (tj. markraběcím obydlí) v těchto místech. Nejen naše archeologická zjištění, ale i stavebně-historický průzkum, prováděný rovněž Státním památkovým ústavem v Olomouci (H. Richterová, P. Janák 1998 a T. Vítek 2002), souhlasně potvrdily, že nejstarší kamennou zástavbu dotyčného pozemku je možno klást nejdříve do 14. století (podle archeologických zjištění pak spíše až do sklonku tohoto věku). Ojedinelé starší architektonické články objevené v druhotné poloze ve zdivu fasády na severní straně tyto naše závěry nemohou v zásadnějším smyslu ovlivnit.

Josef Bláha, SPÚ v Olomouci

Literatura:

- Bistřícký, J. 1979a: Ke genezi města Olomouce. *Folia historica bohemia* 1, 225-230.
- Bistřícký, J. 1979b: Dva příspěvky k dějinám Olomouce. In: *Sborník památkové péče v Severomoravském kraji* 4, 109-127. Olomouc.
- Bistřícký, J. 1986: Na okraj glos k olomouckým otázkám. *Archaeologia historica* 11, 111-116.
- Bláha, J. 1995: Několik archeologických úvah k počátkům kláštera Hradisko. In: *Historická Olomouc* X, 83-92.
- Bláha, J. 2000: Důležitější archeologické výzkumy v Olomouci: Wurmova ulice č.o. 3, třída I. máje č.o. 36. In: *Památkový ústav v Olomouci. Výroční zpráva 1999*, 61-63. Olomouc.
- Bláha, J. 2002 - v tisku: K raně středověké topografii Olomouce se zvláštním zřetelem k oblasti tzv. Předhradí. In: *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, Facultas Philosophica, Historica* 31, *Sborník prací historických* 19. Olomouc.
- Čížmář, Z., Kohoutek, J. 1998: Předběžná zpráva o výzkumu kláštera Hradisko v Olomouci v roce 1996. *Archaeologia historica* 23, 335-352.
- Dohnal, V. 2001: Olomoucký hrad v raném středověku. 10. až první polovina 13. století. Olomouc.
- Konečný, L. 1986: Glosy k olomouckým otázkám. *Archaeologia historica* 11, 103-109.
- Konečný, L. 1989: K lokalizaci Nového Hrádku a Hradce v románské Olomouci. *Archaeologia historica* 14, 141-147.
- Nather, V. 1999: *Kronika olomouckých domů – Předhradí* (k vydání připravil Vladimír Spáčil). Olomouc.
- Nešpor, V. 1968: Kde byl v Olomouci Nový Hrádek. In: *Střední Morava* 2, 77-81.
- Richter, V. 1959: *Raněstředověká Olomouc*. Praha-Brno.

Resumé

Olomouc (Bez. Olomouc), Wurmova Gasse Nr. 1. Siedlung, Gräberfeld. Jüngere- bis Spätburgwallzeit, Hochmittelalter. Rettungsgrabung.

OPAVA (okr. Opava)

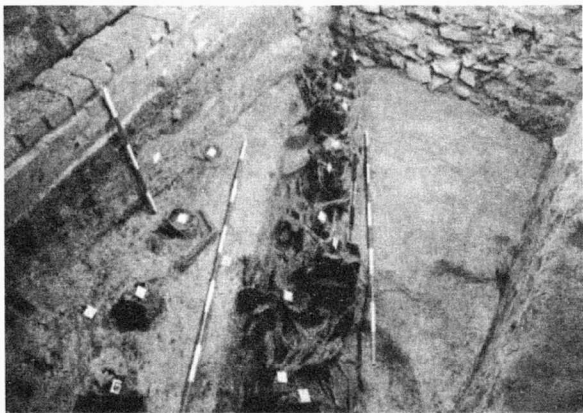
Náměstí Osvoboditelů 7. Středověk, novověk. Město. Záchran-
ný výzkum.

Ve dnech 9. srpna až 12. listopadu 2002 proběhl záchranný archeologický výzkum při výstavbě nadzemních garáží u domu č.p. 7 na náměstí Osvoboditelů. Zjištěny zde byly recentní vrstvy, které překrývaly kanalizační „štolu“ z 19. století, ale rovněž starší situace. Ve sklepních prostorách domu č.p. 7 byl zachycen břeh mlýnského náhonu. Ten byl tvořen masivními kůly založenými do šterkového podloží, které byly proplétány mohutnými větvemi. Celou situaci lze dle analýzy keramického materiálu datovat do průběhu 16. až 17. století. Mimoto zde byly identifikovány zbytky vrstev, které dokládají osídlení této části města v období 13. a 14. století.

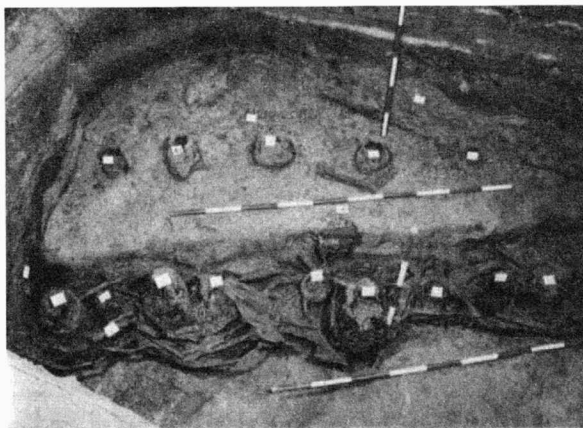
Jiří Juchelka, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Ostravě, útvar archeologie

Resumé

Opava (Bez. Opava), Osvoboditelů Platz 7. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Obr. 27. Opava, náměstí Osvoboditelů 7. Úprava břehu mlýnského náhonu z 16. až 17. století.
Opava, náměstí, Osvoboditelů 7. Herrichtung des Mühlgrabenufers aus dem 16.-17. Jahrhundert.

Obr. 28. Opava, náměstí Osvoboditelů 7. Úprava břehu mlýnského náhonu z 16. až 17. století.
Opava, náměstí, Osvoboditelů 7. Herrichtung des Mühlgrabenufers aus dem 16.-17. Jahrhundert.

OSLAVANY (Brno-venkov)

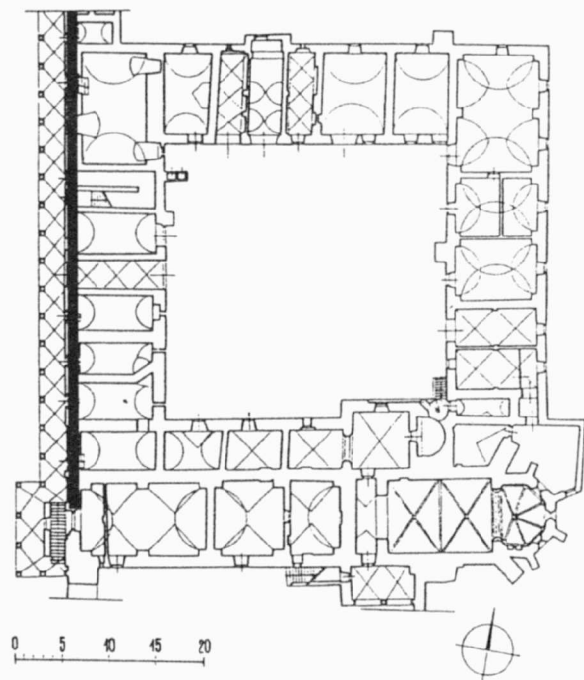
Kláster cisterciáček Vallis sanctae Mariae. Novověk. Klášter. Výzkum.

V souvislosti s postupnou rekonstrukcí kláštera v Oslavanech upozornil R. Procházka, že je otlučena omítka v prostoru zámeckého nádvoří, které z východní strany uzavírá komplex budov bývalého kláštera cisterciáček. Vzhledem k dlouhodobějšímu zájmu o tuto památku se společnost Archaia Brno, o.p.s., rozhodla stávající stav zdokumentovat.

Kláster cisterciáček u kostela Panny Marie byl založen roku 1225, kostel pak byl vysvěcen roku 1228, výstavba prvotního areálu byla ukončena před polovinou 13. století. Na počátku 15. století byly budovy poškozeny povodní a posléze i válečnými událostmi. Roku 1526 řádové sestry přešly do kláštera na Starém Brně. Areál byl Volfem Krajířem z Krajku a poté Kryštofem z Althanu přestavěn na renesanční zámek, jehož součástí je i dnešní I. nádvoří. Zámek, respektive fasády byly upraveny klasicistně. Po válce zůstal důsledkem pozemkové reformy v podstatě opuštěn (Kuthan 1994, 279; Kuča 2000, 755).

V areálu kláštera se v závěru 80. let minulého století uskutčnil stavebně-historický průzkum D. Černouškově a P. Borského, který byl částečně doplněn i o zjišťovací archeologickou sondáž (Borský 1993).

Pracovníci společnosti Archaia Brno, o.p.s., provedli video a fotografickou dokumentaci I. nádvoří, kresebně a písemně pak byla dokumentována západní vnější zeď kvadratury v přízemí. Dokumentované zdivo patřilo k první stavební fázi kláštera, byla v něm – mimo jiné architektonické prvky mladších fází – rozpoznána čtyři románská střílnovitá okénka (Holub – Kolářík – Merta – Peška – Zúbek 2002).

Obr. 29. Oslavany – klášter. Půdorys. Černě vyznačena dokumentovaná zeď.
Oslavany – Kloster. Grundriss.

Obr. 30. Oslavany – klášter. Probíhající kresebná dokumentace.
Oslavany – Kloster. Dokumentation.

David Merta, Archaia Brno o.p.s.

Literatura:

- Borský, P. 1993: Výzkum románské architektury na Moravě VI (Oslavany okr. Brno-venkov, bývalý klášter cisterciáček Vallis S. Mariae). Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity F 34-36, 183-204.
- Holub, P. – Kolářík, V. – Merta, D. – Peška, M. – Zúbek, A. 2002: Oslavany – klášter. Terénní dokumentace z akce A92/2002, uložena v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Kuča, K. 2000: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, 4. díl (MI – Pan). Praha
- Kuthan, J. 1994: Česká architektura v době posledních Přemyslovců. Vimperk.

Resumé

Oslavany (Brno-venkov). Kloster. Neuzeit. Kloster. Bau-forschung.

PODIVÍN (okr. Břeclav)

Ulice Dolní Vvaly. Novověk. Sídlištní aktivity. Záchraný výzkum.

V souvislosti s rekonstrukcí vozovky a pokládáním kanalizace na ulici Dolní vally v Podivíně proběhl v období od 23.

Obr. 31. Podivín – výzkumy společnosti Archaia Brno v roce 2002 (tučná čára a kroužky).

Podivín – Rettungsgrabungen im Jahr 2002

10. do 17. 11. 2002 na ploše předmětné stavby záchranný archeologický výzkum.

Poněvadž výkop (hloubka cca 0,60 m) pro podkladové vrstvy pod vlastní povrch budované komunikace zasáhl jen recentní a novověké navážky, soustředil se vlastní archeologický výzkum v podstatě jen na trasu hloubené kanalizace v úseku od křižovatky ulic Komenského a Dolní valy až po příčnou ulici Radniční. Dno jejího výkopu šlo v průměru ještě o 0,80-1,0 m hlouběji než předvýkop pro komunikaci. Při šířce výkopu 0,60 m byla pro archeologický výzkum zvolena metoda dohledu nad vlastní těžbou trasy kanalizace a následná rekonstrukce a dokumentace vzniklých profilů. Protože profily byly většinou porušeny výkopy pro starší kanalizaci, byly dokumentovány jen tři profily. Profil P1 u domu č. p. 9, profil P2 u domu č.p.15 a P3 u domu č.p.16.

Záchranným archeologickým výzkumem bylo v prostoru profilů P1 a P2 zachyceno pod nejsvrchnější recentní navážkou, mocnou cca 0,40-0,50 m, starší cca 0,20-0,30 m mocné souvrství, rámcově datované do období staršího novověku (16. 18. století). Souvrství sestávalo z terénních úprav či komunikačních horizontů. U některých z těchto vrstev nelze vyloučit, že se jedná o náplavové uloženiny. Podle výskytu zlomků pozdně středověké a vrcholně středověké keramiky v některých vrstvách a podle jejich charakteru lze usoudit na přemístění původně středověkých kulturních vrstev v období raného novověku do druhotné polohy za účelem úpravy povrchu komunikace. Výše zmíněné souvrství nasedá na stratigraficky starší terénní úpravu. Podle vzorku nalezené keramiky lze tuto vrstvu datovat někam do období 16.-17. století. Pod touto vrstvou byla zachycena ještě starší vrstva blíže nedatované terénní

úpravy, představovaná přemístěnou spraší. Podloží ani půdní typ zde nebyly zachyceny.

V ohybu ulice Dolní valy, před domem č. p. 16, byl při hloubení kanalizační šachty zjištěn i půdní horizont, jenž se zde vytvořil na prachovo-jílovitém podloží. Bohužel se v těchto místech v důsledku narušení situace recentní kanalizační šachtou nezachovala následná mladší stratigrafická situace (Kováčik – Veselá 2002).

Peter Kováčik, Petra Veselá, Archaia Brno, o.p.s.

Prameny:

Kováčik, P. – Veselá, P. 2002: Podivín, ulice Dolní valy (stavba vozovky). Nálezová zpráva č. 50/02 uložená v archivu Archaia Brno o.p.s.

Resumé

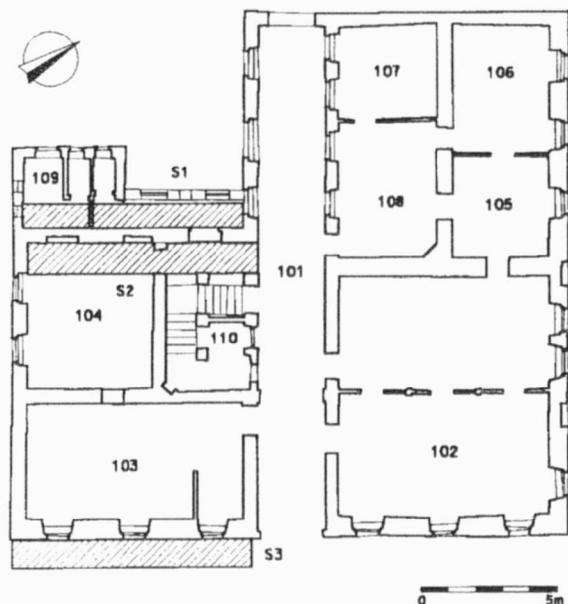
Podivín (Kreis Jihomoravský), Dolní Valy. Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

PODIVÍN (okr. Břeclav)

Masarykovo náměstí 2, parc.č. 886. Středověk, novověk. Sídlištní aktivity. Záchranný výzkum.

V souvislosti se stavbou zajištění budovy „Staré radnice“ v Podivíně (Masarykovo náměstí 2), parc. č. 886 byl proveden ve dnech 30. 7.-6. 8. 2002 na předmětné stavbě záchranný archeologický výzkum. Provedla ho Archaia Brno, o.p.s.

Nejstarší dochované zmínky o staré radnici pocházejí z listiny v archivu bývalého královského města Podivína. Jedná se o privilegium císaře Ferdinanda III. ze 17. 9. 1637, kterým se Podivínu mimo jiné povoluje vystavět hradby a zřídit radnici. V roce 1697 radniční dům vyhořel při zničujícím požáru města. Další požár postihl radnici v roce 1745 a pravděpodobně ji zasáhly i další požáry z let 1774 a 1825. V roce 1846 byla

Obr. 32. Podivín – Stará radnice. Šrafurou vyznačeny archeologicky zkoumané plochy.
Podivín – Rathaus. Grundriss.

zchátralá stavba demolována a postavena budova nová (Černoušková 2002).

Geomorfologicky se lokalita nachází na plochem návrší, které tvoří nejzápadnější a částečně izolovaný výběžek střední části Dyjskomoravské pahorkatiny, zvedající se nad plochou a velmi širokou nivou řeky Dyje a jejího severního přítoku Trkmanky. Nadmořská výška prostoru se pohybuje kolem 170,00 m n. m.

Archeologický výzkum probíhal v součinnosti se stavbou. Ta zemními pracemi zasáhla především prostor místností 101, 104, 109 a pak prostor před jihovýchodním průčelím budovy. Jako metoda archeologického výzkumu byl zvolen dohled nad hloubením výkopů. Ty se většinou odehrály v rámci novověkých a novodobých terénních úprav a navážek. Následně byly dokumentovány vybrané profily. Plošně byly exkavovány a dokumentovány pouze archeologicky zajímavé situace. Jednalo se především o části výkopů, které byly označeny jako sondy S1, S2 a S3.

SONDA S1

V severovýchodní části sondy (profil P1=P2) bylo v celé její hloubce (cca 2,0 m pod podlahou) zachyceno souvrství navážek či zásypů ze 16. století (s.j. 100 až 110). Do něho byla zapuštěna přibližně 0,40 m silná zeď 900, na spáru kolmo přizdřená k základovému zdivu stávající radnice (s.j. 901). Cca 0,36 m jihozápadně od zdi 900 byl zachycen s ní rovnoběžný vynášecí pas (s.j. 903), na který dosedalo zdivo 901.

V jihozápadní části sondy (profil P3) byla v nejspodnější úrovni (cca 1,90 m pod podlahou) zachycena v případě s.j. 111 velice pravděpodobně určitá úroveň středověkého terénu. Šlo o vrstvu ze 14. století. Na ni dosedala nedatovaná s.j. 112. Obě tyto stratigrafické jednotky byly starší než základové zdivo stávající radnice (s.j. 901 a 902).

SONDA S2

V nejhlubší části sondy (profil P4) byly zachyceny části kulturních vrstev ze 12. a 13. století (s.j. 131 a 132). Na ně dosedalo souvrství, které podle získaných keramických zlomků přináleží 14. a 15. století (od s.j. 130 až po s.j. 114). Vyšší úroveň pak neposkytly datační materiál (od s.j. 115 až po s.j. 119). Vztah dokumentované zdi 904 k těmto vrstvám nebyl jednoznačný. Pravděpodobně je ovšem mladší, zcela jistě než ony aktivity 14. a 15. století. Rovněž přesná interpretace této zdi

není naprosto jasná. Alespoň do určité míry však souvisí s již nefunkčními sklepy, ze kterých byly zachyceny segmenty klenb (s.j. 905 a 914). Obdobně tomu bude i se zdí 915 (profil P5). S.j. 121-126 pak představují zásypy nad jmenovanými klenbami.

SONDA S3

Svým dnem (cca 1,40 m pod povrchem) se sonda již dotkla terénu 12. a 13. století. Představovaly ho „klasické“ kulturní vrstvy (s.j. 134, 135?, 148, 159). V malých segmentech dokumentovaného profilu (profil P7+P8) pak byl patrný následný nárůst terénu, který se podle získaného archeologického materiálu odehrál ještě v období středověku (14. a 15. století). Tento nárůst se uskutečnil prostřednictvím co do síly drobných vrstviček (s.j. 136-144 a 154-158), z nichž řadu lze interpretovat jako komunikační úrovně. Souvrství bylo porušeno velkou sloupovou jámou (s.j. 147, 146) neznámého stáří. Bylo by možné uvažovat, že se jedná o relikt nějaké větší stavby sloupové konstrukce. Zachycen byl i relikt neznámého zdiva (s.j. 911), pravděpodobně však novověkého stáří. Jinak byly situace v sondě S3 z velké části porušeny výkopy novověkého, případně až recentního stáří (s.j. 149, 151-153, 160).

PROFIL P6

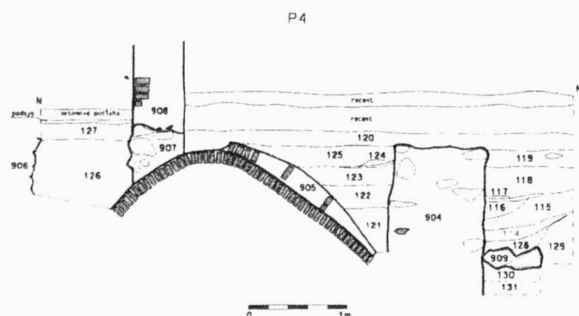
Dokumentuje charakter terénu pod podlahou místnosti 104 v daném místě a jeho vztah ke zdivu okna (s.j. 912) v jihozápadní stěně místnosti 104. Bohužel nebyl získán žádný jednoznačně datovatelný archeologický materiál.

Provedený archeologický výzkum potvrdil nutnost sledovat veškeré zemní zásahy v daném prostoru. Týká se to jak okolí budovy Staré radnice, tak rovněž prostoru interiéru. Výzkumy v interiéru mohou přinést poznatky ke stavebnímu vývoji radnice. Výzkumem dokumentované, nepřilíhající rozsáhlé výkopy ještě sice nemohly v tomto směru vést ke konečné interpretaci, avšak do budoucna k ní doajista alespoň přispějí. Zmínit je třeba odhalené segmenty dnes již nefunkčních sklepů pod místnostmi 104 a 110, starších než stávající budova. Vedle toho je zde nutné počítat i s dochováním „klasického archeologického terénu“. Výzkumem zachycené segmenty pocházely ze 12. až 19. století. Toto pak ještě ve větší míře platí pro okolí vlastní radnice. Archeologický terén se zde nachází již v hloubce 0,40 až 0,60 m pod současným povrchem. Představují ho mimo jiné i středověké úrovně ze 12. až 15. století. Dno všech sledovaných výkopů se pak zastavilo nad případnými pozůstatky osídlení ze starších období. Můžeme je zde však předpokládat vzhledem k výsledkům výzkumu provedeného v prostoru nedaleké ulice U Mlýna (Veselá – Zůbek 2002a).

David Merta, Petra Veselá, Antonín Zůbek, Archaia Brno, o.p.s.

Literatura:

- Černoušková, D. 2002: Stará radnice čp. 192 na nám. T. G. Masaryka 2 v Podivíně. Stavebně-historický průzkum. Brno.
- Kuča, K. 2002: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezku 5. díl. (Praha). Praha.
- Veselá, P. – Zůbek, A. 2002a: Podivín, ulice U Mlýna (kanalizace, stavba komunikace). Nálezová zpráva č. 40/02 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.

Obr. 33. Podivín – Stará radnice. 131 – 12./13. st., 114, 128, 129, 130 – 14. a 15. st., 905 – klenba sklepa. Podivín – Rathaus. 131 – 12./13. Jhr., 114, 128, 129, 130 – 14. a 15. Jhr., 905 – Wölbung des Keller

Veselá, P. – Zůbek, A. 2002b: Podivín. Stará radnice (Masarykovo náměstí 2). Nálezová zpráva č. 41/02 uložená v archivu Archaia Brno o.p.s.

Resumé

Podivín (Bez. Břeclav), Masaryk Platz 2. Mittelalter, Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

PODIVÍN (okr. Břeclav)

Ulice U Mlýna. Středověk, novověk. Sídlištní aktivity. Záchranný výzkum.

V souvislosti s výstavbou nového povrchu komunikace a současným hloubením kanalizace na ulici U Mlýna v Podivíně proběhl 27. srpna 2002 na ploše předmětné stavby záchranný archeologický výzkum. Provedla ho Archaia Brno, o.p.s.

Geomorfologicky se lokalita nachází na plochem návrší, které tvoří nejzápadnější a částečně izolovaný výběžek střední části Dyjskomoravské pahorkatiny, zvedající se nad plochou a velmi širokou nivou řeky Dyje a jejího severního přítoku Trkmanky. Nadmořská výška prostoru se pohybuje kolem 170,00 m n. m.

Poněvadž výkop (hloubka cca 0,60 m) pro podkladové vrstvy pod vlastní povrch budované komunikace zasáhl jen recentní a novověké navážky, soustředil se vlastní archeologický výzkum v podstatě jen na trasu hloubené kanalizace. Ta se táhla od č.p. 9 až na křižovatku ulic U Mlýna a Palackého (cca 60 m). Dno jejího výkopu šlo v průměru ještě o 0,80–1,0 m hlouběji než předvýkop pro povrch komunikace. Při šířce výkopu 0,90 m byla pro archeologický výzkum zvolena metoda dohledu nad vlastní těžbou trasy kanalizace a následná rekonstrukce a dokumentace vzniklých profilů. Oba řezy (severní i jižní) si naprosto odpovídají.

Dokumentován byl tudíž jen profil severní, a to ve dvou úsecích. První, začínající u zmiňované křižovatky, byl dlouhý 32 m (P1+P2+P3+P4), druhý (P5) měl délku 2,80 m a nacházel se v prostoru před domy č.p. 7 a 9.

„Spojujícím“ prvkem v celém rozsahu výkopu byla při jeho dně zachycovaná pravěká kulturní vrstva (s.j. 118). Na ni dosedal horizont (síla snad až 0,40 m) vrstev představujících pozůstatky osídlení 12. až počátku 13. století (jednoznačně s.j. 117 a snad i s.j. 116 a 106). Následovalo souvrství (síla v průměru asi 0,60 m) představující aktivity 13. až počátku 14. století (lze uvažovat, že i včetně s.j. 102). Zbytek profilu (především tedy s.j. 100), ač neposkytl žádný datační materiál, bude asi pak již nutné považovat za novověké, popřípadě až recentní navážky. Výkop kanalizace zachytil také dvě na maltu pojené kamenné zdi (s.j. 900 a 901). Jejich interpretace vzhledem ke zkoumanému rozsahu je nejasná. Jejich původ je možné na základě získaných poznatků klást do období středověku (13. století). Ovšem pro nedostatečně početný soubor získaného datačního materiálu nelze tento závěr brát za stoprocentní.

Závěrem lze říci, že archeologický výzkum byl díky daným podmínkám ve svém výsledku spíše výzkumem zjišťovacím. Jednoznačně prokázal intenzivní sídelní využívání daného prostoru od pravěké éry (nejméně od 1300 před Kristem), přes středověk až do dnešních dnů. Vzhledem k rozsahu výzkumu se ovšem nedá blíže hovořit o charakteru osídlení v tom kterém období. K tomu by byla schopna přinést informace pouze akce prováděná na dostatečně velkém prostoru

metodou plošného archeologického výzkumu. Týká se to i jednoznačného určení jednotlivých časových horizontů. V nastíněném pohledu je tedy do budoucna nutné vyžadovat bedlivé archeologické sledování veškerých zemních zásahů v tomto prostoru, nejméně v celé jihozápadní části města Podivína (Veselá – Zůbek 2002).

*Peter Kováčik, Petra Veselá, Antonín Zůbek,
Archaia Brno o.p.s.*

Literatura:

Klančicová, E. 1997: Podivín v pravěku. Zamyšlení nad ochranou archeologických památek. In: Podivín. Vlastivědný sborník jihomoravského města. Podivín, 89–95.

Kuča, K. 2002: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezku 5. díl.

Veselá, P. – Zůbek, A. 2002: Podivín, ulice U Mlýna (kanalizace, stavba komunikace). Nálezová zpráva č. 40/02 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.

Resumé

Podivín (Bez. Břeclav), U Mlýna. Mittelalter, Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

POLNÁ (okr. Jihlava)

Zámek, parc.č. 741, 742. Středověk, novověk. Sídlištní aktivity. Záchranný výzkum.

V souvislosti s výměnou VN a NN v okolí zámku v Polné provedli na podzim 2002 pracovníci Archaia Brno, o.p.s., záchranný archeologický výzkum. Sledovaný výkop vedl od křižovatky ulic Smetanova a VI. Pitnerové po západním okraji ulice Žejdicovy až k věži jižní brány zámku, dále přes nádvoří k východní bráně. Odtud se stočil na sever, vedl obloukem kolem opevnění, dále podél Týrsovy aleje až ke křižovatce ulic Na Pěšince a Resslovy.

Lokalita se zčásti nachází na severozápadním svahu „Celestýnského kopce“, na jehož ostrožně, sevřeně z východní strany Ochozským potokem a ze severozápadní Šlapankou (Jamenským potokem) s rybníkem Peklo, zaujímá místo polenský hrad, resp. zámek. Zčásti je situována do prostoru někdejšího východního a severního hradebního příkopu a zčásti se nachází na tělese náspu hráze původně středověkého rybníka Peklo. Nadmořská výška lokality se pohybuje od 490 do 510 m n. m. Podloží je tvořeno horninami tzv. krystaliniky, které jsou součástí moldanubika – jižní části Českého masívu.

Výzkum proběhl formou dohledu nad výkopy. Výkop pro kabel v úseku ulice Žejdicovy, jižně zámku, vedl z převážné části těsně podél vnějšího věnce opevnění a dosáhl svou hloubkou geologického podloží, které zde představuje navětralá skála. Za nejstarší antropogenní aktivity lze považovat terénní úpravu s komunikační úrovní a další komunikační úroveň. Tento fakt naprosto koresponduje s polohou dokumentovaných situací na přístupové komunikaci do hradu a svědčí o snáhách jeho obyvatel o odpovídající úpravu povrchu této komunikace. Bohužel vzhledem k absenci datovatelných movitých archeologických nálezů se lze jen dohadovat o přesné dataci těchto uloženin. S velkou pravděpodobností však můžeme usuzovat na pozdně středověké, resp. raně novověké stáří. Následují stratigraficky mladší uloženiny (maltovina, maltovina

s četnými kameny a cihlová suť). Ty dokládají čilý stavební ruch na hradě v období pozdního středověku, resp. raného novověku. Situace opět z důvodu absence datovatelných nálezů nelze přesněji časově zařadit. Tyto stavební, respektive stavebně destrukční aktivity překrývají terénní úpravy, rámcově zařazené do období novověku. Nejmladší uloženinou v těchto místech je recentní terénní úprava, která jediná obsahovala jak datační materiál (technický porcelán z 2. poloviny 20. století), tak i druhotně uložené fragmenty středověké stavební keramiky. Ve zbývajících úsecích výkopu bohužel nebyly zachyceny archeologické situace (Kováčik – Veselá 2002).

Peter Kováčik, *Archais Brno, o.p.s.*

Literatura:

Kováčik, P. – Veselá, P 2002: Polná. (Okolí zámku – výměna VN a NN). Nálezová zpráva č. 51/02 uložená v archivu Archais Brno, o.p.s.

Resumé

Polná (Bez. Jihlava), Schloss, Parc. Nr. 741, 742. Mittelalter, Neuzeit, Siedlung, Rettungsgrabung.

REŠICE (okr. Znojmo)

Intravilán obce. Středověk. Sídliště. Záchraný výzkum.

V jihozápadní části intravilánu obce se podařilo zachytit několik zahloubených objektů, které můžeme zařadit do průběhu 15. století.

Zdeněk Čížmář, ÚAPP Brno

Resumé

Rešice (Bez. Znojmo). Bebauteil Teil der Gemeinde. Mittelalter. Siedlung, Rettungsgrabung.

ROKYTNÁ (okr. Znojmo)

Intravilán obce. Středověk. Sídliště. Záchraný výzkum.

Severně, v těsné blízkosti kostela sv. Leopolda, se podařilo na zahradě p. Krause (amatérského spolupracovníka ÚAPP

Brno) zachytit v liniovém výkopu důležitou stratigrafickou situaci. Ta dokládá kontinuitu osídlení jádra někdejšího hradiška hradecké soustavy na pomezí znojemského a brněnského údelu. V profilu výkopu byla zjištěna původní úroveň podlahy domu s dalšími kulturními vrstvami, které lze podle keramiky zařadit do průběhu 13. století (obr. 34).

Intravilán obce. Doba mladohradištní. Hradiště. Záchraný výzkum.

Na základě oznámení p. Krause se podařilo na ploše novostavby RD (zahradka č. p. 116) v severovýchodní části obce zachytit mohutnou kulturní vrstvu a několik drobných zahloubených objektů. Přes absenci archeologických nálezů můžeme, podle analogických nálezů, zařadit tyto objekty do průběhu 11.-12. století.

Zdeněk Čížmář, ÚAPP Brno

Resumé

Rokytná (Bez. Znojmo). Bebauteil Teil der Gemeinde. Mittelalter. Siedlung, Rettungsgrabung.

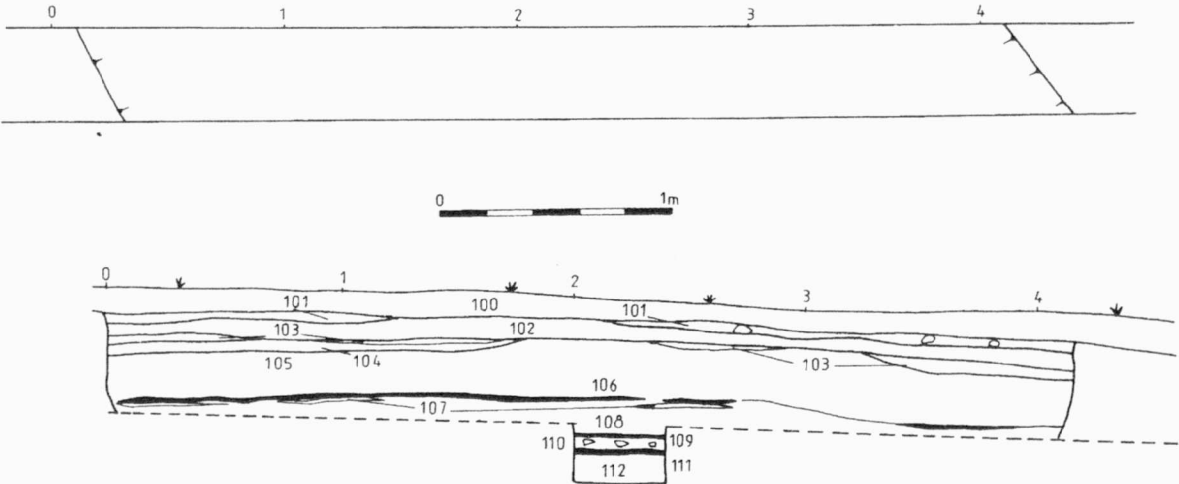
RYTÍŘSKO (okr. Jihlava)

Novověk. Záchraný výzkum.

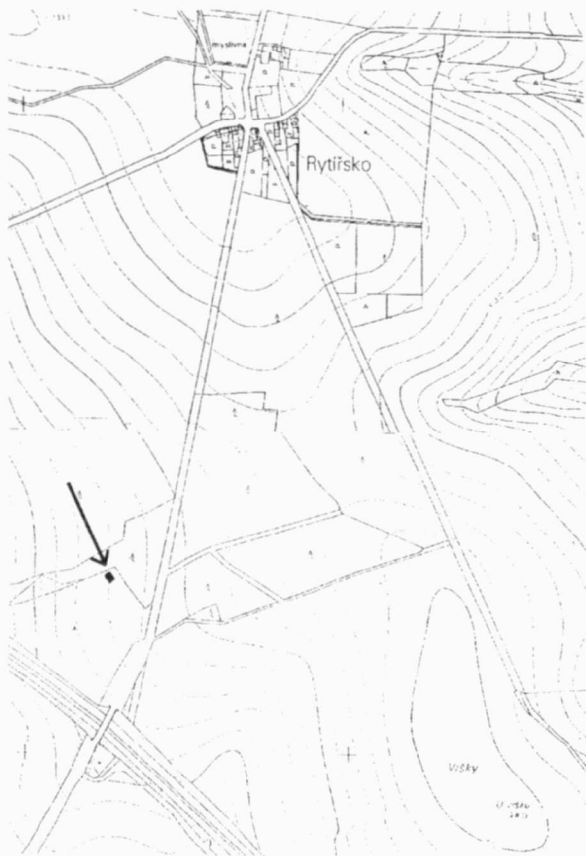
V souvislosti se stavbou „ZS 62347 Rytířsko – věž“ proběhl v květnu 2002 archeologický výzkum. Jeho účelem byl dohled a eventuální záchrana archeologických památek, ohrožených realizovanou stavbou. Lokalita leží cca 725 m jižně od osady Rytířsko, na okraji pole. Výzkum nepřinesl žádné archeologické zjištění, vyjma recentních zemědělských aktivit. Archeologické podloží zde představovala písčité kamenitá hlína, pokrytá půdním typem.

Novověk. Záchraný výzkum.

V souvislosti s realizací elektropřípojky k stavbě „ZS 62347 Rytířsko – věž“ proběhl v září 2002 archeologický výzkum. Jeho účelem byl dohled a eventuální záchrana archeologických památek ohrožených realizovanou stavbou.

Obr. 34. Rokytná (okr. Znojmo). Půdorys a profil zachycené části domu z průběhu 13. století. Rokytná (Bez. Znojmo). Grundriss und Schnitt des Hauses aus dem 13. Jh.

Obr. 35. Rytířsko – „věž“. Poloha lokality
Rytířsko – „věž“. Position der Lokalität

Výkop vedl nejdříve jihovýchodním směrem ke komunikaci Rytířsko – Kozlov, dále pak západním okrajem komunikace až do osady Rytířsko. Archeologické podloží zde představovala písčité kamenitá hlína pokrytá půdním typem. Archeologický výzkum nepřinesl žádné archeologické zjištění, vyjma recentních zemědělských aktivit.

Peter Kováčik, Archaia Brno, o.p.s.

Prameny:

Kováčik, P. 2002a: Zprávy o záchranném archeologickém výzkumu při stavbě „Rytířsko – věž“. Nálezo-
vá zpráva č. 32/02 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.

Kováčik, P. 2002b: Zprávy o záchranném archeologickém výzkumu při stavbě „Rytířsko – el. přípojka“. Nálezo-
vá zpráva č. 33/02 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.

Resumé

Rytířsko (Bez. Jihlava). Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

Rytířsko (Bez. Jihlava). Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

SLATINICE (okr. Olomouc)

„Stará kotelna“. 10.-15. století. Sídliště. Záchranný výzkum.

V měsíci dubnu 2002 byl proveden záchranný archeologický výzkum v prostoru „Staré kotelny“, která se nacházela v západní části kostelního návrší. Akce byla vyvolána výstavbou nového lázeňského domu.

Výstavbou kotelny a inženýrskými sítěmi značně devastovaná plocha poskytla informaci o poměrně intenzivních sídlištních aktivitách v pravěku (kultura lužických popelnicových polí), na počátku našeho letopočtu (nálezy z doby římského císařství), ale především v raném až vrcholném středověku. Objekty z posledně jmenovaného období mají vesměs charakter stavebních jam – hliníků, které jsou dokladem rozsáhlé stavební či hospodářské činnosti. Získaná keramika naznačuje, že středověké osídlení bylo kontinuální a trvalo od již zmíněného 10. století až do konce století 14. Ojediněle se objeví stěp i z počátku století patnáctého. Několik sílexových ústěpů naznačuje, že poloha byla osídlena i v mladší či pozdní době kamenné. Při výzkumu objektu K 502 byl nalezen zlomek kosti diluviálního zvířete (mamut, nosorožec?), který byl pravděpodobně vyzvednut ze spodních partií správně návěje při exploataci hlíny.

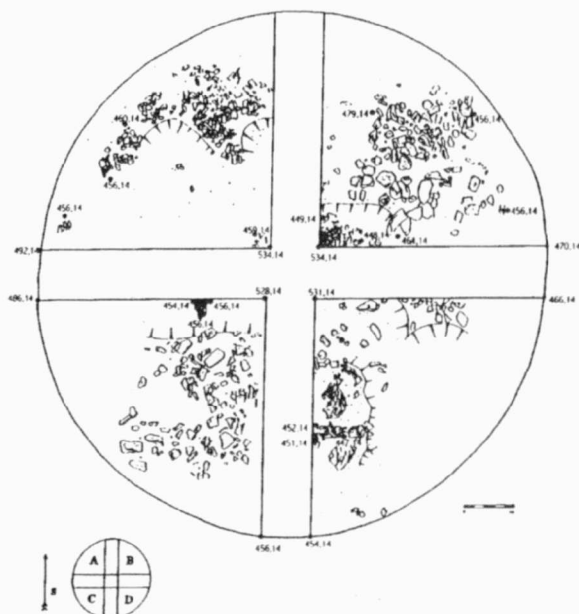
Miroslav Šmíd, ÚAPP Brno

Resumé

Slatinice (okr. Olomouc). „Stará kotelna“. 10.-15. Jh. Siedlung. Rettungsgrabung.

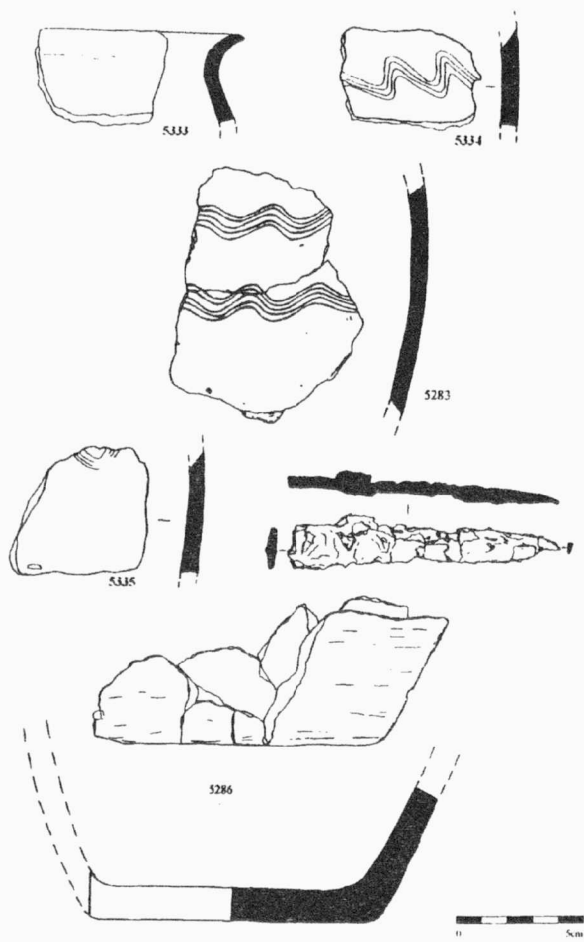
SLAVIČÍN (k. ú. Nevšová, okr. Zlín)

„Mladý háj“. Středohradištní období – 9. století. Mohylové pohřebiště. Záchranný výzkum.

Obr. 36. Slavičín-Nevšová trať „Mladý háj“. Půdorys mohyly č. 1 po výzkumu.

Slavičín-Nevšová, Flur "Mladý háj". Grundriß des Grabhügels Nr 1 nach der Grabung.

Obr. 37. Slavičín-Nevšová, trať „Mladý háj“. Výběr nálezů z mohyly č. 1.

Slavičín-Nevšová, Flur „Mladý háj“. Auswahl der Funde aus dem Grabhügel Nr 1.

Lesní trať „Mladý háj“ se nachází asi 2,5 km severovýchodně od okraje obce Slavičín-Nevšová na temeni výrazného táhlého návrší jižního předhůří Komonecké vrchoviny v nadmořské výšce kolem 535 m. Lokalita ve trati „Mladý háj“ s pomístním názvem „Kulatý trávník“ je situována na ZM 1 : 10 000, č. l. 25-34 – 13 od Z s. č. 356 mm a od J s. č. 343 mm. Jedná se o skupinu tří mohyl, z nichž jedna byla zkoumána již v roce 1966 zlínským muzeem (archiv M Zlín – č. j. 548/70). Severozápadně asi ve vzdálenosti 110 m se nachází osamocená mohyla a další soliterní mohyla je ve vzdálenosti asi 230 jihovýchodním směrem (byla prozkoumána v roce 1989: Kohoutek – Plášek 1993, 78-79). Výzkum byl realizován na největší mohyle z oněch tří v ústřední skupině, která byla roce 2001 citelně poškozena vývratem. Mohyla měla průměr 9,6 m a její střed dosahoval výšky 0,9 m nad úroveň okolního terénu. Výzkum byl prováděn v jednotlivých kvadrantech (A-D), následným odstraněním vzniklých profilů. Podařilo se zjistit, že prakticky v hloubce kolem 0,1 m pod povrchem mohyly byl na jejím tělese položen kamenný plášť z větších plochých pískovcových kamenů (max. velikost jednotlivých prvků až 0,2 m). Tento plášť se uchoval v relativně dobrém stavu v kvadrantech A, C a D. Násyp mohyly pod pláštěm byl tvořen žlutohnědou jílovitou hlínou obdobného charakteru jako okolní podloží. Po částečném odstranění násypu se v hloubce kolem

0,5-0,6 m vyrýsovala poněkud tmavěji zbarvená vrstva, kde se také podařilo zachytit maximum archeologických nálezů, a to jak železných předmětů – nůž na profilu mezi kvadranty A a C a kování vědérka na profilu mezi kvadranty C a D, tak především keramiky (dno nádoby, fragmenty z výdutí a podhrdlí, apod.). Keramika byla z hrubšího, nekvalitně vypáleného materiálu a jako výzdobný prvek na povrchu nádob byla zastoupena vícenásobná vlnice (za pozornost stojí skutečnost, že tři zlomky keramiky lze přisoudit do okruhu neolitické kultury LnK – ostatně další kolekce materiálu této kultury byla získána povrchovou prospekci ve vzdálenosti cca 350 m severozápadním směrem od zkoumané mohyly). V této úrovni se také v kvadrantech A, C a D objevily zbytky zuhelnatělých trámů, tvořící podkladový věnec blíže nezjistitelné konstrukce patrně kvadratického půdorysu. V hloubce kolem 0,8 m pod středem mohyly se objevil druhý kamenný plášť, resp. kameny vyložená plocha, která překrývala mírnou vyvýšeninu původního podloží. Ve středu kříže kontrolního bloku byly těsně pod povrchem mohylového tělesa nalezeny zbytky žárového pohřbu, naspaného do vyhloubené jámy v tělese mohyly. Podle všech známek zde byl pohřeb vložen až dodatečně po výstavbě mohyly, nasvědčovalo by tomu i případné poškození vrchního kamenného pláště mohyly v těchto místech (antropologické vyhodnocení pozůstatků ještě nebylo provedeno, ale podle předběžného určení se jednalo pouze o izolovaný pohřeb jediné osoby).

Závěrem lze konstatovat, že zkoumaná mohyla náleží celkem bezpečně do středohradištního období (9. století), kam lze zařadit i ostatní dříve zkoumané mohyly ve trati Mladý háj. Naprosto výjimečná je však ve východomoravském prostředí svou konstrukcí – dvojí kamenný plášť, dřevěná vnitřní konstrukce apod., a patří tak mezi významné památky velkomoravského období na území jihovýchodní Moravy.

Jiří Kohoutek, ÚAPP Brno

Literatura:

Kohoutek, J. – Plášek, K., 1993: Průzkum slovanského mohylníku na katastru Slavičína, PV 1989, Brno, 78-79

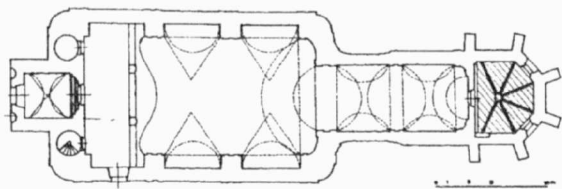
Resumé

Slavičín (Kataster Nevšová, Bez. Zlín). „Mladý háj“. Mittlere Burgwallzeit – 9. Jh. Rettungsgrabung.

STARÉ MĚSTO U BRUNTÁLU (okr. Bruntál)

Kostel Neposkvrněného početí Panny Marie. Středověk (13. stol.). Zjišťovací výzkum.

V červenci a srpnu 2002 byl proveden zjišťovací výzkum v presbytáři kostela P. Marie ve Starém Městě u Bruntálu. Lokalita je situována na ZM 1:10 000, l. č. 15-31-07, od Z s. č. 29 mm a od J s. č. 27 mm. Pod úrovní současné dlažby presbyteria byly zjištěny tři recentní zásepové vrstvy (k. č. 101-103), pocházející ze stavebních úprav z poslední čtvrtiny 19. a první třetiny 20. století. Pod nimi byly zachyceny další tři vrstvy zásepů se sporadickým počtem archeologických nálezů (k. 104 až 106), z nichž první časově spadala do období druhé barokní přestavby kostela kolem roku 1787 a poslední (k. č. 106) souvisí s první barokní přestavbou po roce 1655. Do stejné časové fáze lze zařadit také dva objevené cihelné sokly

Obr. 38. Staré město u Bruntálu, kostel Neposkvrněného početí Panny Marie. Celkový půdorys kostela, šrafovaně vyznačena zkoumaná plocha presbytáře.

Staré Město u Bruntálu, die Kirche der Unbefleckten Empfängnis der Jungfrau Maria. Gesamtgrundriß der Kirche, schraffiert ist die erforschte Fläche des Presbyteriums bezeichnet.

barokních oltářů při severní stěně presbyteria. Níže ležela původní maltová podlaha dosud stojícího gotického presbytáře (k. č. 106a), s níž souvisel i nález schodů k sanktuariu, umístěnému také v severní stěně presbytáře. Pod maltovou podlahou byla nalezena destrukční vrstva (k. č. 107), překrývající základy půlkruhové apsidy (k. č. 901) o šířce přes 2 m (celková šířka nebyla zjištěna). Vnitřní výplň apsidy – k. č. 108 bez archeologických nálezů překrývala požárový horizont (k. č. 109), který ležel na již původním podloží. Do středu apsidy byl zapuštěn centrální hrob (H 1) v dřevěném sarkofágu (podle předběžného antropologického určení se jednalo o dospělého jedince ve stáří 40-50 let), při jižní stěně apsidy byl objeven další dětský hrob (H 2). Podařilo se prokázat, že současný gotický presbytář z přelomu 14. a 15. století byl postaven na základech půlkruhové apsidy impozantních rozměrů, která podle zjištěné stratigrafie bezpochyby náleží k původní sakrální stavbě, z níž se dochoval vstupní románský portál a kterou lze na základě obdobných analogií zcela bezpečně klást do období před polovinu 13. století – způsob vyzdění, charakter pojiva apod. mají srovnatelné parametry s nejstarší zděnou architekturou na zeměpanských založených fortifikační architektury v oblasti severní Moravy a přilehlých územích Slezska. V destrukční vrstvě po zániku apsidy (k. č. 107) byl nalezen soubor devíti římských mincí, datovaných do doby 3. a 4. století (viz doba římská). Na základě rozboru historického pozadí můžeme okolnosti vzniku výstavby apsidy tohoto románského kostela (patrně bez věže) položit do souvislosti s kolonizační aktivitou moravského markraběte Vladislava Jindřicha již někdy v období první čtvrtiny 13. století. Centrální hrob lze přisoudit obzvláště významné osobě, snad přímo lokátorovi osady, neboť ve světle nových poznatků lze oprávněně předpokládat, že původní Bruntál, zmiňovaný k roku 1213, se opravdu nacházel v těchto místech. Stavba pak byla kolem poloviny 13. stol. poškozena požárem, což může souviset s následným přenesením města Bruntálu do dnešních míst. Nález římských mincí můžeme interpretovat jako votivní dar při stavbě kostela (symbol vítězství církve nad pohanstvím). Závěrem shrnuto, výzkum prokázal neobyčejný význam této sakrální památky nejen pro oblast severní Moravy, ale především ve všeobecném kontextu dějin našich zemí, kdy by nejstarší fáze kostela ve Starém Městě u Bruntálu patřila k horizontu nejstarších městských sakrálních staveb na našem území.

Jiří Kohoutek, ÚAPP Brno

Resumé

Staré město u Bruntálu (Bez. Bruntál), Marien-Kirche. Mittelalter (13. Jh.). Feststellungsgrabung.

STRÁNECKÁ ZHOŘ (okr. Žďár nad Sázavou)

Zámek. Novověk. Záchraný výzkum.

Na základě smlouvy mezi Řádem rytířů Kristových a Ústavem archeologické památkové péče v Brně byly sledovány a dokumentovány výkopové práce související s generální opravou zámku. Harmonogram výzkumu byl podřízen stavebním pracím a soustředil se na dokumentaci výkopů v jihozápadní části areálu a na základní popis archeologických nálezů získaných při výkopových pracích. V souvislosti s dokumentováním archeologických situací bylo zjištěno, že nejstarším stavebním prvkem je budova o vnějších rozměrech 8,5 x 7 m v západní části areálu, postavená z lomového kamene. K druhé stavební fázi patří renesanční stavba záměčku, který byl založen bez válcové věže v jihozápadním rohu, doplněné však během stavby. V dalších stavebních fázích docházelo k mnoha přestavbám a přístavbám, které se projevují především v jihozápadním koutu nádvoří. Archeologické nálezy zatím nedatují stavební činnost na lokalitě hlouběji než do 16. stol.

Josef Unger, ÚAPP Brno

Resumé

Stránecká Zhoř (Bez. Žďár nad Sázavou), Schloß. Mittelalter. Rettungsgrabung.

ŠTÁBLOVICE (okr. Opava)

Zámek. Ranný novověk, novověk. Záchraný výzkum.

Záchraný archeologický výzkum na zámku ve Štáblovicích byl vyvolán jeho celkovou rekonstrukcí. Výzkumem byly odkryty zaniklé situace a stavební relikt, které nám dovolují lépe zrekonstruovat podobu tohoto objektu v jeho jednotlivých stavebních etapách. Původně malé renesanční sídlo, vyrostlé snad na základech starší tvrze, bylo ještě v renesanci rozšířeno na větší jednokřídlou dispozici. V mladším barokním období se objektu dostalo současně trojkřídlé podoby. Z doby starší renesanční fáze se výzkumem podařilo objevit zejména dlážděný venkovní ochoz, který budovu obklopoval na všech čtyřech stranách, kamennou fortifikační zeď a vodní příkop. Vstup do objektu byl z východní strany přes 220 cm široký kamenný mostek s dřevěnou mostovkou. Vstup byl střežen z malé kamenné fortny, předsunuté vedle mostku z linie fortifikační zdi. Fortna spočívala na klenutých kamenných pilířích nad vodním příkopem. Ten byl detailněji prozkoumán na západní straně objektu – v prostoru dnešního nádvoří. Příkop zde dosahuje šířky 11,4 m a hloubky mezi 4,0 až 4,5 m. K první renesanční stavební fázi objektu rovněž patřila kamenná studna, objevená při JZ nároží původní stavby. Výzkumem byl získán vedle stavebně technických poznatků i rozsáhlý nálezový korpus fragmentů keramiky kuchyňské i technické, majoliky, porcelánu, skla, kovových předmětů a zuhelnatělého dřeva.

Pavel Stabrava, NPÚ Ostrava, archeologické odd. Opava

Resumé

Štáblovce (Bez. Opava). Schloß. Neuzeit. Rettungsgrabung.

TELČ (okr. Jihlava)

Maškova ulice. Novověk. Město. Záchranný výzkum.

V souvislosti s pokládáním elektrického kabelu NN proběhl na Maškově ulici v Telči záchranný archeologický výzkum. Zjištěny byly pouze subrecentní a recentní komunikační stratigrafie.

Náměstí Zachariáše z Hradce. Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

V souvislosti s výkopem privátních sítí Městského úřadu v Telči na náměstí Zachariáše z Hradce proběhl v listopadu 2002 záchranný archeologický výzkum, který provedla Archaia Brno, o. p. s.

Plocha archeologického výzkumu se nachází na území městské památkové rezervace Telč v SZ části historického náměstí. Výkop přes náměstí směrem k severní frontě domů (k čp. 71) měřil celkově cca 29 m. Ve zbývajících částech se sítě napojovaly na stávající trasy.

Vzhledem k charakteru a průběhu stavby se záchranný archeologický výzkum omezil na rekognoskaci terénu, fotografickou dokumentaci zasažených terénů, dohled nad výkopovými pracemi a na vzorkování kulturních vrstev.

Akce přinesla základní informace o stavu zachování archeologických terénů v prostoru severozápadní části náměstí Zachariáše z Hradce. Pod současnou kamennou dlažbou se nacházejí technické podsypy vozovky, teprve pod nimi, zhruba od hloubky cca 15-20 cm možno mluvit o historických terénech

komunikačního charakteru. Jedná se většinou o velmi ulehklá, pravidelná a téměř vodorovná souvrství, výjimečně zpevněná starším, snad novověkým dlážděním, popřípadě štětováním. Je zajímavé, že nikde v trase hloubeného výkopu nebyla zjištěna skalní báze, která se směrem do areálu zámku, tj. více k severozápadu, běžně vyskytuje a často vystupuje nad povrch. Jen lokálně se vyskytovaly zvětralé písčité až jílovité vrstvy, které je možno označit jako geologické podloží, respektive druhotně redeponovaný geologický materiál. Součástí sídlištní komunikační stratigrafie jsou i lokálně se vyskytující vrstvičky s komponenty žaru, jako propálené hrušky hlíny (tzv. mazanice) nebo uhlíky. Jejich historická interpretace však vzhledem k malému rozsahu a charakteru terénní akce bohužel není bez širších souvislostí a pozorování možná.

Petr Hrubý, Archaia Brno a.p.s.

Prameny:

- Hrubý, P. 2002: Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu na náměstí Zachariáše z Hradce v Telči. Názevová zpráva č. 66/02 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
Kováčik, P. 2002: Telč – Maškova ulice. Názevová zpráva č. 44/02 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.

Resumé

Telč (Bez. Jihlava), Maškova Str. Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Telč (Bez. Jihlava), Zachariáše z Hradce Platz. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

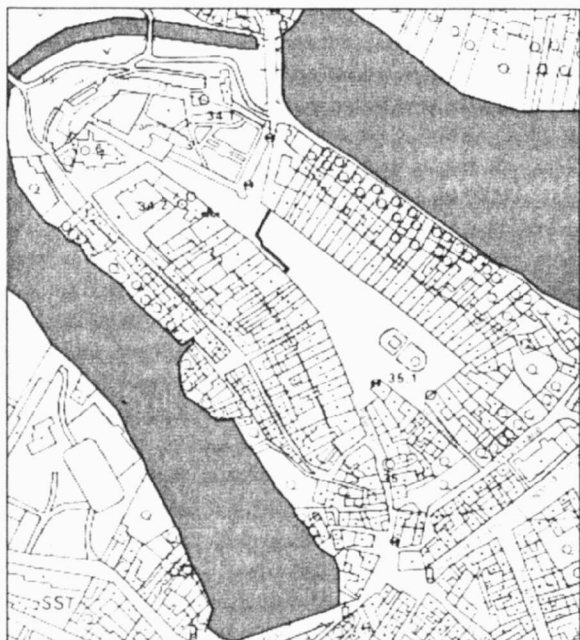
TIŠNOV (okr. Brno-venkov)

Náměstí Míru, parc.č. 192. Středověk, novověk. Sídlištní aktivity. Záchranný výzkum.

V souvislosti s přístavbou radnice (č.p. 11) v Tišnově proběhl v létě 2001 záchranný archeologický výzkum. Provedla ho společnost Archaia metodou plošného odkryvu. Výzkum byl zpracován teprve v roce 2002.

Zkoumaná parcela leží přímo v centru historického jádra města, v dolní části náměstí. Město leží na jižním okraji masivu hory Květnice, svažujícím se ke Svratce. Ta zde protéká Tišnovskou kotlinou, která je jedním z geomorfologických podcelků Boskovické brázdy. Podloží tu tvoří kvartérní světlé neogenní slítnité jíly. Úroveň povrchu zkoumané plochy se pohybuje mezi 266,80-267,65 m n. m. Půdní typ představuje hnědočerná jílovitá hlína. Následuje pak cca 0,30-0,60 m mocné souvrství středověkých a novověkých antropogenních vrstev, pokryté dlažbou náměstí.

Výzkum zachytil doklady osídlení ze 13. století. Sem zařazujeme shluk sloupových jam i skrovně zbytky kulturních vrstev. Datování je možné pouze přibližné na základě nepočetných fragmentů obtáčené hrubé keramiky šedých odstínů, v jednom případě zdobené radélkem. Sloupové jámy s velkou pravděpodobností indikují někdejší existenci dřevěné stavby na lokalitě. Z jejich uspořádání však nelze o stavbě nic konkrétnějšího říci, snad jenom na základě nálezů několika zlomků mazanice je možné se domnívat o konstrukčním řešení stěn stavby pomocí proutěné armatury.

Obr. 39. Telč, Náměstí Zachariáše z Hradce – poloha výzkumu.

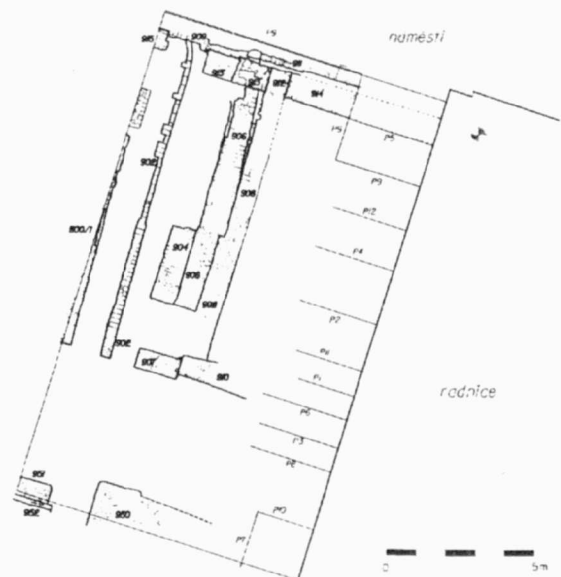
Telč, Zachariáše z Hradce Platz – Lokalisierung der Grabungsfläche.

Obr. 40. Tišnov – výzkumy společnosti Archaia (černá plocha a silná čára)
Tišnov – Lokalisierung der Rettungsgrabungen.

V 16.-17. století byla na parcele postavena kamenná stavba. Ta byla někdy v období 19. století výrazně sanována.

Jak byla v rámci raně novověké usedlosti řešena dodávka vody, vypovídá odkryv barokního dřevěného potrubí. Tak interpretujeme hnědočernou vrstvu očividně organického půvo-

Obr. 41 Tišnov – radnice. Půdorys zkoumané plochy.
Tišnov – Rathaus. Grundriss

du, kterou doplňovaly celkem tři exempláře zrezavělých železných objímek, resp. spojů potrubí. Západo část výkopu pro barokní potrubí byla porušena pozdějším výkopem mladšího litinového vodovodu z 20. století.

Intenzivní sídelní ruch na lokalitě během novověku dokládají také četné kulturní a destrukční vrstvy, resp. terénní úpravy, ale i zahloubené objekty.

Výzkum bezesbhytku potvrdil intenzivní využívání daného prostoru v souvislosti se založením města a jeho vývojem od 13. do 20. století (Kováčik 2002a).

Náměstí Míru. Středověk, novověk. Sídlišní aktivity. Záchran-
ný výzkum.

V souvislosti se stavbou „Propojení sdělovacích obvodů objektu radnice č.p. 11 s objektem 346“ v Tišnově proběhl v létě 2001 záchraný archeologický výzkum. Provedla ho společnost Archaia Brno. Výzkum byl zpracován teprve v roce 2002. Akce v podstatě proběhla v návaznosti na výše uvedenou přístavbu radnice. Realizována byla metodou dohledu nad hloubením telekomunikačních výkopů a následné dokumentace zjištěných archeologických situací.

Bylo zachyceno osídlení z období středověku. Sem můžeme časově zařadit několik zahloubených objektů i vrstev. Zejména objekty s.j. 506 a 507 je možno interpretovat jako část zahloubeného obydlí se sloupovou jámou a pozůstatkem sloupu. Výraznější byl následující horizont 16.-17. století. Především se jedná o kulturní vrstvy, destrukční vrstvy/planýrky, terénní úpravy a objekty s výplněmi (Kováčik 2002b).

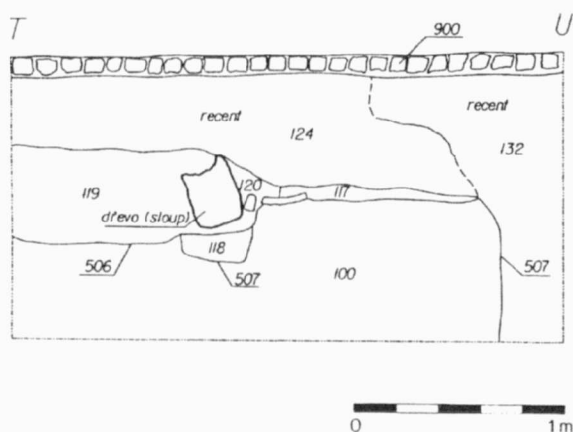
Peter Kováčik, Archaia Brno, *op.s.*

Prameny:

Kováčik, P. 2002a: Tišnov – přístavba radnice. Nálezová zpráva č. 16/02 uložená v archivu Archaia Brno, *op.s.*

Kováčik, P. 2002b: Tišnov – telefonní přípojka. Nálezová zpráva č. 17/02 uložená v archivu Archaia Brno, *op.s.*

Profil 4

Obr. 42. Tišnov – nám. Míru. Profil 4.
Tišnov – Míru Platz. Schnitt 4.

Resumé

Tišnov (Bez. Brno-venkov), Miru Platz, Parc. Nr. 192. Mittelalter, Neuzeit, Siedlung, Rettungsgrabung.

Tišnov (Bez. Brno-venkov), náměstí Míru, Mittelalter, Neuzeit, Siedlung, Rettungsgrabung.

Třebíč (okr. Třebíč)

Novostavba obchodního centra na ul. Soukopova – parc. č. 135. Středověk, novověk. Městský hradební příkop. Záchranný výzkum

V období mezi 20.6 a 8.10 probíhal výzkum při výstavbě na nárožní parcele ulic B. Václavka a Soukupova, která se nachází přímo v historickém jádru města v bývalém dnes zasypaném hradebním příkopu přímo u městské hradby. Lokalita se nachází nad inundací řeky Jihlavy na jejím pravém břehu ve výšce 410 m.n.m. Geologickou stavbu tvoří prvohorní amfibolicko-biotitické syenity Třebíčského masivu, jež je součástí moldanubika s hnědou eubazickou (nasyčenou) půdou.

Novou budovou byla zastavěna celá lichoběžná parcela o rozměrech 20x17 m. Bylo zjištěno, že zdivo budovy na sousední parcele tvořící západní hranici lokality (Soukupova č.p. 76, parc.č. 118) je do výše prvního patra tvořena původní hradební zdí městského opevnění. Dnešní výška hradební zdi nad terénem je kolem 3 m. Můžeme tedy říci, že se městská hradba zachovala v téměř původní výši. O výškové úrovni a průběhu původního terénu svědčí dochovaná část městské hradby i s částečným průběhem příkopu jižně od zkoumané lokality. Hradba a hlavní část opevnění města pochází ze 14. století, kdy Karel IV., ještě jako markrabě moravský, vydává pro Třebíč dne 29. srpna 1335 tzv. opevňovací privilegium (CDM VII, č.79, 59). Tuto listinu potvrdil i král Jan Lucemburský a obsa-

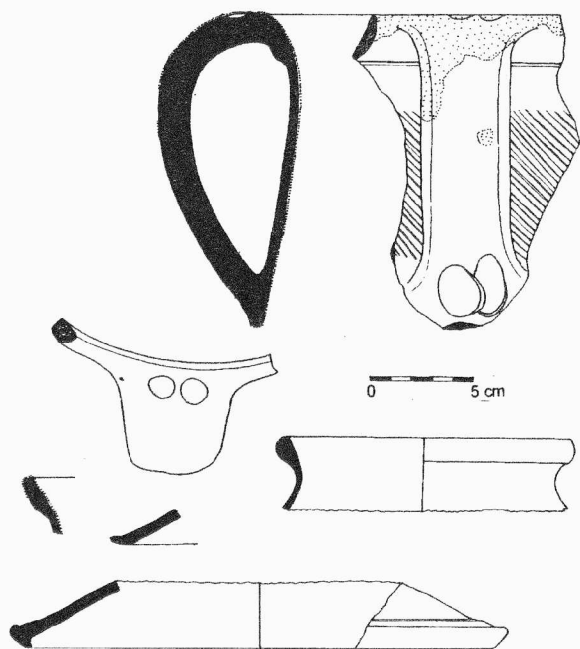
huje kromě udělení výsad a městských práv podle výsad královského města Znojma i nařízení „aby město Vaše ve třech letech silnými zdi a příkopy dokonale ohrazeno bylo, aby ohrazení jsouce zdi a příkopy z obdarování královské Milosti s hodnotí (jakožto měšťané) jste jmenováni byli“. K dalším úpravám a zdokonalování opevnění docházelo i později, zejména v souvislosti s husitskými válkami a s česko-uherskými válkami v 15. století. Po zpusťování města v roce 1468 byly pobožené hradby znovu opraveny. Dochovaly se ve stavu, jak nám jej zachycuje první známý pohled na Třebíč z roku 1720 a také poutní obraz z roku 1765. Tyto dva nejstarší pohledy na Třebíč nám dokumentují průběh a podobu městských hradeb v 18. století. Dozor nad hradbami měl majitel domu který přiléhá ke hradbě. U některých domů pak byly ještě výpadové branky, které byly také svěřeny majitelům domů, kteří museli mít doma připravenou i odpovídající výzbroj.

Vlastní výzkum se omezil na zdokumentování průběhu výkopů základů pro zamýšlenou budovu. Na ploše parcely patrně ve středověku neexistovala zástavba, protože se jednalo o hradební příkop a nacházela se zde tedy nezastavěná plocha a tehdejší úroveň terénu se byla o několik metrů níže. Zdá se, že parcela zabírá celou šířku původního příkopu. Po ztrátě funkce příkopu a jeho postupným zanesením patrně v průběhu 18. či začátkem 19. století byla v západní části parcely při komunikaci vystavěna zděná budova, která je zakreslena na otisku stabilního katastru z roku 1835. V té době ještě neexistovala dnešní Soukupova ulice a stála zde souvislá městská hradba. Ta byla proražena někdy v následujících letech a vznikla tak Soukupova ulice. Tato situace je zachycena na plánu J. Zejdy z roku 1863. Zde stojící budova byla po tomto datu rozšířena do nově vzniklé Soukopovy ulice a stala se z ní nárožní budova, která nebyla přistavěna k sousední budově a tím i k městské hradbě, jak dosvědčuje plán z roku 1899. Zbytky této budovy byly odstraněny v rámci „moderní“ výstavby v roce 1986. Z té doby pochází archeologické nálezy keramiky bez bližších nálezových okolností.

Vzhledem k existenci příkopu ve středověku a malé hloubce výkopů byla výzkumem zachycena pouze moderní navázka z 2.pol. 19. a průběhu 20.století s příměsí novověké keramiky. Dále byly zachyceny objekty související s již zbouranou budovou, totiž zbytek obvodové zdi a cihelný septik u hradby. Výzkum tedy dokumentoval výkopy pro základy, které měly šířku 0,6. Hloubka výkopů činila max. 1,5 m. Výjimkou byla pouze část u objektu na parcele č. 118, kde byla hloubka 3,5 m – bylo to u zdiva původní městské hradby. Vzhledem k velmi úzkému a nepaženému výkopu zčásti již zabetonovanému byla pořízena pouze fotodokumentace. V zásypu na ploše byly nalezeny nepočetné zlomky novověké keramiky z 18.-19. století.

Závěrem mohu konstatovat, že byl zdokumentován průběh hradební zdi a její konstrukce a zároveň potvrzena existence příkopu, který však nebylo možno blíže prozkoumat z důvodu malé hloubky výkopů. Současné výkopy základů se tedy zabývaly pouze do zasypaní, který vznikl postupně po zániku funkce příkopu patrně v průběhu 18. a 1.pol. 19. století.

Podklášteří – Žerotínovo náměstí 5. Středověk?, novověk. Druhotně uložené lidské kosterní pozůstatky. Záchranný výzkum.

Obr. 43. Třebíč, Soukupova ul. parc. č. 135 – novověká keramik z hradebního příkopu.
Soukopova-Straße, Parzelle Nr 135 – neuzeitliche Keramik aus dem Befestigungsgraben.

Obr. 44. Třebíč-Podklášteří, Žerotínovo nám. 5. Druhotně uložené kosterní pozůstatky.

Třebíč-Podklášteří, Žerotínovo náměstí 5. Sekundär deponierte menschliche Knochenüberreste.

Při asanaci stávajícího a výstavbě nového domku na parcele č. 17/2 došlo k odkryvu druhotně uložených kosterních lidských pozůstatků. Ty patrně pocházejí z období středověku. Lokalita se nachází přímo pod východní hradební zdí areálu benediktinského kláštera. V těchto místech se zástavba nacházela již začátkem 18. století, jak dokládá nejstarší pohled

Obr. 45. Třebíč-Podklášteří, Žerotínovo nám. 6. Druhotně uložené kosterní pozůstatky.

Třebíč-Podklášteří, Žerotínovo náměstí 6. Sekundär deponierte menschliche Knochenüberreste.

na město okolo roku 1720 a potvrzuje i mnohem pozdější indikační skica Podklášteří z roku 1835. Kostí byly uloženy v kanálku probíhající horizontálně v hradební zdi ve výšce 1,8 m nad terénem. Kanálek nejasného určení o š. 20 a v. 25 cm byl překlenut kamennými placáky. Probíhal patrně celou zdí a mohl původně sloužit k jejímu odvodnění. Kostí byli nalezeni v této dutině u zdi sousedního domku. Podle vyprávění staršího majitele tohoto sousedního domku byly kosti nalezeny při hloubení sklepa a zazděny do tehdy již nefunkčního kanálku. To prý mu vyprávěl jako malému hochovi jeho otec někdy ve 30. či 40. letech 20. století a strašil ho tímto kostlivcem, ale on mu nevěřil. Po čase se však tato historka potvrdila! Kostí pocházejí pravděpodobně asi z pěti jedinců. Jedná se tedy o pozůstatky více jedinců mezi sebou promíchaných, a nikoli o jednu kompletní kostru (hrob), objevenou při terénních úpravách někdy v 19. století. Fragmentálně se dochovaly zlomky dlouhých kostí i malá část lebky. Jedinci byly původně pochováni pravděpodobně v hromadném hrobě (?) v důsledku mimořádných událostí, např. válečného tažení Matyáše Korvína v roce 1468, v blízkosti kláštera před jeho hradební zdí. Poté byl tento hrob někdy v 19. století porušen výstavbou domu a vyzvižené kosti uloženy do kanálku ve zdi. Vzhledem k nepřítomnosti dalších nálezů u kosterních pozůstatků nelze je blíže datovat a nález jednoznačně interpretovat. Zajímavostí je nesporně existence ústní tradice o uložené kostce přetrvávající poměrně dlouhé časové období. Proto též při archeologickém výzkumu je třeba brát v úvahu i na první pohled ne příliš pravděpodobnou ústní tradici, která může mít reálné jádro.

Petr Obšusta, ZMM Třebíč

Resumé

Neubau des Einkaufszentrums in der Soukopova-Straße – Parzelle Nr 135. Mittelalter, Neuzeit. Stadtgraben. Rettungsgrabung.

Podklášteří – Žerotínovo náměstí 5. Mittelalter?, Neuzeit. Sekundär deponierte menschliche Knochenüberreste. Rettungsgrabung.

UNIČOV (okr. Olomouc)

Haškova ulice č. p. 216. Středověk. Město, sídlištní vrstvy. Záchranný výzkum.

Výstavba rodinného domu v historickém jádru Uničova vyvolala v září záchranný výzkum na lokalitě situované cca 150 m jihovýchodně od náměstí, v bezprostředním sousedství bývalého minoritského kláštera s kostelem Povýšení sv. Kříže. Výkopy pro základovou rýhu domu zachytily požárové planýrkové vrstvy, dokládající zánik zřejmě obytné dřevohliněné stavby ve druhé polovině 13. století. Zástavba v tomto prostoru ve středověku již nebyla obnovena a v následujícím období zde zůstala volná plocha až do novověku. Situaci můžeme interpretovat tak, že tato plocha se nacházela v areálu minoritského kláštera, který měl pro ni jiné než stavební využití. Výkop zachytil také několik pozůstatků blíže neidentifikovatelných základových zdí, datovatelných do novověku. Pravděpodobně se jedná o fundamente lehkých hospodářských přístaveb založených na základových patkách z kamenů a v mladší fázi

také z cihel. Nalezený keramický materiál pochází výhradně z 13. a 16.-17. století.

Hana Dehnerová, Richard Zatloukal, SPÚ v Olomouci

Resumé

Uničov (Bez. Olomouc), Haškova Gasse Bnr. 216. Mittelalter. Stadt. Siedlungschichten. Rettungsgrabung.

VELKÁ BÍTEŠ (okr. Žďár nad Sázavou)

Masarykovo náměstí 4, parcela č. 163/164/2. Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

Lokalita se nachází v jihovýchodní části historického jádra města Velká Bíteš, v jižní frontě náměstí blíže jihovýchodního kouta. Jde o mírně od severu k jihu klesající terén směrem k linii již nedochované městské hradby. Podloží tvoří sprašová návěš spočívající na horninách českého krystalinika (povrch terénu náměstí 480 m n. m.).

Záchranný archeologický výzkum byl vyvolán záměrem výstavby polyfunkčního objektu. Majitel odmítl uzavřít navrženou smlouvu o provedení záchranného archeologického výzkumu a za blahovolného přihlížení státní správy prováděl rozsáhlé zemní práce. Vzhledem k důležitosti lokality v historickém jádru Velké Bíteše se společnost Archaia Brno na základě žádosti Archeologického ústavu AV ČR v Brně a ústní dohody s investorem rozhodla dokumentovat alespoň v minimálním rozsahu narušené archeologické situace. V té době se již v zadní části staveniště stavěla nadzemní část obdélného traktu, evidentně po vyhloubení zářezu do svážného terénu. V přední, tedy severní části parcely při náměstí již byly vyhloubeny dva výkopy pro základové pasy (01, 02), zbývalo jen dokončit spojovací výkopy mezi nimi v západní části plochy. Terénní část výzkumu se převážně omezila na očištění a dokumentaci řezů v již vyhloubených jamách, částečně byly souběžně s těžbou zemním strojem preparovány zásypy výkopů 505 a 506 ve spojovacích pasech 03, 04 a v západní části pasu 01.

Ve východní části pasu 01 byl dokumentován řez P3, který pod navážkovými vrstvami 108 a 109 ze 16. století zachytil výkopy 502 a 508. Jejich vzájemný vztah se nepodařilo vzhledem k poloze řezu jednoznačně osvětlit. Spodní uhlíkatá vrstva jámy 508 poskytla soubor keramiky, obsahující jak pozdně hradištní, tak i slídnatou „kolonizační“ složku. Podle brněnských analogií tedy lze uvažovat o druhé třetině, případně i druhé polovině 13. stol. Výkop 502 měl stupňovité dno s relativně plochou a takřka vodorovnou západní částí; dna snížené východní partie nebylo dosaženo. Východní část objektu byla porušena recentním výkopem v šířce 2 m, dále již nepokračovala. Nálezy z vrstev 115-117 mají výlučně pozdně hradištní ráz a lze je klást do 1. poloviny 13. století, střední vrstva zásypu 113 měla ráz vypálené mazanice drtě. V souběžném výkopu 02 byl zhruba ve stejné úrovni dokumentován profil P1 s výkopem 500, s velkou pravděpodobností totožným s výkopem 502. Jeho západní část měla v řezu mírně svážný stupeň, zhruba odpovídající vodorovné části souběžné jámy 502, a přecházela do výrazně zahloubené partie s nepravidelnými šikmými stěnami. Na obou okrajích objektu o šířce 5,70 m se nacházely sloupové jámy (503, 504). Západní 503 dosahovala hloubky 54 cm, východní více než 60 cm, dna nebylo dosaženo.

Mazanice z 121 zde tvořila spíše horní část zásypu. Ze zásypu se nepodařilo získat nálezy. Je možné, že výkop 500-502 tvořil součást obytné stavby, charakter profilu však nedovoluje jednoznačnou interpretaci.

V západní části byly pod novodobými navážkami zkoumány zahloubeniny 505, 506, 507, 510, v řezech P2 a P4, jakož i ve zmíněných průkopech. Bohužel podmínky výzkumu nedovolily zcela objasnit podobu těchto útvarů; nejspíše jde o jeden rozsáhlý výkop nepravidelného charakteru. Ze spodní zásypové vrstvy 126 jámy 506, ale i z vrstvy 134 výkopu 505 se podařilo získat značné množství keramiky v drtivě většině pozdně hradištního charakteru; novou složku reprezentuje část ploché poklice a patrně odlomená nožka pánve (?). Zánik objektu je třeba klást do 1. poloviny 13. století. Ne zcela jasný je vztah popsáných výkopů, zde konkrétně č. 507 k jámě 501, jejíž žlutošedý zásyp je překryt tmavými uloženinami typickými pro výplň podstatné části ostatních jam. Její dno nebylo zjištěno, nelze vyloučit, že i tento výkop je jen spodní částí objektu 505-506-507 na jeho jižním okraji.

Na zkoumané ploše nebyly zjištěny středověké vrstvy mimo výkopy, nicméně vzhledem ke koncentraci zahloubených objektů lze konstatovat, že zde bylo zjištěno intenzivní osídlení ze samého počátku středověkého osídlení v 1. polovině 13. století. Zmíněné jámy v neznámém rozsahu přesahovaly historickou linii zástavby při náměstí. Nepochybně lze na základě nálezů mazanice uvažovat o přítomnosti dřevohliněné zástavby.

Rudolf Procházka, Archaia Brno, o.p.s.

Prameny:

Procházka, R. 2002: Velká Bíteš – Masarykovo náměstí 4, terénní dokumentace z akce č. A75/2002 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.

Résumé

Velká Bíteš (Bez. Žďár nad Sázavou). Masaryk's Platz 4. Mittelalter. Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Es wurden wenigstens drei Gruben aus der Gründungszeit der Stadt, d.h. aus der ersten Hälfte des 13. Jahrhunderts, dokumentiert.

VELKÉ MEZIRŮČÍ (okr. Žďár nad Sázavou)

Hornoměstská 420, parc.č. 741, 742. Novověk. Sídlištní aktivita. Záchranný výzkum.

V souvislosti se stavbou „Pizzerie – bowling“ ve Velkém Mezirůčí – Hornoměstská 420, na parc. č. 741 a 742 byl proveden 13. 9. 2002 na předmětné stavbě záchranný archeologický výzkum. Provedla ho Archaia Brno, o.p.s.

Středověká osada vznikla (snad již ve 12. století) na soustoku Oslavy a Balinky. Od této polohy se odvíjí název Mezirůčí, který se později (od roku 1729) ustálil na Velké Mezirůčí. Těsně údolí Mezirůčské kotliny předurčilo protáhlý tvar půdorysu osady a pozdějšího města. To se uzavřelo do hradeb, které byly dokončeny ve 14. století. K městu se však dále přidružovala jednotlivá předměstí. V našem konkrétním případě jde o tzv. Horní město, známé od roku 1387. Nejblíže přístup do města tu byl prostřednictvím Horní (Hornoměstské) brány, která stávala na konci dnešní Radnické ulice. V bouřlivých dobách na počátku 15. století zůstalo město věrno husitství.

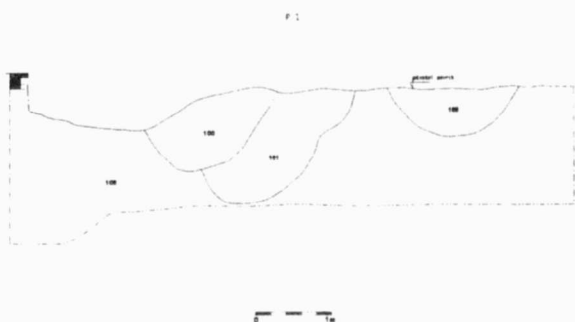
Obr. 46. Velké Meziříčí. Výzkumy společnosti Archaia Brno, o.p.s., v roce 2002 (kroužky).
Velké Meziříčí, Rettungsgrabungen im Jahr 2002.

V době pozdějších sporů a válek o dědictví zemí Koruny české mezi Jiřím z Poděbrad a Matyášem Korvínem bylo Velké Meziříčí roku 1450 vypáleno a roku 1468 znovu vydrancováno uherským vojskem krále Matyáše. Největší rozkvět pak zaznamenalo město v 16. století. Rozvoj zastavila třicetiletá válka. Během ní bylo Meziříčí osmkrát vyloupeno (Pišín 1975).

Velké Meziříčí leží v jednom z hlubokých údolí zvlněného reliéfu Velkomeziříčské kotliny. Na severu lemují město táhlé vrchy dosahující vesměs 500 m n. m. Na jižním okraji Velkomeziříčské kotliny je pásmo vrchů o něco nižší. Geologické složení je obdobné jako složení celé Českomoravské vysočiny. Krystalické břidlice, z nichž zde převládá rula, jsou na Velkomeziříčsku prostoupeny masivy žul a jiných hlubinných vyvřelin. Půdy jsou tu většinou hnědozemní, z nichž převládají půdy písčito-hlinité. Často se vyskytují i hnědozemní půdy podzolovité a horské podzoly. Velké Meziříčí se nachází v povodí Oslavy. Řeka Oslava protéká přímo městem a na jeho území přibírá zprava přítok Balinku, zleva Radslavičku (Pišín 1975).

Vzhledem k pozdnímu oznámení výkopových prací se archeologický výzkum omezil v podstatě jen na dokumentaci vzniklých profilů. Stavební jáma už totiž byla snížena na cíleovou úroveň, která zasahovala poměrně hluboko do geologického podloží.

Archeologické situace byly zaregistrovány pouze na profilu P1. Šlo o výplně tří jam. Jáma s výplní s.j. 0103 pocházela ze 17./18. století, s výplní s.j. 0100 náležela 15./16. století a porušila navíc další jámu s výplní s.j. 0101, která ovšem neposkytla datační materiál. Prvotní účel jam není zcela jasný, byly však následně využity k deponování sídlištního rumu. V případě s.j. 0100 a 0103 šlo z velké části o stavební

Obr. 47. Velké Meziříčí – Hornoměstská 420. Profil P1.
Velké Meziříčí – Hornoměstská Str. 420. Schnitt P1.

materiál ze shořelých dřevohliněných staveb, jejichž přítomnost je tím pádem na předmětné parcele nutné předpokládat. Pravděpodobně asi byly zničeny předčasným výkopem stavební jámy, společně s případnými dalšími archeologickými situacemi. Dokumentované jámy byly zahloubeny do podloží (s.j. 0102) a překryty vrstvou recentní navážky (s.j. 0104).

Archeologický výzkum, ač provedený v podstatě po vytěžení vlastní stavební jámy, jednoznačně prokázal v daném prostoru přítomnost archeologických situací souvisejících s výše jmenovaným historickým předměstím Velkého Meziříčí. Je tedy do budoucna nutné u případných dalších zemních zásahů na předmětné lokalitě a jejím okolí vyžadovat regulérní předstihový archeologický výzkum formou plošného odkryvu (Zůbek 2002).

Antonín Zůbek, Archaia Brno, o.p.s.

Literatura:

- Pišín, L. 1975: Velké Meziříčí. Historie a současnost. Velké Meziříčí.
Zůbek, A. 2002: Velké Meziříčí. Hornoměstská 420 (Stavba „Pizzeria – bowling. Nálezová zpráva č. 45/02 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.

Resumé

Velké Meziříčí (Bez. Ždár nad Sázavou), Hornoměstská Str. 420. Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

VELKÉ MEZIŘÍČÍ (okr. Ždár nad Sázavou)

Ulice Podhradí. Novověk. Sídlištní aktivita. Záchraný výzkum.

Archeologický výzkum byl vyvolán stavbou „Rekonstrukce ulice Podhradí“ ve Velkém Meziříčí, realizovanou Městem Velké Meziříčí. Terénní část výzkumu proběhla dne 24. července 2002.

Vzhledem k charakteru zemních prací a jeho rozsahu probíhal terénní výzkum formou dohledu nad hloubením nové kanalizační přípojky.

Archeologické podloží zde zastupovaly říční písčito-jílovité sedimenty. Půdní typ zde představuje písčité jílovitá hlína. Následuje pak cca 0,50 m mocné souvrství novověkých antropogenních vrstev, pokryté recentním povrchem ulice. Dokladem staršího osídlení lokality byly fragmenty pozdně středově-

ké keramiky, druhotně umístěné v recentních terénních polohách (Kováčik 2002).

Peter Kováčik, *Archäia Brno, a.p.s.*

Literatura:

Kováčik, P. 2002: Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu při stavbě „Rekonstrukce ulice Podhradí“ ve Velkém Meziříčí. Nálezová zpráva č. 31/02 uložená v archivu Archäia Brno o.p.s.

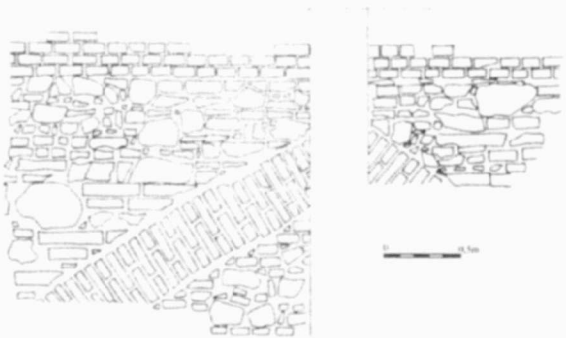
Resumé

Velké Meziříčí (Bez. Ždár nad Sázavou), Podhradí Str. Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

VYŠKOV (okr. Vyškov)

Intravillán, zámek. Novověk. Záchranný výzkum.

V srpnu 2002 provedlo Muzeum Vyškovska záchranný výzkum při rekonstrukci vodovodního potrubí v prostoru vyškovského zámku. Práce probíhaly v jihozápadní barokní přístavbě, kde se při odkrývání dlažby vyrýsovalo pod podlahou cihlové zdivo. Byly otevřeny dvě menší sondy mající zjistit hloubku a charakter zdiva. Zásyp sond tvořila suť s množstvím zlomků cihel a kamenů a s ojedinělými nálezy zvířecích kostí a keramiky, která umožnila jen rámcové datování do novověku. Sondy odkryly zeď, která probíhala téměř středem barokní přístavby v její delší ose. Cihlové zdivo (š. 60 cm) tvořené třemi řadami cihel nasedalo v hloubce 50 cm od povrchu na 80 cm široké, základové zdivo tvořené cihlami, jejich zlomky a velkými i malými kameny spojovanými maltou. V hmotě tohoto zdiva byl identifikován šikmý cihlový pás (patrně vynášecí pás) široký 25 cm. Sonda I dosáhla hloubky 2 m, poté byly výkopové práce z technických důvodů ukončeny. Sonda II zjistila stejný charakter zdiva a pokračování šikmého pásu a byla ukončena v hloubce 1 m. Hloubka kameno-cihlového zdiva

Obr. 49. Vyškov – zámek. Profil novověké zdi.
Vyškov – Schloß. Profil einer neuzeitlichen Wand.

ani základová spára nebyly zjištěny. Další zeď byla zjištěna pod stávající příčkou přepažující objekt. Jednalo se opět o cihlové a pod ním kameno-cihlové zdivo napojující se kolmo na hlavní, výše popsanou zeď. Obě tyto zdi patrně souvisí s barokními či pozdějšími úpravami objektu.

V prosinci 2002 pak protнула nádvoří zámku rýha pro plynovodní přípojku, která probíhala od jižního rohu hřiště přes nádvoří k vnějšímu, severovýchodnímu křídlu zámku. Vedla ve vzdálenosti cca 50 m od průčelí vnitřního traktu, tedy přibližně v místech starého, dnes již zbouraného traktu původního gotického hradu. Přibližně ve středu nádvoří výkop obnažil líc kamenného zdiva v délce 6 m. Zeď byla tvořena velkými kameny spojenými maltou a omítnuta, z jejího okolí pocházejí zlomky převážně novověké keramiky a zbytky kachlových kamen z 18. či 19. stol. Ve vzdálenosti 7 m od hrany této zdi směrem k severovýchodnímu křídlu zámku sonda prořezala dvě cihlové zdi široké 30 cm a vzdálené od sebe 1,5 m. Ze zásypu pochází opět novověká keramika. V těchto místech byly staršími výzkumy odkryty základy dvojité středověké vstupní brány, která byla ve spodní části vysoké hranolové věže. Jižní část hradu, včetně brány, již zanikla, ale známe je z vedut a situačního plánu ještě z počátku 18. stol. Některé z budov vzaly za své při požáru v r. 1753, většina starého křídla pak byla zbourána počátkem 19. stol. Zdivo odkryté v r. 2002 nepochybně souvisí s touto částí hradu, resp. s jeho novověkými stavebními úpravami.

Zuzana Baarová, Muzeum Vyškovska

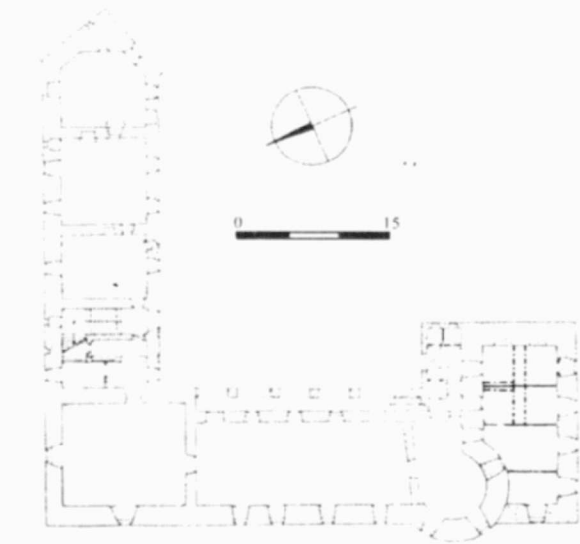
Resumé

Vyškov (Bez. Vyškov), Intravillan der Gemeinde, Schloss. Neuzeit. Rettungsgrabung.

ZNOJMO (okr. Znojmo)

Areál kláštera Louka. Novověk. Klášter. Záchranný výzkum.

V rámci rekonstrukce suterénních a sklepních prostor Znovínu Znojmo, a. s., v jižním křídle kláštera se podařilo odkryt půdorys technického zařízení (18. století) s řadou odvodňovacích kanálů. Zdokumentován byl i početný výskyt starších stavebních článků (gotika, renesance), které byly využity jako kamenivo ve zdech suterénu barokního konventu.

Obr. 48. Vyškov – zámek. Čerchovaně průběh novověkého zdiva.
Vyškov – Schloß. Strichpunktíert ist der Verlauf des neuzeitlichen Mauerwerks bezeichnet.

Obr. 50. Záchranné pozitivní akce v centru Znojma. 1. Horní náměstí, ul. Otkova; 2. „Staré město“; 3. Horní Česká 18; 4. ul. J. F. Curie; 5. U Branky 6 „Kaplanka“; 6. ul. Zámečnická 10; 7. ul. Zelenářská 9; 8. ul. Zelenářská 19; 9. Staré město „Jáma“.

Positive Rettungsgrabungen im Zentrum von Znojmo. 1. Horní náměstí, Otkova-Straße; 2. „Staré město“; 3. Horní Česká 18; 4. J.F.Curie-Straße; 5. U Branky 6 „Kaplanka“; 6. Zámečnická-Straße 10; 7. Zelenářská Straße 19; 9. Staré město „Jáma“.

Areál kláštera Louka. Středověk, novověk. Klášter. Záchranný výzkum.

Před statickým zabezpečením severní strany ambitu kláštera v Louce došlo k odstraňování klenebních zásypů. Ty obsahovaly bohatou kolekci archeologických nálezů, mj. unikátní tesařskou sekuru se značkou v podobě kříže na štítu a tauzif z barevného kovu (14. století), řadu zeleně polévaných kamnových kachlů s zoomorfními a vegetabilními motivy (průběh 16. století), knižní kování, zlomky omítek se stopami původních výmaleb aj. Nejdůležitějším nálezem je pět románských šterbinových oken v jižní stěně kostela sv. Václava s početnými kamenickými značkami (kříž, kruh aj.). Dokládají nejstarší stavební fázi kláštera z období kolem roku 1200.

Horní nám., ul. Vlčova. Středověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

Mělkými výkopy pro telefonní kabely bylo na severní straně Horního náměstí porušeno pět pozitivních situací. Nejstarší nálezy je možno datovat do starší doby bronzové (k. únětická/věteřovská skupina). Důležitá je přítomnost nálezů z konce 12. a počátku 13. století, tedy z období živelného rozmachu města. Nejmladší nálezy keramiky jsou datovány do rozmezí 14.-16. století (viz. obr. 50:1).

Historické jádro města. Středověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

Dozorována byla rozsáhlá akce telefonizace větší části historického jádra Znojma, v jejímž rámci se podařilo zachytit řadu archeologických situací. Ty se vyskytly především v prostoru Václavského náměstí, ul. Přemyslovců (obr. 50:2), Úvoz a Jáma (Staré město). Početné kulturní vrstvy a zdi je možné datovat do rozmezí 13.-15. století.

Historické jádro města „Jáma“. Středověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

V prostoru „Jámy“ se podařilo zachytit kulturní vrstvu s početnou kolekcí keramiky 15.-16. století (obr. 50:9).

Ul. Horní Česká 18. Středověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

Při rekonstrukci a přístavbě nemovitosti byla zjištěny kulturní vrstvy s nálezy ze 14. století (obr. 50:3).

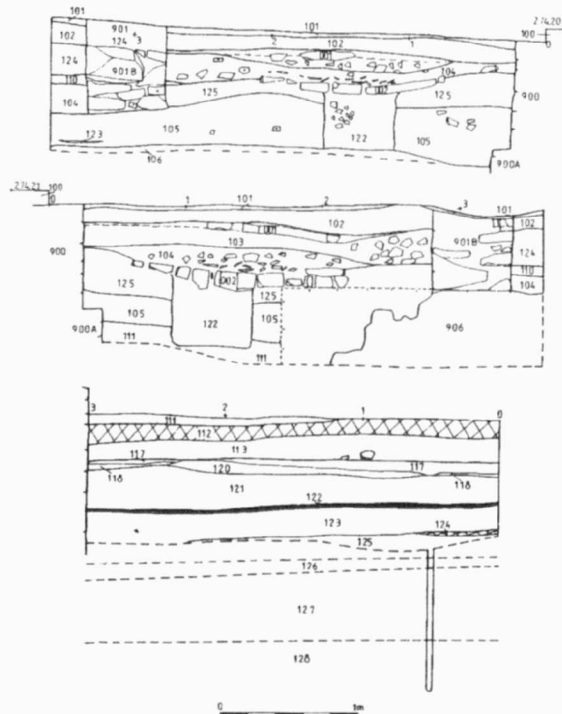
Ul. J. F. Curie. Středověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

Na dvou místech výkopu se podařilo zachytit dva horizonty. Z horního pocházel pouze recentní materiál z průběhu 19.-20. století. Ze spodního horizontu, kulturní vrstvy, pochází nepočetný, ale důležitý archeologický materiál. Ten můžeme zařadit do rozmezí středověku a raného novověku, tedy do 14.-16. století. Dokládá sídelní aktivitu v prostoru před vlastním středověkým městem a rozmnožuje dosud ojedinělé nálezy z tohoto prostoru (obr. 50:4).

Ul. U Branky 6 – „Kaplanka“. Středověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

Objekt „Kaplanky“ – ul. U branky 6, která je zapsanou kulturní památkou, se nachází v jádru městské památkové rezervace Znojmo (dále MPR) v bezprostředním sousedství kostela sv. Mikuláše a hradebního systému města (obr. 50:5). Její vznik a výstavba se kladou do doby kolem poloviny 15. století, kdy v ní byli ubytováni příslušníci nižšího kléru (kaplani aj.) od kostela sv. Mikuláše. Její pohnutá historie byla z větší části ukončena bombardováním ženské letky sovětského letectva v samém závěru 2. světové války, kdy byla silně poškozena. Proto byly oba dvorní traktů strženy a do dnešní doby se zachovala pouze přední fronta objektu.

Malým plošným odkryvem byla z větší části prozkoumána plocha kolem 30 m². Nejstarší nálezy reprezentuje kulturní vrstva ze starší doby bronzové (k. únětická), zjištěná sondáží geologickou tyčí (obr. 52). Na ní nasedají bohaté horizonty navážek s početnými nálezy keramiky a jiných nálezů z průběhu 14. století. V průběhu 2. pol. 15. století byla plocha

záměrně zplánřována a připravena pro výstavbu vlastního objektu Kaplanky (obr. 52). Z tohoto horizontu pochází početná kolekce nádobkových a reliéfních kamnových kachlů se zoomorfními a vegetabilními motivy. Nejmladší etapu představuje část půdorysu dvorního traktu objektu s několika úrovněmi podlah a početnými, druhotně použitými kamenickými prvky z litavského vápence (obr. 51).

Ul. Vídeňská. Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

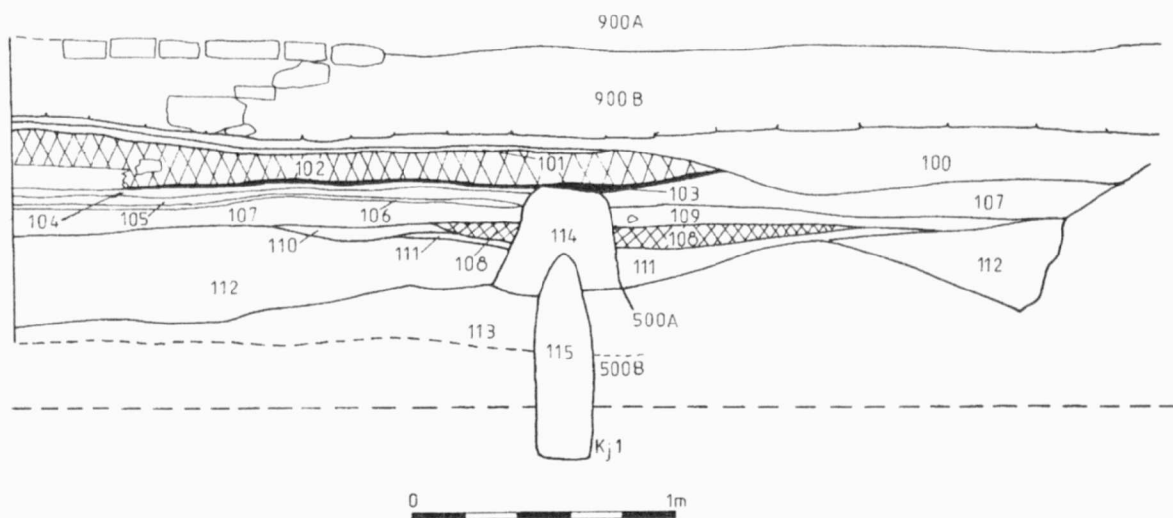
Při pokládání telefonních kabelů na západní straně ulice se podařilo v recentních navážkách, které souvisí s vyrovnáním celého terénu v průběhu 19. století, zachytit zlomky keramiky z rozmezí 14.-17. století.

Ul. Zámečnická, Středověk, Sídliště, Záchranný výzkum.

Při opravě havarijního stavu kanalizace byl v mázhauzu domu porušen sled středověkých vrstev (obr. 50:6). Podařilo se zdokumentovat požárem zničený středověký dům ze 14. století s kůlovou konstrukcí a mohutným destrukčním mazanico-vým horizontem (obr. 53).

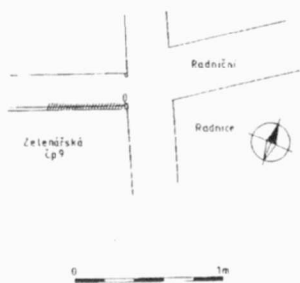
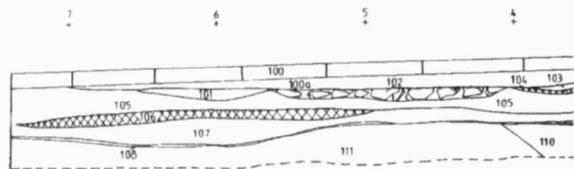
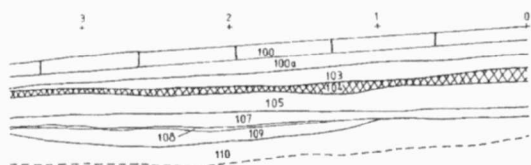
Ul. Zelenářská, Středověk, Sídliště, Záchranný výzkum.

V prostoru bývalého mázhauzu č. p. 9 (obr. 50:7) byla zachycena důležitá stratigrafická sekvence vrstev, které můžeme spolehlivě datovat do průběhu 13.-14. století. Starší ze dvou zjištěných požárových horizontů lze vztáhnout ke známým

Obr. 53. Znojmo – ul. Zámečnická. Východní profil výkopu se stratigrafickou sekvencí vrstev shořelého středověkého domu.

Znojmo – Zámečnická-Straße. Ostprofil des Aushubs mit stratigraphischer Schichtenfolge eines verbrannten mittelalterlichen Hauses.

Obr. 54. Znojmo – ul. Zelenářská. Stratigrafická sekvence vrstev z průběhu 13.-14. století.

Znojmo – Zámečnická-Straße. Stratigraphische Schichtenfolge aus dem 13.-14. Jahrhundert.

požárům v druhé polovině 14. století (kont. 104 – obr. 54). Jejich doklady jsme zachytili při záchranných výzkumech v horní části ul. Zelenářské, ale i na jiných místech (okolí kostela sv. Mikuláše). Zachycená situace tak doplňuje naše poznatky o vývoji středověkého Znojma.

Ul. Zelenářská. Středověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

Pod mohutnými recentními navážkami bývalého domu, u č. p. 19, byl zachycen sled vrstev s keramickým materiálem 13.-14. století (obr. 50:8).

Zdeněk Čermák, ÚAPP Brno

Resumé

Klosterareal von Louka. Neuzeit. Kloster. Rettungsgrabung.

Klosterareal von Louka. Mittelalter, Neuzeit. Kloster. Rettungsgrabung.

Historisches Stadtzentrum. Mittelalter. Siedlung. Rettungsgrabung.

Historischer Kern der Stadt „Jáma“. Mittelalter. Siedlung. Rettungsgrabung.

Horní Česká Str. 18. Mittelalter. Siedlung. Rettungsgrabung.

J. F. Curie. Mittelalter. Siedlung. Rettungsgrabung.

U Branky Str. 6. „Kaplanka“. Mittelalter. Siedlung. Rettungsgrabung.

Vídeňská Str. Mittelalter, Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

Zámečnická Str. Mittelalter. Siedlung. Rettungsgrabung.

Zelenářská Str. Mittelalter. Siedlung. Rettungsgrabung.

Zelenářská Str. Mittelalter. Siedlung. Rettungsgrabung.

ŽULOVÁ (okr. Jeseník)

Budova fary čp. 68. Vrcholný středověk. Hrad. město. Záchranný výzkum.

Archeologický výzkum proběhl v rámci přestavby římskokatolické fary na penzion, a to formou zjišťovací sondy v místnosti budoucího baru. Poloha naleziště je lokalizována na ZM 1:10 000, mapa 14-22-12, 259 mm od Z s. č. a 226 mm od J s. č. Sonda o délce 4,5 m, šířce 0,60 m a hloubce 2,40 m proťala úroveň starší dřevěné podlahy a novověkých dorovnávek terénu převážně z doby, kdy objekt fungoval jako součást pívovaru (od roku 1703). V severní části sondy se v hloubce 2,20 m objevily pozůstatky intaktních středověkých vrstev s nečetnými nálezy keramiky z přelomu 14. a 15. století, a zlomku železného srpů. Objevené středověké kulturní vrstvy tak zřejmě potvrzují existenci fortifikovaného předhradí hradu

Frýdberku (Kouřil – Prix – Wihoda 2000, 104, 109; Plaček 1996, 152 – obr. 162). Pokračování akce se předpokládá i v roce 2003.

Pavel Šlězár, Státní památkový ústav v Olomouci

Literatura:

- Kouřil, P. – Prix, D. – Wihoda, M. 2000: Hrady českého Slezska, Brno – Opava.
Plaček, M. 1996: Hrady a zámky na Moravě a ve Slezsku, Praha.

Resumé

Žulová Nr. 68 (Bez. Jeseník). Hochmittelalter, Neuzeit. Burg, Stadt. Rettungsgrabung.